

številka 6 |

junij 1982 | letnik 29

rodna gruda slovenija

CANKARJEVA ZALOŽBA

LJUBLJANA
Kopitarjeva 2

TEMELJNO DELO O NARAVNIH LEPOTAH TER UMETNOSTNIH IN DRUGIH VREDNOTAH SLOVENIJE!

LEPA JE MOJA DEŽELA!

Ni velika, ampak tu sem doma in v njej je vse polno reči, na katere sem ponosen:

- izredne naravne lepote
- nenavadni arheološki ostanki iz davnih tisočletij
- mnogotere rastline, ki rastejo samo tod ali redkokje drugje
- imenitni stari običaji
- veliki umetniški dosežki, literatura in jezik, ki smo si ga znali ohraniti vsej neusmiljenosti zgodovine navkljub
- veliki narodnoosvobodilni boj, kot izjemen vzpon samozavesti in sposobnosti majhnega naroda

Smo jih kdaj videli ali vsaj zaznali vse? No, vseh ni mogoče, saj jih je v tej majhni Sloveniji enostavno preveč.

Zdaj pa jih lahko zajamemo tako rekoč v prgišče, vse te ZAKLADE SLOVENIJE. Vrsta najboljših slovenskih poznavalcev za posamezna področja jih je odbrala da so res sami najtehtnejši, najbolj bleščeči. Dese-tine najboljših fotografov so posnele skoraj 600 izre-dnih slik, ki informirajo in očarajo. K vsaki je dodana osnovna informacija, povezuje pa jih esejistično be-sedilo z opozorili na vse tisto bogastvo, ki ga slikovno enostavno ni mogoče zajeti.

KNJIGA ZAKLADI SLOVENIJE JE PRED NEDAVNIM IZŠLA V ANGLEŠČINI IN NEMŠČINI. PRAV GOTOVO JE BODO VESELI VAŠI ZNANCI IN PRIJATELJI V TUJINI, TISTIM PA, KI ŽELIJO OBISKATI SLOVENIJO, BO KNJIGA NAJLEPŠA KNJIŽNA DOBRODOŠLICA.

Knjigo lahko naročite po pošti na naslov:

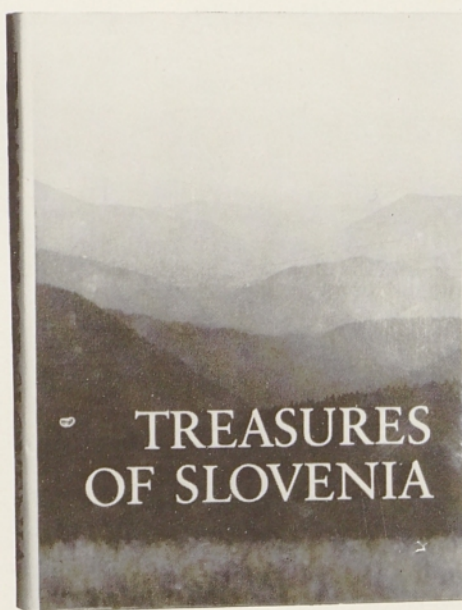
CANKARJEVA ZALOŽBA

IZVOZNO-UVOZNI ODDELEK

61000 LJUBLJANA
HRIBARJEVO NABREŽJE 13

ZAKLADI SLOVENIJE 780 din (24 US\$)

TREASURES OF SLOVENIA 980 din (30 US\$)

DIE SCHÄTZE SLOWENIENS 980 din (30 US\$)

(v dolarskih cenah so vključeni poštni stroški)

rodna gruda slovenija

II 130327

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet – Prehitro preveč	6
900 let Ribnice	8
8. srečanje slovenskih društev	11
Tapiserija v Sloveniji	12
Naši na tujih tleh	13
Sedem šolarjev učiteljice Nade	14
Po Sloveniji	16
Iz drugih jugoslovanskih izseljenskih glasil	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu	22
Ljudske šege na Slovenskem	24
Korenine	26
Naši po svetu	28
Vaše zgodbe	32
Umetniška beseda	34
Za mlade po srcu	36
Materinščina	39
Mislimo na glas	42

Slika na naslovni strani:

»Sm Ribnčan Urban
po cajlm svajt sm znan...«

Ribnica na Dolenjskem je stara 900 let

Foto: Drago Mohar

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Tehnični urednik

Bruno Feher

Uredniški odbor

Marko Kern, Marko Pogačnik, Jože Prešeren,
Ina Slokan, Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž
Vizjak, Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch,
Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija
420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM,
Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija
13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr,
Švica 20 Sfr, ZDA – U. S. A. 11 US \$,
Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-
2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Opročeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Doma sem iz Trnovč nad Mozirjem, lahko rečem ob spodnji postaji žičnice na Golte. Tam je zelo lepo in že deset let se vsako leto vračam v te lepe savinjske kraje.

Jožica Ipavec-Napotnik, Berlin

Slovensko in italijansko

Čas je že, da se vam oglasim in poravnam naročnino. Morate mi oprostiti, vesela sem vsake številke Rodne grude. Tudi moj mož, ki je Italijan, jo rad prime v roke. Najina hčerka obiskuje slovenski in italijanski dopolnilni pouk, zato nimamo nobenih problemov, ko gremo na dopust,

Hčerka Ivanke Lettig iz ZR Nemčije obiskuje slovensko in italijansko dopolnilno šolo

povsod se lahko pogovori po domače. Prilagam vam tudi njeno sliko.

Ivanka Lettig, Schwäbisch Gmünd, ZR Nemčija

Dragoceni spomini hoje na Triglav

Prvi dan hoje na Triglav se je končal. Prenočili smo v Tržaški koči. Ob svetlobi sveč smo se tako lepo počutili daleč od ponorelega sveta. Peli smo v vseh jezikih, skupno z drugimi. Tu gori ni bilo čutiti ne družbenih ne političnih meja. Ko pa je zadonela pesem Jugoslavija, je srce čutilo srečo biti v naročju domovine, se počutiti ne le državljana sveta, čutiti ponos biti Jugoslovan.

Bila je sreča, pa tudi boleča misel, da mame ni več. Mama nas ne bo nikoli več ob vrnitvi v domovino presrečna pozdravila. Mati nam je še bolj kot nekdanja postala domovina. Vedno nas bo vesela, kot je vesela vseh svojih, ki se vračajo, ki je ne pozabijo.

Naslednji dan smo stali na Triglavu. Ponosni, utrujeni, srečni. Solznih oči smo občudovali idilične slike, višine, globine, nebo. Srce je bilo močnejše od popisnih in nepopisnih občutkov.

Kaj vse se skriva za našimi priimki? Izurjenemu raziskovalcu je mogoče brez večjih težav razložiti izvor in pomen skoraj vsakega slovenskega priimka, tega kdo, kakšen človek se skriva za njim, pa ne more odkriti nihče. Še veliko bolj zapleten je problem priimkov med našimi ljudmi po svetu. Spremembe priimkov so med njimi sorazmerno pogoste, vzroki za to pa so izredno različni. Marsikdo je hotel s tem, ko se je izselil, zabrisati vse sledi za seboj, hotel postati drug človek. Marsikateri slovenski priimek je bil v tuji deželi težko izgovorljiv, ljudje so si lomili jezike ob njem. Marsikateri je v tujem okolju zvenel celo žaljivo, poniževalno, vzbujal je neprimerne predstave. Marsikdo, to je pač treba odkrito priznati, pa je zavrgel stari priimek preprosto zato, da bi mu novo ime, ki si ga je izbral, zvenelo bolj angleško (nordijsko, špansko ipd.) in bi se zaradi tega lažje uveljavil v tujem okolju. Pogovarjal sem se z vrsto ljudi, ki so spremenili priimke. Vsaj z njihovega stališča lahko rečem, da so imeli vsi upravičene razloge. Zatrjevali so mi, da bi s starim priimkom nikoli ne uspeli tako, kot so z novim. V naši reviji smo pred dvema letoma v nadaljevanjih objavljali novelo Louisa Adamiča, ki je pripovedovala o človeku, ki je poangležil priimek. To je bila izvrstna razlaga tega problema in pojasnila je marsikaj. Ali je sprememba priimka tudi izguba identitete, izguba slovenstva v posameznem človeku? Sam menim, da ne, saj poznam vrsto ljudi s spremenjenimi priimki, ki so odlični društveni delavci v slovenskih društvih ali ljudje, ki si vztrajno prizadevajo za ohranjanje slovenske narodnostne dediščine na tujem. Moral sem to zapisati, ker se s tem problemom vse pogostejše srečujemo, in vse bolj trdno sem prepričan, da človek s prevzetim tujim priimkom ni zaradi tega nič manjši Slovenec, če to pač sam želi.

Jože Prešeren

Izpolnjena anketa

Prišel je čas za poravnavo naročnine za Rodno grudo in Koledar, zato prilagam ček, kar pa je več, naj gre v tiskovni sklad. Prilagam tudi izpolnjen anketni list. Popolnoma se tudi strinjam s podražitvijo naročnine, lahko bi šli celo nekaj višje, saj revije s tako bogato vsebino in tako lepimi slikami nikjer ne dobite po tako nizki ceni.

Novic je tu pri nas dovolj, samo bolj žalostne so. Preživljamo namreč največjo gospodarsko krizo v zgodovini te mlade države. Tu v našem mestu (lesna industrija) delamo samo s 40 odstotki zmogljivosti, vsak drugi delavec je nezaposlen, bankroti so na dnevnem redu. Najbolj so seveda prizadeti mladi ljudje, ki so si z raznimi posojili začeli ustvarjati lastne domove in druge življenjske potrebne dobrine, zdaj pa so ostali brez dohodkov in živijo od podpore za brezposelne, ki pa jim komaj zadostuje za golo preživetje, banke pa brezobzirno žele svoj denar nazaj. Ker tega ni, te hiše preprodajajo. Podobno je tudi z malimi obrtniki in trgovci, ki dan za dnem zapirajo vrata svojih lokalov.

Vključen sem tudi v tukajšnje multikulturno društvo, kjer so me prosili, da bi uredili jugoslovanski kotiček. V ta namen potrebujemo slovensko, hrvatsko in jugoslovansko zastavo, za kar prosim, če bi mi jih posredovala Matica. Razne turistične plakate z vseh koncev Jugoslavije sem dobil od tukajšnjih jugoslovanskih turističnih predstavnikov.

Milan Bizjak, Port Alberni, B. C., Kanada

Rada se vračam

Poslala sem denar za naročnino Rodne grude in prosim, če mi jo vnaprej pošiljate na novi priimek. Še enkrat se vam iz srca zahvaljujem, da ste mi jo redno pošiljali, saj ne bi rada ostala brez te lepe revije, ki mi je edini časopis iz Slovenije. Že kot osemnajstletno dekle sem odšla v tujino in teh lepih krajev, ki jih vi objavljate v reviji, sploh nisem imela možnosti spoznati.

Na Triglavu sem presrečna čutila, da smo bili združeni – domovina, Triglav, moji in jaz v eno.

Mogočni Triglav, za tvoje čarobne lepote, za odkrita spoznanja, hvala ti!

Milena Križnič-Strgar,
Angleur, Belgija

Najbolj srečna na vrhu Triglava

Sporočam vam, da je pred dnevi umrl rojak Albert Skerbinek, ki je bil več let tudi naročnik Rodne grude. Doma je bil iz Kresnic pri Šentilju na Štajerskem. Bil je zaveden Slovenec, dober delavec, veliko je pomagal našim ljudem v Snowy Mountains. Zelo ga bomo pogrešali v naši družbi.

Prilagam vam fotografijo, ki je bila posneta ob poroki mojega sina. Na desni strani je znani avstralski senator Tony Mulvihill, v sredini sem jaz.

Zelo sem bila srečna doma, najbolj pa sem bila srečna na vrhu Triglava, samo škoda, ker je bilo slabo vreme. Doma sem bila, kot veste, eno leto in v tem času sem prerajžala kar lep kos Slovenije, na kar sem pri mojih letih še posebej ponosna.

Zora Uljanic,
Cross Road, N. S. W., Avstralija

Zora Uljanic s sinom in senatorjem Tonyjem Mulvihillom (na desni)

Nepozabni Planšarji

Čeprav je v nedeljo, 16. januarja, v Hamiltonu živo srebro padlo globoko pod ničlo, to še zdaleč ni moglo zadržati doma slovenskih rodoljubov. To nedeljsko popoldne ni bilo navadno, to je bil neke vrste praznik, kajti to popoldne je bil napovedan obisk ansambla Veseli planšarji iz naše drage Slovenije. In čeprav je bil začetek sporeda napovedan šele za tretjo uro popoldne, je bila dvorana društva Bled do zadnjega kotička polna že kmalu po dvanajsti uri, na obrazih ljudi pa si lahko razbral nekaj veselega, nekaj izrednega. Okrog štirih je v dvorani završalo, oglasil se je pastirski rog in v

dvorano so v svojih slikovitih nošah med gromkim aplavzom prikorakali Veseli planšarji s humoristom Janezom Hočevarjem. Po kratki predstavitvi so nam fantje takoj vžgali nekaj poskočnih, čudovito lepo pa sta pritegnila tudi pevca Marica Jeršetova in Damir Koren. Začel se je prelep večer, imeli smo občutek, da smo doma nekje v Sloveniji.

Komaj smo si malce oddahnili, že je nastopil humorist Janez Hočevar in rad bi povedal, da je zapustil čudovit in nepozaben vtis. Upamo, da se bomo še kdaj nasmejali ob njegovem vedrem humorju.

Veseli smo, da v sporedu ni bilo tujega šundra, nekoč smo morali polovico večera poslušati neokusno italijansko natezanje. Kdor misli, da se bo pri nas postavil s tujim šundrom, se bridko moti, nam so najbolj pri srcu naše slovenske narodne in si v prvi vrsti želimo le-teh. Seveda je v sporedu dobrodošla tudi kaka dalmatinska ali pesem drugih jugoslovanskih narodov, ne maramo pa punkovsko-rokovskega dretja v skrivljeni angleščini. Da smo ostali zvesti in ponosni sinovi in hčere naše domovine, je bilo moč videti tudi takrat, ko so nam godci zaižgrali Jugoslavijo. Vse, staro in mlado, se je dvignilo v eno samo kolo. Škoda je le, da vse lépo tako hitro mine in tako je prehitro minil tudi ta večer. Toda eno je gotovo: obisk ansambla Planšarji v dvorani društva Bled v Blamsvillu nam bo ostal še dolgo v spominu, zato njemu in društvu Bled vse priznanje! Vse kaže, da bo to društvo postalo največji in najmočnejši center poštenega in rodoljubnega slovenstva ne samo v provinci Ontario pač pa v vsej Kanadi.

Prav tako hvala tudi Kanadsko-slovenski skupini za kulturne izmenjave, ki v sodelovanju s Slovensko izseljenško matico načrtuje take obiske.

Gustl A. Fujs, Hamilton, Kanada

Služba me nosi po svetu

V tujini sem že 14 let. Verjemite mi, da do danes nisem vedel za mesečnik Rodna gruda, šele tukaj v Venezueli sem ga dobil od prijatelja, ki živi tu že prek 30 let. Bil sem presenečen, ker sem dolej vsa leta prebiral le časopise v srbohrvaškem jeziku, kjer pa sem le redkokdaj kaj našel o Sloveniji.

Kaj me je prineslo v Venezuelo? Zaposlen sem v nemškem podjetju in služba me nosi po vsem svetu. Danes Amerika, jutri mogoče Afrika. Sem nameščenec v industriji cevi in tako prispevam svoj del pri gradnji rafinerij in železarn po vsem svetu.

Doma sem blizu Poljčan v mali vasi, ki se imenuje Studenice. Ta vas vam najbrž ni znana. Nekoč, pravijo, so imele Studenice velik samostan, ki danes propada, saj so samo še ruševine. Tudi cerkev v Studenicah je vredna ogleda, v njej je med drugim v stekleni krsti skelet sv. Fidelija. Ruševine starega gradu pa je drevje že preraslo. Ni pa še usahnil »studenec sv. Zofije«. Sv. Zofija je pokopana na Pohorju s pogledom na Studenice.

Zelo sem bil tudi razočaran, ker so v kraju zaprli osnovno šolo in odprli v njej tovarniški obrat. Prej so bile Studenice polne otrok, zdaj pa jih z avtobusi vozijo v Poljčane. To šolo je obiskovala tudi moja mati.

Ljudje v Studenicah so marljivi in ponosni, da so s samoprисpevkom asfaltirali cesto. V nekaterih hišah zvoni tudi telefon.

V Nemčiji živim v majhnem mestu Rheinberg, ki leži v spodnji renski dolini. To mesto je znano po veliki kemični tovarni Solvay in po pijači Underberg. Tukaj kopljejo tudi sol 826 metrov globoko pod zemljo.

Sem poročen, imam dva otroka, sina in hčerko. Ponosen sem, ker znata oba tudi slovensko. Žena je doma iz Šmarja pri Jelšah. Tudi ona je zaposlena in že deset let dela v bolnici, kjer jo imajo pacienti zelo radi. Prosim vas, če pošljate Rodno grudo tako na moj naslov v Venezueli kakor tudi na naslov moje žene v Nemčiji.

Štefan Skerbiš, Punto Fijo, Venezuela

Slovenske knjige

Hvala za redno pošiljanje Rodne grude, v kateri je vedno dovolj zanimivega in vrednega branja. Nisem pa še prejel slovenskega koledarja '82. Morda se je kje izgubil. Želim tudi, da mi pošljete brošuro Slovenian Books, o kateri sem bral v januarski Rodni grudi, in knjigo »Treasures of Slovenia«. Plačal bom v ameriških dolarjih po prejemu računa.

Jaka Okorn, Myrtle Cr., Oregon, ZDA

Iglenik pri Trebnjem

Kot star zastopnik Rodne grude sem vas že pred časom prosil, da bi se ob priliki oglasili v kraju Iglenik pri Trebnjem na Dolenjskem, kjer sem se rodil pred 79 leti. Naša je prva hiša, če pridete iz Velike Loke. Videl sem objavljenih že veliko krajev, mojega pa še ne. Upam, da bom to kmalu dočkal.

Ludvik Dermaša, zastopnik RG in Koledarja,
Kirkland Lake, Kanada

V Jugoslaviji smo volili

V marcu so v Sloveniji kakor tudi v vseh drugih jugoslovanskih republikah in pokrajinah potekale volitve v delovnih organizacijah in tudi v krajevnih skupnostih. Samo v Sloveniji je bilo na kandidatnih listah prek 400.000 delegatov. Volitve so potekale v dveh usmeritvah: prva zajema dejavnosti – vzgoja in izobraževanje, raziskovalne dejavnosti, kultura, zdravstvo, socialno varstvo idr., druga pa je družbenopolitična – tu smo volili delegate v zbor krajevnih skupnosti na ravni občine ter za zbor občin, ki odloča v okviru posamezne republike in pokrajine.

V federaciji sta dva zbora: zvezni zbor, v katerega volijo ljudje po 30 delegatov iz vsake republike in po 20 iz pokrajine. Drugi je zbor republik in pokrajin skupščine SFR Jugoslavije, ki ga sestavlja po 12 delegatov iz skupščine vsake republike in po 8 delegatov iz skupščin avtonomnih pokrajin.

Mandat vseh izvoljenih delegatov traja štiri leta.

Karavanški predor

Karavanški predor bi morali začeti graditi že letos, končali pa naj bi ga čez štiri leta. O tem je pred dnevi razpravljala skupščina slovenske samoupravne interesne skupnosti za gospodarske stike s tujino. O gradnji se bodo morala v prihodnjih dveh mesecih dogovoriti slovenska podjetja. Vrednost naložbe je več kot 10 milijard dinarjev. Republiška skupnost za ceste bi kot investitor prispevala 2,2 milijarde dinarjev, za gradnjo in opremo bi morali v tujini najeti za 6 milijard dinarjev posojil. Posojila, ki jih bo v tujini najela Slovenija, bo morala naša republika sama vračati, ta zadolžitev pa ne bo všteta v možnosti vsakoletnega zadolževanja Slovenije v tujini.

Posojila za gradnjo karavanškega predora ne bodo poceni, na srečo pa jih bomo začeli odplačevati šele leta 1987, leta 2001 pa bi vrnili zadnji obrok.

Sodelovanje pri poskusu Alpleks

Jugoslavija je med udeleženci svetovnega meteorološkega in oceanografskega poskusa, znanega pod imenom Alpleks, ki se je začel v marcu in se končuje prve majske dni.

Cilj te velike mednarodne akcije je raziskati vpliv Alp in Sredozemlja na vremenske in podobne razmere v južni in srednji Evropi, pa tudi izboljšanje vremenskih napovedi. Pri poskusu Alpleks sodeluje približno 30 evropskih in neevropskih držav ter več mednarodnih organizacij. Pri tem gre za najpomembnejšo mednarodno znanstveno akcijo, kar so jih doslej izvedli v Evropi. V ta namen so v Ženevi ustanovili mednarodni operativni center, v katerem sodeluje mnogo najbolj znanih meteorologov in oceanografov.

Jugoslavija bo še letos časovni otok

Naša država se bo šele prihodnje let pridružila tistim evropskim državam, ki poleti premaknejo ure za eno uro naprej.

Na nedavnem sestanku Gospodarske zbornice Jugoslavije so železničarji povedali, da je časovna osamelost zelo draga, saj morajo tiskati dvojne vozne rede, zelo zapleteno pa je tudi obračunavanje nekaterih drugih storitev. Po zdajšnjih razpravah vse kaže, da bodo prihodnje leto tudi jugoslovanske ure kazale enak čas kot večina evropskih.

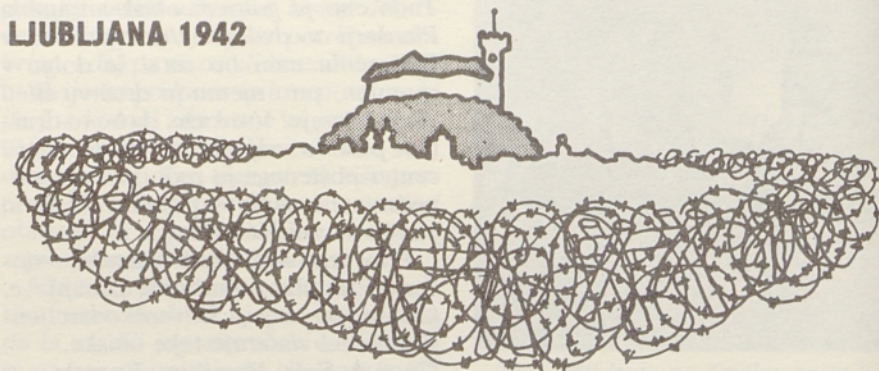
Skrb za našo mladino v tujini

Pri zvezi mladine Jugoslavije so razpravljali o položaju druge in tretje generacije naših delavcev v tujini. V Zahodni Evropi živi in dela okrog 250.000 Jugoslovancev, ki so mlajši od 18 let. Že od predšolske dobe so izpostavljeni tujim vplivom, če pomislimo samo na tuje predšolske ustanove.

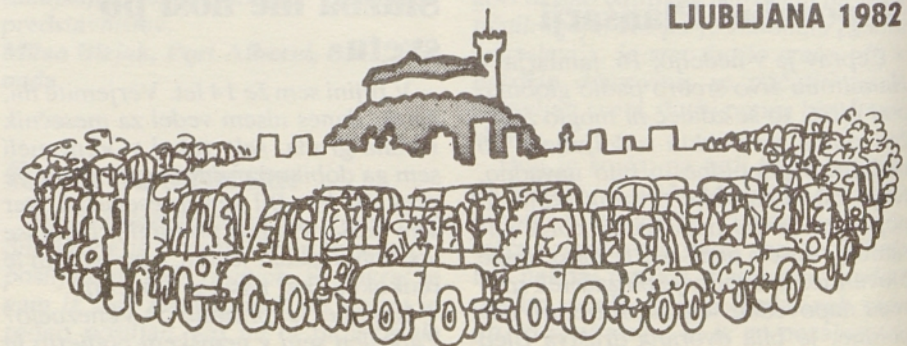
Druga velika težava pa je selekcija, ki jo morajo prestati učenci med obveznim osnovnim šolanjem. Dejstvo je namreč, da le 30 odstotkov do 50 odstotkov naših otrok nadaljuje šolanje v srednjih šolah, le skromen odstotek pa se jih vpiše na fakultete. Zato je treba doma čim več skrbi posvetiti mladim.

LJUBLJANA 1942

LJUBLJANA 1982

Iz »Pavlihe«

Konec marca so se na kratki, enotedenski turneji po Jugoslaviji mudili mladi kanadsko-slovenski športniki, člani športnega kluba Slovenija iz Toronta. To je bil že sedmi obisk članov tega kluba v Jugoslaviji. V skupini, ki je pri nas gostovala letos, so bili izključno mladi člani, mladinska hokejska ekipa, ki so jo sestavljali v glavnem otroci slovenskih povojnih izseljencev. Skupino je po organizacijski plati vodil neumorni organizator potovanj v Jugoslavijo Tone Vršič, po športni plati pa je mlade tekmovalce vodil trener John Kavčič.

Mlado kanadsko-slovensko hokejsko moštvo je v Ljubljani in Zagrebu odigralo pet tekem, na katerih so na vseh razen na zadnji zmagali z veliko premočjo.

Trener John Kavčič je pred vrnitvijo v Kanado izjavil, da je tudi letošnja turneja izredno uspešna, da so si fantje našli vrsto novih prijateljev med slovenskimi športniki, ne nazadnje pa so si tudi močno izpopolnili svoje znanje slovenščine. Ob gostovanju so se tudi dogovorili, da bo prihodnjo zimo obiskala Kanado slovenska mladinska hokejska skupina.

V marcu se je mudila v Sloveniji prva večja letošnja skupina ameriških izseljencev, ki je izkoristila predsezonske cene letalskega prevoza in hotelskih uslug ter preživela dva tedna v hotelu Emona v Portorožu. V skupini so bili večinoma upokoјenci, člani Slovenske narodne podporne jednote, med katerimi sta bila tudi Elsie in Jože Culkar, nekdanji glavni predsednik SNPJ, Alice in Joe Drasler iz Kolorada in drugi. Ob obisku na Slovenski izseljenski matici je Joe Drasler Matici izročil tudi izvod svoje rokopišne knjige o jugoslovanskih izseljencih v Koloradu.

Predsednik skupščine občine Koper Mario Abram je v imenu vseh treh slovenskih obalnih občin skupini priredil slovesen sprejem v občinski dvorani, za tem pa so si gostje ogledali tudi nekatere koprskе znamenitosti. Sprejemu sta prisostvovala tudi predsednik in tajnik Slovenske izseljenske matice, Stane Kolman in Marko Pogačnik. (Foto: J. P.)

V Italiji delitev Slovencev na kategorije

Predsednik Slovenske kulturno-gospodarske zveze Boris Race je za časopis Primorski dnevnik negativno ocenil zakonski osnutek, ki ga je predložila krščansko-demokratska stranka za zaščito Slovencev v Italiji.

Zakonski osnutek krščansko-demokratske stranke deli namreč Slovence na tri kategorije glede na kraj, v katerem živijo. Slovenci, ki živijo na Tržaškem in v petih goriških občinah, ki so navedene v tabeli A, bi lahko uporabljali svoj jezik ustno in pismeno v odnosih z javnimi uradi in sodišči. Prav tako naj bi imeli pravico do odgovora v svojem jeziku, ki pa bi bil le prevod. Na tem območju naj bi bilo priznано tudi slovensko šolstvo vseh vrst in stopenj. Slovenci po tabeli B naj bi imeli poleg pravic iz tabele A še

pravico, da uporabljajo slovenski jezik na sejah izvoljenih organov, na javnih napisih, praporih, uradnih papirjih in pri krajevnih imenih.

Mednarodno priznanje za Radensko

Na Mednarodnem živilskem sejmu Alimentaria 82 v Barceloni je Radenska iz Radencev ponovno dobila zlato trofejo Food Europe 1982 kot najuglednejša firma v svoji panogi.

To priznanje podeljujejo podjetjem, ki so se posebej izkazala na področju živilske stroke. Ustanovitelj nagrade, časopis za prehrabeno stroko El Comestible, ki ga izdaja izdajateljska hiša Editorial office iz Madrida, ne upošteva pri podelitvi priznanj le kakovosti izdelkov, temveč celotno poslovno politiko firm, ki sodelujejo v tekmovanju.

Slovenske ceste – stare in nove

Srednjeročni načrt cestnih del v Sloveniji predvideva mnoge nove odseke cest (hitra cesta skozi Maribor, priključek Smedela–Koper in Ruda–Strunjan, dalje začetek avtoceste Naklo–Ljubljana, južno ljubljansko obvoznico), poleg tega pa še nove mostove, kjer so stari že dotrajani, nadaljevanje prve etape gradnje Karavanškega predora in še več drugih del.

Od skupne vsote, ki naj bi jo zbrali od prometnega davka prodaje pogonskih goriv, cestnin, taks in posojil, računajo, da bo treba letos vrniti dolg okoli 3,2 milijarde dinarjev ali 65 odstotkov celotne vsote. Preostali del bo le delno pokrival stroške za upravljanje s cestami, zelo težko pa bo poskrbeti za zahtevnejše redno vzdrževanje cest. Omejene bodo tudi novogradnje.

Prehitro preveč

Eden izmed izzivov, s katerimi se srečuje politika današnjega časa v mednarodnih odnosih (kajpak tudi znotraj držav), je težnja, da bi čimprej storili kar največ, kar je le redko mogoče, v večini primerov pa neizvedljivo.

Želje same po sebi seveda niso nekaj slabega, celo nasprotno: brez njih bržkone ne bi bilo napredka. Nesporazumi z bolj ali manj hudimi posledicami nastajajo tedaj, ko teh želja, včasih tudi zaradi objektivnih okoliščin, ni moč uresničiti. Sledi razočaranje, ki lahko ponekod preraste tudi v dvom o pravilnosti širše politične naravnosti, iz katere so želje nastale.

Zdi se, da je moč te trditve najbolj otipljivo opazovati prav v gibanju in politiki neuvrščenosti.

Neuvrščenost je nesporno postala svetovna politika in v določenih primerih tudi (moralna, politična) sila. Celo najbolj zagrizeni nasprotniki bodo le stežka zanikali nekatere uspehe na primer na področju informacij, kjer neuvrščeni z zglednim sodelovanjem kljubujejo monopolu velikih in vse pogostejše priporočajo v svet pravo resnico o sebi.

Toda prav tako ni mogoče spregledati, da se prenekatera akcija neuvrščenim ni posrečila, da je ostala zgolj na pol poti, ali pa sploh ni mogla steči.

Debeli sklepni dokumenti konferenc neuvrščenih so polni načrtov, spodbud in akcij, ki segajo malone na vsa področja družbene, gospodarske in politične dejavnosti. Vsaka konferenca doda k temu še nekaj novega.

Do tu je kajpak vse v redu in prav, nesporazumi, ki preraščajo v razočaranja, nastanejo tedaj, ko je treba, kar se praviloma dogaja tudi na velikih konferencah neuvrščenih, pogledati in oceniti, kaj je bilo od načrtovanega tudi uresničeno.

Ne tako redko morajo neuvrščeni (pustimo zdaj ob strani uspehe) ugotoviti, da se marsikaj od načrtovanega ni posrečilo. Zakaj se ni, je kajpak predmet posebne razprave, ki jo v tem skromnem okviru prostora ne bomo načenjali. Razlogi so lahko taki ali

drugačni (od objektivnih zadržkov do premalo pripravljenih načrtov ali nesposobnosti izvajalcev), toda dejstvo ostaja, da stvar ni uspela.

To seveda samo po sebi še ni tragično, zakaj nikjer ni rečeno, da morajo vsi načrti uspeti in bržkone to tudi ni mogoče. Toda v tako sorazmerno občutljivem, predvsem pa nedvomno izpostavljenem krogu, kot so to neuvrščeni, lahko neuspeh konkretne akcije pri nekaterih vzbudi dvom v politiko in gibanje samo.

Zato se množijo trezni glasovi tistih, ki opozarjajo pred letošnjimi velikimi srečanji neuvrščenih (ministrski konferenci poleti v Havani in srečanju na vrhu septembra v Bagdadu), da bi morali biti tudi pri izbiri in načrtovanju ciljev bolj realistični in zmerni.

Vprašanja so takale: ali res potrebujemo vedno nove programe akcij, za katere nemara že vnaprej vemo, da jih bo zelo težko, če ne že nemogoče uresničiti v načrtovanem roku? Ali ne bi bilo bolje, če bi se oprijeli starih, že izdelanih planov in jih morebiti poskušali le dopolniti ter prilagoditi, predvsem in zlasti pa seveda tudi uresničiti?

Neuvrščeni so, na primer, pred leti zastavili ambiciozne načrte v zvezi z ustanovitvijo Sklada solidarnosti ali pa Banke za tehnološki razvoj. Ne eno in ne drugo ni izpolnilo pričakovanj. Vsakdanje življenje je pač samo zanimalo, da bi bilo to mogoče storiti tako kot je bilo zamišljeno. Podobnih primerov bi lahko našeli še nekaj.

Če neuspehe te vrste jemljemo realistično in se zavedamo, da smo se v določenih okoliščinah ušeli, da smo pač hoteli prehitro preveč, politične posledice ne bodo hude. Če pa vztrajamo na prepričanju, da so bili zastavljeni cilji pravi, bodo nekateri bržkone razočarani in bodo začeli dvomiti v širše razsežnosti gibanja in politike neuvrščenosti.

Razmišljanja te vrste niso odveč, še celo nasprotno: so nujni sestavni del razčlenjevanja sončne in senčne plati dejavnosti neuvrščenih med dvema konferencama na vrhu.

Razočaranja najhujše vrste so sicer redka, toda primer Burme, ki je na šesti konferenci predsednikov držav ali vlad neuvrščenih v Havani napovedala svoj izstop in ga nekaj dni kasneje med zasedanjem generalne skupščine Združenih narodov septembra 1979 tudi potrdila, vendarle priča, da so mogoča.

In nikomur ni treba posebej dopovedovati, da so vsaj toliko boleča, kot so nepotrebna.

Janez Čuček

Gospodarske novice

Desetletno sodelovanje Citroen-Cimos

Konec marca so v Ljubljani predstavniki francoske tovarne Citroen, ki jih je vodil Adrien Petit, in predstavniki koprskega podjetja Cimos podpisali pogodbo o desetletni kooperaciji. Z novo pogodbo je določeno, da bo Cimos v svojih obratih v Senožčah in Buzetu za francosko firmo izdeloval zahtevnejše dele za Citroenova vozila. V zamenjavo za izvožene dele pa bo Cimos uvažal avtomobile, vendar pa bo izvoz v Francijo večji kot uvoz avtomobilov, razliko pa bo francoski partner poravnal z gotovinskimi plačili, še naprej pa bo Cimos izdeloval tudi posebna vozila.

S pogodbo je predvideno, da bo Cimos izvozil v desetih letih v Francijo za okrog 400 milijonov dolarjev blaga, tako da bo letna vrednost izvoza okrog 40 milijonov dolarjev. Po besedah predstavnikov Citroena so bili v tej francoski tovarni doslej izredno zadovoljni s kakovostjo dobavljenih delov, zato so se odločili, da bo Cimos doslej izdeloval zahtevnejše sklope avtomobilov. Cimos je tako postal eden izmed pomembnejših partnerjev Citroena.

Znano je, da so mešano družbo Cimos ustanovili leta 1972 Iskra, Tomos in Citroen. Družba je sprva dobro poslovala, pozneje pa je imela precejšnje težave. Lani je prišlo do stečaja Cimosove sestavljalnice avtomobilov v Šempetru pri Novi Gorici, Cimos pa je postal samostojna firma in je tako lahko zdaj nastopal v pogovorih s Citroenom kot samostojen partner.

100 največjih slovenskih izvoznikov

Slovenski gospodarski tednik »Gospodarski vestnik« je pred nedavnim izdal posebno prilogo z naslovom »slovenski izvozniki se predstavljajo«. V uvodu so omenili, da je lani Slovenija izvozila za 61,6 milijarde dinarjev blaga, kar je za 23 odstotkov več, kot je izvozila v letu 1980. Slovenski uvoz je dosegel 72,5 milijarde dinarjev. V primerjavi z načrti je tako Slovenija

dosegla kar lep uspeh tudi na področju zunanjetrgovinske menjave.

V prilogi Gospodarskega vestnika je objavljen tudi seznam 100 največjih slovenskih izvoznikov, ki sicer ni presenetljiv, vendar pa zasluži, da omenimo na tem mestu vsaj prvih deset: največji izvoz je lani imela sestavljena organizacija združenega dela Iskra, sledijo pa ji: IMV Novo mesto, Gorenje Velenje, Slovenija papir, Uniles Ljubljana, Slovenijales Ljubljana, Slovenske železarne, Sava Kranj, TAM Maribor in KEMA Maribor.

Naša republika je lani z izvozom pokrila kar 85 odstotkov uvoza, kar je v jugoslovanskem merilu največji dosežek. Edina v Jugoslaviji pa je ustvarila tudi plačilnobilančni presežek. Slovenija je v celoti ustvarila 138 milijonov dolarjev več deviz, kot jih je porabila.

Bo živo srebro »oživel«?

Znano je, da so morali rudnik živega srebra v Idriji že pred nekaj leti zaradi nizke cene te kovine na svetovnih trgih zapreti. V zadnjem času pa se je cena te surovine močno popravila, tako da so realna pričakovanja, da bi se splačalo ponovno odpreti ta najstarejši slovenski rudnik, ki velja tudi za enega od prvih in najbogatejših rudnikov živega srebra na svetu.

Komisija za oceno investicij v SR Sloveniji je pred nedavnim ocenila, da gre pri investicijski zasnovi Rudnika živega srebra v Idriji za izrazito izvozno usmerjeno investicijo, tudi s čistim deviznim dohodkom. Pri dokončni izdelavi investicijskega načrta bo treba natančno oceniti rentabilnost dinarskih in deviznih vlaganj in preučiti mehanizem, ki bi rudniku zagotavljal rentabilnost tudi ob večjih nihanjih cen živega srebra na svetovnem trgu.

Uspešna menjava z Italijo

Jugoslovanski gospodarstveniki za letos načrtujejo, da bo obseg blagovne menjave z enim od naših najpomembnejših gospodarskih partnerjev, Italijo, dosegel približno dve milijardi in 360 milijonov dolarjev.

Na italijanski trg naj bi prodali za 1130 milijonov dolarjev blaga ali 12 odstotkov več kot v letu 1981, vrednost uvoza pa naj bi znašala 1128 milijonov dolarjev.

Dvostranska menjava med Italijo in Jugoslavijo že več let narašča, lani pa je vrednost izvoza preseгла milijardo dolarjev, česar nismo dosegli doslej še pri nobeni drugi zahodni državi. Žal pa ne moremo biti povsem zadovoljni

s strukturo te menjave: izvažamo zlasti živino, meso in žagan les, uvažamo pa stroje in transportna sredstva.

Alpes iz Železnikov presega načrte

Alpes iz Železnikov, tovarna ploskovnega pohištva – dnevne sobe in spalnice, ki zaposluje 280 delavcev, proda na tujem tretjino svojih izdelkov. Še večje načrte kot lani imajo v tej priznani pohištveni tovarni za letos. Velike načrte imajo za prodajo na Bližnjem Vzhodu. Lani so že uspešno prodajali v Libiji, želijo pa prodreti tudi v Irak in še kam. Tudi zanje je, tako kot za druge slovenske izdelovalce pohištva, izredno pomembno ameriško tržišče, kjer so se dobro uveljavili. Lanske načrte so pri izvozu preseгли za 34 odstotkov, pričakujejo pa, da bodo letos dosegli še boljše rezultate.

Ob tem naj omenimo, da je poprečni osebni dohodek (plača) delavca v Alpesu 11.493 dinarjev, poleg tega pa tovarna pomaga tudi pri reševanju drugih stvari v kraju. Delavci prihajajo na delo v Železnike iz vse Selške doline.

Salonit iz Anhovega med velikimi izvozniki

Salonit iz Anhovega namerava letos prodati na tujih trgih za okrog 37 milijonov dolarjev cementa, cevi in plošč. Tako naj bi izvoz v letu 1982 povečali za dvakrat in se tako še bolj utrdili v seznamu največjih izvoznikov v severnoprimorskem področju. Zlasti nameravajo povečati izvoz cementa, ki ga bodo prodali na tujem okrog 240.000 ton. Za izvoženi cement naj bi letos iztržili okrog 25 milijonov dolarjev, za cevi pa naj bi dobili okoli 10 milijonov dolarjev. Med državami, kamor prodaja Salonit, je na prvem mestu Irak, sledijo pa Italija, Libija in Iran.

Salonit letos proslavlja 60-letnico obstoja. Ves čas ima tovarna velike težave zlasti zaradi nenehne rasti cen energije, ki je zdaj v ceni zastopana že s 57 odstotki. Tovarna daje kruh 2600 delavcem na Goriškem in Tolminskem.

Tuje naložbe v Jugoslavijo

Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj OECD, ki združuje vse razvite države zahoda, je objavila publikacijo pod naslovom »Tuje naložbe v Jugoslavijo«. Objavo tega dela ocenjujejo kot pomembno za Jugoslavijo, saj največji del naših gospodarskih stikov odpade na te države.

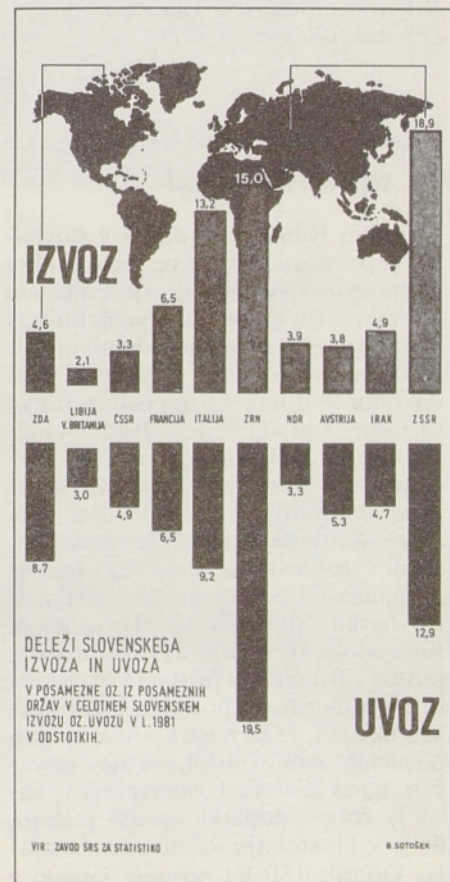
V skupni jugoslovanski zunanjetrgovinski menjavi države OECD sode-

lujejo z več kot 50 odstotki, v prihodku od tujega turizma z več kot 85 odstotki, s posojili z blizu 80 odstotki, pri skupnih naložbah in dolgoročnem industrijsko-tehničnem sodelovanju pa z več kot 90 odstotki. Na območju teh držav živi in dela tudi več kot 700.000 Jugoslovancev.

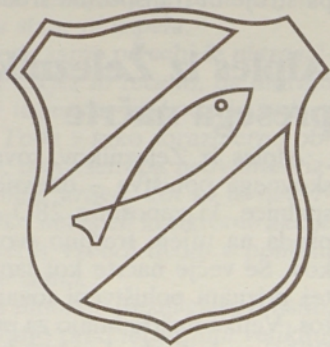
V okviru pregleda stanja in razvoja naložb tujih oseb je rečeno, da so v obdobju od leta 1968 do 1981 podpisali 199 pogodb s skupno vrednostjo več kot 49 milijard dinarjev, pri čimer je udeležba jugoslovanskih partnerjev skoraj 80 odstotna. Največ pogodb so podpisali s tujimi partnerji iz EGS – 121, članicami EFTA – 33 in ZDA – 30.

Poleg ugodnih ocen glede splošnih pogojev za tuje naložbe avtorji študije o tujih naložbah v Jugoslaviji poudarjajo, da so posamezna določila zakona iz leta 1978 te pogoje še izboljšala. Tako je namesto prejšnjih 30 odstotkov zdaj mogoče prenesti 50 odstotkov sredstev, ustvarjenih z izvozom izdelkov iz skupnih naložb, tujega investitorja pa je mogoče izplačati tudi s proizvodi iz skupnih naložb. Odprte so tudi možnosti za vlaganja v nove gospodarske veje.

Avtorji študije tudi menijo, da v prid še hitrejšemu razvoju tujih naložb ne bi smeli postavljati omejitev glede pravic za prenos dobrin, na prekinitev sporazuma o skupni naložbi in pravice do prenosa ostanka vloženih sredstev.

Ribnica

900 let

Ribniška rešetarja s kanonom in krošnjo (ok. leta 1930)

Ribniški trg okrog leta 1880

Ponos na preteklost in na sedanost

Pojem Ribnice, ki danes v slovenskem prostoru pomeni ne samo simbol starodavne suhorobarske dejavnosti in krošnjarstva, ampak tudi velik kulturni doprinos v slovensko duhovno zakladnico, se je začel oblikovati pred davnimi 900 leti. Po zapisih iz arhiva turjaškega gradu je leta 1082 na mestu današnje Ribnice že obstajalo organizirano jedro fevdalnega in cerkvenega delovanja, ki je v tistem času začelo kultivirati okolico že zgodaj poseljene Ribniške doline. Tega leta se je namreč ribniška grofica Katarina Žovneška poročila s Turjačanom Konradom II. in mu za doto izročila posest v Ribnici ter pristavi v Sodražici in na Vinicah. Čeprav pisec turjaške kronike iz l. 1584 hoče s potvarjanjem resničnih zgodovinskih dejstev povečati ugled in starost Auerspergov, kasneje zbrani podatki vseeno pričajo, da je v 11. stoletju Ribnica že obstajala. Dobrih 150 let pozneje imamo z

listino izpričane v glavnem že vse vasi, ki še danes spadajo v ribniški okoliš.

Začetki suhorobarstva

900 let je debela knjiga. Njene strani so popisane z žuljavimi rokami naših prednikov, ki so tu krčili gozdove in si ustanavljali nova selišča; s krvjo so popisani 200-letni roparski napadi Turkov, ki so vsaj 27-krat drli skozi Ribnico in jo pustošili do take mere, da se je celo cesar Friderik zavzel za Ribničane in jim leta 1492 izjemoma dovolil neobdavčeno trgovino s suho robo ter z ostalimi domačimi izdelki, da bi si opomogli od turškega razdejavanja.

Iz materialne kulture, ki je poleg skope zemlje do najvišje možne mere izkoriščala tudi bogastvo lesa za izdelovanje najrazličnejših lesenih predmetov, uporabnih v vsakdanjem gospodarstvu in gospodinjstvu doma in drugod, se je začel že zgodaj oblikovati tudi duhovni obraz tega kraja. S konca 14. stol. je tu izpričana 7-razredna latinska šola, ena redkih v Sloveniji. V

teku zadnjih 400 let pa je Ribniška dolina dala preko 70 imen, ki jih Slovenska akademija znanosti in umetnosti s svojim biografskim oddelkom šteje med zaslužne Slovence na umetnostnem, znanstvenem, političnem ali organizatoričnem področju. In prav njihovim duhovnim vrednotam je namenjeno obeleževanje 900-letnice Ribnice.

Jubilejna slavlja

Od različnih prireditev, ki jih bodo v letošnjem letu pripravile šole, kulturnoumetniška društva in družbenopolitične ter gospodarske organizacije v ribniški občini, bo najpomembnejša v začetku septembra, ko bo v ribniškem gradu odprt Park kulturnikov. Na 17 različnih marmornih spomenikih, postavljenih v grajskem parku, bo vklesanih 65 imen pesnikov, pisateljev, likovnikov, znanstvenikov, politikov, organizatorjev in mecenov, ki jih je rodila ali hranila, vselej pa navdihovala Ribniška dolina. Med njimi so imena Gallus, Škrabec, dr. I. Prijatelj,

dr. A. Debeljak in še nekatera, ki s svojim pomembnim kulturnim delovanjem segajo daleč prek meje naše domovine. Za vse pa je značilno, da so v stoletjih tuje nadvlade neizprosno branili in ohranjali ter dopolnjevali materialno in duhovno podobo, danes imenovano z eno samo besedo – Slovenec, ki živi in dela z ostalimi jugoslovanskimi in drugimi narodi.

Znameniti Ribničani

Naj tu omenimo ime Ribničana, ki ga doslej nismo srečevali v naših krajih. Čeprav je preteklo že 360 let od njegovega rojstva, smo šele v zadnjem času odkrili, da je bil doma iz Ribnice. To je Luka Knafelj. V šoli smo se učili, da je npr. France Prešeren, ko je študiral na Dunaju, dobival Knaflevo štipendijo. Kaj je to pomenilo?

Bogati Luka Knafelj je pred smrtjo leta 1671 določil, da se iz vsega njegovega premoženja oblikuje sklad, ki bo pomagal kranjskim mladeničem, da bodo lahko študirali na Dunaju. Skozi 300 let je ta štipendija omogočila več kot 1200 našim študentom življenje na Dunaju. Od ugotovljenih štipendistov je kar ena tretjina znanih imen Slovencev, ki so kasneje zelo tvorno posegli v slovensko kulturno in politično življenje. Na primer Jernej Kopitar, Friderik Baraga, Miha Kastelic, France Prešeren, Simon Jenko, Ivan Tavčar, Oton Župančič itd... Tudi nekateri Ribničanje so bili v času študija deležni Knaflejeve podpore: sodnik Franc Višnikar, politik dr. Ivan Šušteršič, narodopisec dr. Ivan Merhar, slovstveni zgodovinar dr. Ivan Prijatelj, znani geograf in zgodovinar dr. Jože Rus in še kdo.

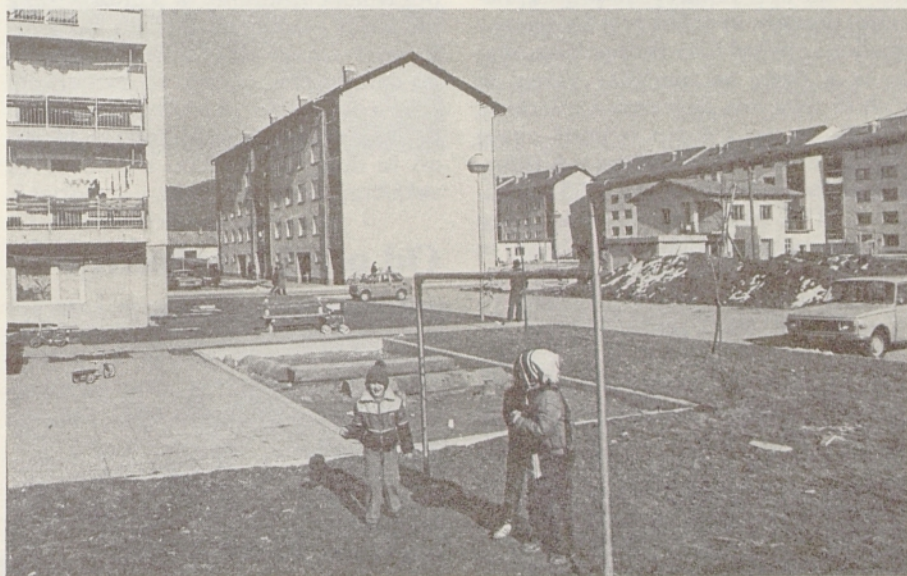
Iskanje Knaflejevega rojstnega kraja je bilo končano šele ob 300-letnici njegove smrti. Vseskozi je namreč veljala domneva, da je bil rojen na Gorenjskem. L. 1971 pa je dr. Peter Vodopivec po temeljitem raziskovanju ugotovil, da je bil znameniti slovenski meceni Luka Knafelj Ribničan.

Tako dobiva z letošnjim letom starodavna ribniška krošnja, ki smo jo navajeni gledati kot simbol ribniške dejavnosti, malo drugačen videz.

Številni predmeti suhe robe, ki so nekdanje romali in še danes krožijo po svetu, se počasi preoblikujejo v duhovne profile, ki nam z najrazličnejšimi obrazi odkrivajo nov svet ribniškega človeka. Ribniška krošnja ni več samo predmet, gledati jo moramo kot duhovno vrednoto, brez katere bi na obrazu slovenskega naroda nekaj manjkalo, ne bi bil popoln. Ribnica je na sorazmerno majhnem področju prispevala ogromen delež v duhovno zakladnico Slovencev. Za to so nam priče številna imena, ki so neminljivo

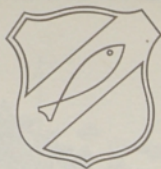
Ribniški trg v marcu 1982 (foto: Janez Zrnc)

Ribnica danes: pogled na »mestni« del kraja

Nova blagovnica v Ribnici

vtkana v našo kulturno-politično, gospodarsko in socialno zgodovino.

Ribničani na tujem

Tudi med ameriškimi Slovenci je delovalo nekaj pomembnih kulturnikov, ki so bila doma iz Ribniške doline. Tako npr. **Andrej Andoljšek**, nabožni pisatelj, ki je kot prvi Slovenec – misijonar prišel prav do pacifiške obale še v času, ko ameriški Vzhod in Zahod nista bila povezana z železnico, ampak se je z ladjo napotil okrog Amerike do San Franciska v Kaliforniji; **Jože Češarek**, rojen 1895, publicist v ZDA, pisal je zgodovinske črtice in spomine ter o delavskem gibanju in slovenskem tisku v ZDA; **Ignacij Burgar** (1874–1905), ki je z 19 let odšel v Ameriko in 1902 postal urednik tednika *Mir*, sicer pa bil sotrudnik Ameriškega Slovenca, Sakserjevega Slov.-Amer. Koledarja in drugih, pripravljaj

je tudi angleško-slovenski slovar; **Frank Kerže** (1876–1961), pripovednik in založnik, urednik slov. lista *Glas naroda*, izdajal je humoristični list *Komar*, mesečnik *Čas* in bil 1907 postavljen za glavnega tajnika SNPJ ter za urednika *Glasila SNPJ* itd:

Prav je, da ob pomembnem jubileju poravnamo moralni in kulturni dolg do naših velikih mož. Zato bo letos Ribnica izdala obsežnejši zbornik, ki bo današnjemu občanu in izseljencem v besedi in sliki predstavil 900-letno pot naših prednikov, njihovo materialno in duhovno podobo ter borbo za vsakdanji obstoj.

Od obrti k industriji

Današnji utrip Ribnice se kaže kot povsod drugod v naglem napredku na gospodarskem, socialnem in kulturnem področju. Od 12.000 prebivalcev, kolikor jih danes šteje ribniška

občina, je doma v rednem delovnem razmerju 3320 občanov, okoli 300 se jih na delo vozi izven občine, v tujini pa jih je začasno na delu okrog 400. Največji inudstrijski obrat je INLES, eden največjih jugoslovanskih izdelovalcev stavbnega pohištva, ki zaposluje 1200 ljudi; naglo razvijajoči se kovinarski obrat je tudi RIKO s 560 zaposlenimi. Tudi kmetijstvo postaja zadnje čase spet pomembna gospodarska panoga.

Število nekdanjih zdomarjev in izdelovalcev suhe robe, ki jih je bilo pred vojno kar 360 s potnimi listi za Italijo in Nemčijo, se je do danes močno skrčilo; večina pe je mehanizirana in motorizirana. Čedalje bolj se nekdanja lesna domača obrt preoblikuje v spominkarstvo, to je v izdelovanje miniaturnih predmetov suhe robe in lončarstva.

Janez Debeljak

Skrb za ohranitev dediščine: del obnovljenega gradu

Ribniška panorama iz let pred prvo svetovno vojno

8. srečanje slovenskih društev Zahodne Evrope

Letošnje, po vrsti že 8. tradicionalno srečanje slovenskih kulturno-prosvetnih društev zahodne Evrope bo v Mariboru in sicer v soboto 24. julija.

Vsa društva delavcev na začasnem delu v tujini in izseljencev v Zahodni Evropi so že povabljeni, da aktivno sodelujejo v sporedu s svojimi kulturno-umetniškimi, mladinskimi, športnimi in drugimi skupinami. Program 7. srečanja slovenskih društev iz zahodne Evrope, srečanje je bilo 21. junija 1980 v Tübingenu v Zvezni republiki Nemčiji, je trajal kar polnih devet ur, kar je bilo seveda preveč in tudi utrudljivo, zato bo letos spored krajši in – kot kaže po prijavnica – bolj kakovosten in tudi dovolj zanimiv.

Srečanje bo potekalo ves dan in bo – kot je že v navadi – imelo dva dela, dopoldanski in popoldanski. V dopoldanskem urah bo predvidoma v union-ski dvorani v Mariboru, ki šteje približno 700 sedežev, potekal Veseli tobogan, prireditev za najmlajše, ki je izredno priljubljena, za tem bo osrednja prireditev z nastopi kulturno-umetniških skupin.

Po kosilu, Mariborčani že pripravljajo različne in okusne jedilnike, poudarek bo na dobrih in zdravih kmečkih jedeh, gibanica seveda ne bo manjkala, bo na odprtem, če bo deževalo pa v eni izmed razstavnih dvoran Mariborskega tedna ob Dravi, družabno zabavni del.

Priprave že tečejo

Koordinacijski odbor za vprašanja delavcev na začasnem delu v tujini pri republiški konferenci socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije je imenoval odbor za pripravo 8. srečanja slovenskih društev zahodne Evrope, ki mu predseduje Vljako Krivokapič. Odbor se redno sestaja in vodi ter usmerja vse priprave za veliko junjsko srečanje v Mariboru.

Nekatere podrobnosti so zdaj, ko to pišemo, in je april, že znane. Ob 7. uri zjutraj 24. julija 1982 bo najprej avdicija za Veseli tobogan, ki se bo potem pričel ob 9. uri; na njem bodo nastopi

Maribor – nekoč: 14. stoletje. Risba, ki jo hrani Pokrajinski muzej v Mariboru.

Maribor – danes: Promenada ob začetku parka je vse leto cvetoči vrt (foto: Jože Gal)

le skupine slovenskega dopolnilnega pouka po evropskih državah in tudi druge otroške ter mladinske vokalne in instrumentalne skupine pa posamezniki in recitatorji.

Ob 11. dopoldanski uri se bo začela osrednja prireditev Slovencev, ki žive in delajo v deželah zahodne Evrope. Po pozdravnem govoru pokrovitelja in gostitelja bodo nastopile izbrane vo-

kalne skupine, glasbene skupine, recitatorji, pevci, med sporedom, ki ga bodo pripravili zdovski Slovenci, pa bo nastopil tudi kak pevski zbor iz Maribora ali pa se bo predstavila kakšna kakovostna kulturno-umetniška skupina iz Maribora in njegove najbližje okolice.

Na razstaviščnem prostoru Mariborskega tedna bo v popoldanskih urah zelo živahno. K nastopu se bodo zbrali narodno-zabavni ansambli, folklorne skupine, pevci, precej pa bo tudi športnih srečanj, predvsem simultana srečanja z najboljšimi jugoslovanskimi šahisti in mladimi šahisti iz držav Zahodne Evrope.

Na razstaviščnem prostoru bodo tudi razstave, na primer razstava otroške risbe, potem razstava slovenskih knjig, časopisov, revij, prodajna mesta s kasetami in ploščami. Poudariti pa moramo, da bodo ob tej priložnosti na razstavnem prostoru Mariborskega tedna tudi številni tehtni informativni sestanki; le-ti bodo seznanjali Slovence, ki živijo na tujem, z možnostmi zaposlovanja v domovini, odpiranjem obrtnih delavnic, s predpisi socialnega in zdravstvenega zavarovanja ter carinskimi zadevami.

Po vsej verjetnosti bo letošnje srečanje Slovencev, ki živijo v deželah zahodne Evrope, širše zastavilo svoje dogajanje. Posamezna slovenska društva na tujem se že dogovarjajo z občninami na Slovenskem, s katerimi tesneje sodelujejo, da bi nastopila tudi v nekaterih krajih teh občin, pokazala, kaj so dosegla na kulturno-umetniškem področju v zadnjih dveh letih, in tako nekako razbremenila osrednjo prireditev v Mariboru.

Že zdaj pa je najavljenih v Mariboru na 8. srečanju Slovencev, ki živijo v zahodni Evropi, veliko novinarjev, raznih uglednih gostov, srečanja pa se nedvomno zelo vesele mariborski domačini, ki obljublajo, da bo njihovo mesto z neposredno okolico kulturno in družabno zaživelo ob tem srečanju tako, da bodo Slovenci, ki živijo na tujem in tudi gostje v Mariboru, še posebej zadovoljni.

Tapiserija v Sloveniji

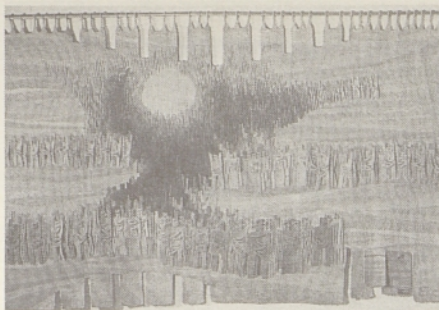
Nizozemska tapiserija »Odisej ponuja Polifemu pijačo« iz začetka 17. stoletja in prav tako nizozemska verdura (gozdna pokrajina), tudi iz 17. stoletja, hranita ju Pokrajinski muzej v Ptuj in Narodni muzej v Ljubljani, predstavljata obdobje, ko so na Slovenskem tapiserije sicer uporabljali, ne pa tudi izdelovali. Vendar so se že takrat zavedali, da nam »tapiserija kot krasilna prvina v stanovanjski opreми, kot oblikovalsko in estetsko kakovostni nasprotek poprečnemu inudstrijskemu blagu« – kot pravi ravnatelj Narodnega muzeja v Ljubljani dr. Peter Petru – »razkriva tudi likovno občutenje in dojemanje svoje dobe«. Zato imajo tapiserije svojo pričevalno vlogo in so dokazila o poprečnem in omikanem okusu v preteklih obdobjih na Slovenskem.

Kranjski zavod za umetniško tkanje

Ob koncu prejšnjega stoletja je bil v Ljubljani ustanovljen Kranjski zavod za umetniško tkanje, in sicer med prvimi tkalnicami tapiserije na ozemlju avstroogrske monarhije. Zavod je ustanovila in financirala Kranjska hranilnica z vzgojnimi in socialnimi ambicijami (zaposlilo bi se naj do sto tkalk). Sčasoma pa je Zavod s pospešenim delovanjem vplival na razvoj umetne obrti in prinašal tudi gospodarske koristi.

Delali so po naročilu ali pa so za izdelavo predlog vabili mnoge takrat vodilne ustvarjalce. S skrbno in kakovostno izdelavo so si izdelki Zavoda pridobili mnogo priznanj na evropskih razstavah. Priznanje za odlično izdelavo tapiserije Najdenje Mojzesa po kartonski predlogi Otta Ewela je bil največji uspeh ljubljanske tkalnice. Med tkalkami namreč žal ni bilo nobene izrazite ustvarjalne osebnosti, ki bi prispevala tudi lastne osnutke za izdelke. Kljub seznanjenosti s sočasnim poenostavljanjem tehnike tkanja in podarjanju teksture, kar je bilo v navadi pri nemški in skandinavski šoli, ti dve sta namreč izrazito vplivali na osnovanje Kranjskega zavoda, so bili izdelovalci predlog večinoma vabljeni slikarji in grafiki iz Münchna, dunajski arhitekt Rudolf Hammel, od domačih pa je sodeloval Josef Vesel.

Leto največjega uspeha tkalnice, 1906, je bilo tudi leto začetka bližajočega se konca. Že naslednje leto je namreč tkalnica skrčila obseg proizvodnje in si pomagala

Stenska preproga Pesem svobode Cvetke Miloš-Radanovič. 265 krat 400 cm. Osnovna tehnika tkanja tapiserij v kombinaciji s tehniko dvojnega prepleta, ovitih snopov osnove in votka. Last avtorice.

la z ostanki subvencij Kranjske hranilnice iz preteklih let. Verjetno sploh niso zaprosili za subvencijo, ker je Kranjska hranilnica marca 1907 predlagala Kranjskemu zavodu, naj neha z delom, »ker v vseh letih obstoja ni dosegel določenega cilja« (uvečljavitve umetniškega tkanja kot posebne veje ustvarjalnega rokodelstva na Kranjskem). Temu sklepu sledi leta 1908 uradno naročilo za razpust in odpoved poslovnih prostorov. Od začetka leta 1909 je Laibacher Zeitung objavljala samo še oglase, da Kranjski zavod razprodaja zalogo gotovih izdelkov, surovine, statve in ostalo opramo, ker bo konec aprila ukinjen, in ker morajo biti poslovni prostori do 15. maja 1909 izpraznjeni. To je torej datum, ko je ugasnila prva proizvodnja tapiserij na Slovenskem.

Tapiserijska renesansa

Le redki posamezniki so se po ukinitvi delovanja Kranjskega zavoda za umetniško tkanje še priložnostno posvečali tkanju; tapiserije so naročali večinoma za reprezentančne namene (osnutek tapiserije za Mestni svet Borisa Kobeta leta 1936).

Izdelovanje tapiserij pa na jugoslovanskih tleh vendarle ni zamrlo: znana je tako imenovana zagrebška šola tapiserij po zaslugi ustvarjalcev Mire Kovačević-Ovčarić, Eda Kovačevića in Branke Hegedušić. Naslednji korak v razvoju tapiserije na jugoslovanskih tleh pomeni ustanovitev

Ateljeja 61, delavnice za tapiserijo v Novem Sadu. Tako so po drugi svetovni vojni v tem ateljeju pod vodstvom Boška Petrovića in Etelke Tabolke prevzemali naročila velikih formatov in jih izdelovali po kartonih slikarjev ali lastnih predlogah, prodor tapiseristke Jagode Buić iz Zagreba med vodilne svetovne tovrstne ustvarjalce pa priča o visoki ravni sodobne jugoslovanske tapiserije.

Pred nekaj leti pa je ljubljanska tovarna dekorativnih tkanin Dekorativna začela – že serijsko – izdelovati stenske tapiserije, ki se odlikujejo – spričo osnutkov sodobnih slovenskih likovnikov – po izredni kakovosti, so pa tudi silno skrbno izdelane. Podatki govore, da tovarni ne manjka številnih naročil. Nekaj v tej tovarni izdelanih tapiserij visi tudi v novem Cankarjevem domu v Ljubljani in vzbujajo pri obiskovalcih mnogo navdušenja.

Na Slovenskem pa je dejansko zdaj ži večja najboljše snovalka in izdelovalka tapiserij Brežičanka Cvetka Miloš-Radanovič, diplomantka likovne smeri na Višji pedagoški šoli v Zagrebu. Za tapiserije, ki jih je doslej razstavila na 22 samostojnih in 25 skupinskih razstavah, je leta 1980 prejela v Münchnu na mednarodnem rokodelskem sejmu (Internationale Handwerksmesse) zlato kolajno, v Slovenjem Gradcu pa na III. razstavi sodobne slovenske umetne in ljudske obrti naslov mojster umetne obrti.

Njene velike tapiserije (10–20 kv. metrov) krasijo reprezentančne prostore štirinajstih objektov v Jugoslaviji, okoli 15 tapiserij srednje velikosti (5–10 kv. metrov) je v zasebni lasti, tudi v tujini, male tapiserije pa hrani sama. Med javnimi zgradbami, ki so opremljene z njenimi tapiserijami, so npr. hotel Radin v Radencih, motel Petrol v Čatežu, hotel Donat v Rogški Slatini, Kreditna banka v Mariboru, hotel Dobrna v Dobrni, poročna dvorana Peščenica v Zagrebu, Ljubljanska banka v Kamniku...

Tapiserija pa je zadnja leta na Slovenskem tako priljubljena, da izdelujejo te stenske okrase številni zasebni obrtniki, slovenske zaposlene žene in gospodinje za rekreacijo in okras svojega stanovanja, preprostejše načine izdelave tapiserij pa osvajajo dekleta pri urah tehničnega pouka na osemletkah.

Dragocena knjiga

Naši na tujih tleh

Pri Cankarjevi založbi v Ljubljani je v sodelovanju s Slovensko izseljensko matico izšla antologija književnosti Slovencev v Severni Ameriki z naslovom **NAŠI NA TUJIH TLEH**.

Izbor, ureditev, uvod in opombe so delo nekajletne sodelavke SIM v Ljubljani mag. **JERNEJE PETRIČ**. Zato dajmo uvodoma besedo avtorici.

»Knjiga, ki nosi morda preširok naslov Naši na tujih tleh, je rezultat večletnega načrtnega prebiranja leposlovnih besedil, ki so jih napisali Slovenci v Združenih državah Amerike in Kanadi. Upoštevala sem besedila, ki so izšla samostojno v knjižni obliki in pa vsa tista, ki so zagledala luč dneva v izseljenskih in naših domačih časopisih ter revijah. Nemalo je tudi besedil, ki niso nikoli doživele objave, čeprav bi si to zaslužila; tudi nekaj takšnih je v tej knjigi.

Antologija je bila od vsega začetka zamišljena kot zbirka leposlovnih besedil. Ob prebiranju pa se je pokazalo, da je velikokrat težko potegniti mejo med leposlovnim in neleposlovnim. To še zlasti velja za najstarejše obdobje, ko pravega leposlovja tako rekoč ni ali je nedostopno. Zato je bil kriterij pri izbiri najstarejših besedil nekoliko milejši. Upoštevati je treba, da so ti prvi slovenski naseljenci, večinoma misijonarji, orali kulturno ledino. V staro domovino so pošiljali pisma, v katerih so natanko popisovali okolje, v katerem živijo in delajo, težave, s katerimi se srečujejo, in podobno. Nekaj teh pisem je bilo objavljenih tudi v slovenščini in jih lahko pojmujejo kot neke vrste potopisne zgodbe.«

Glede kakovosti besedil v pričujoči antologiji pravi Jerneja Petrič:

»Kakovost besedil seveda precej niha; nekaj je takšnih, ki vzdržijo stroge literarne kriterije, veliko pa je tudi razmeroma poprečnega pisanja. Pri vsem tem pa ne smemo prezreti velikanskega pomena, ki ga je imela slovenska tiskana beseda na ameriških tleh za ohranjenje slovenstva; še več, izredno veliko besedil je bilo napisanih z namenom pomagati »staremu kraju«, zlasti med II. svetovno vojno in po njej. Številni pesniki, pisatelji in dramatik so se svojim delom zares prodrli med slovenske množice v Ameriki prav zaradi preprostosti in neposrednosti svoje umetnosti in jih v Ameriki danes pozna malone vsak rojak.«

Kako je glede dvojezičnosti slovenske književnosti v Ameriki?

»Slovenska književnost onstran oceana je že zgodaj začela postajati dvojezična in danes se število objavljenega leposlovja

Avtorica antologije mag. Jerneja Petrič, nekajletna strokovna sodelavka Slovenske izseljenske matice, zdaj pa asistentka za angleško in ameriško književnost na oddelku za germanistiko filozofske fakultete v Ljubljani (foto: J. Zrnc)

nagiba v prid angleščini. Besedila te vrste, vključena v antologijo, so prevedena v slovenščino in pri nas doslej niso bila objavljena.«

Bržkone ste imeli ob tej antologiji veliko pripravljalnega dela?

»Pregledano je bilo vse gradivo, ki je dostopno na Slovenskem: rokopisi, tipkopisi, časopisi, revije in knjige, ki so shranjene v arhivu Slovenske izseljenske matice, Narodne in univerzitetne knjižnice, Slovanske knjižnice, knjižnice nemškega oddelka filozofske fakultete v Ljubljani; deloma pa je bilo upoštevano tudi gradivo Immigration History Research Center iz St. Paula, Minnesota, in nekaterih posameznikov.«

Antologija Naši na tujih tleh ima več poglavij. V prvem z naslovom Združene države Amerike sta združeni podpoglaviji z naslovoma Prvi literarni poskusi in Obdobje množičnega priseljevanja. Drugo poglavje nosi ime Kanada, potem se vrstijo poglavja z naslovi Neznani in neugotov-

Naslovna stran antologije z naslovom Naši na tujih tleh

ljeni pisci, Kratek pregled književnosti ameriških Slovencev, Biografski in bibliografski podatki o avtorjih, knjigo pa sklene pregled slovenske književnosti v Kanadi s kratkim povzetkom ameriških in kanadskih avtorjev v angleščini.

»Vsega skupaj je v antologiji 46 imen in nekaj neimenovanih oziroma neznanih piscev, okoli 50, skratka,« pravi Jerneja Petrič. »Rose Mary Prosen in John Modic sta seveda našla svoje mesto v antologiji, saj po mojem mnenju predstavljata trenutno vrh ameriško-slovenskega leposlovja. In potem je tu seveda Kanada, kjer je vsekakor treba omeniti prijetno svežino mladih, angleško pišočih ustvarjalcev, kakršna sta npr. Danica Dolenc in Tom Ložar.

Žal pa moram reči, da sem imela ravno pri izbiranju najnovejših leposlovnih besedil tudi največ težav. Mladi namreč objavljajo po vseh mogočih revijah in časopisih, ki meni seveda niso bili dostopni.

Najbrž bi bilo mogoče v antologijo uvrstiti še koga, a bo žal zapostavljen. Ob tem mi je prišel na misel primer Edwina Primosicha, mladega clevelandskega medicinarja, ki je tragično končal v prometni nesreči in o katerem piše Vatroslav Grill v svoji knjigi Med dvema svetovoma. Zaman sem si prizadevala, da bi dobila kakšno njegovo besedilo, kajti revija, v katero je pisal, je danes redkost...«

Na tiskovni konferenci, na katero sta vabili družno Cankarjeva založba in Slovenska izseljenska matica, je bilo med častnike veliko zanimanja za pričujočo knjigo, prvi knjigotirski podatki na Slovenskem pa izpričujejo, da je veliko tistih, ki so segli po antologiji, tej dobrodošli in dragoceni knjigi z literarnimi podatki Slovencev, ki so ustvarjali ali še ustvarjajo na tleh oddaljene Severne Amerike.

J. Vi.

Sedem šolarjev učiteljice Nade

Sneg je kar vidno pobiralo, gnil je po kotanjah in sencah, prisojna pobočja pa so bila že travnata. Zemlja se je kopala v mokroti od talečega se snega in drobnega dežka, ki je pomagal južnemu vetru odstranjevati še zadnje ostanke zime. Na pobočjih se je njegov med krošnje ujeti piš spreminjal v zateglo bučanje, ki je ozna njalo mogočnost kočevskih gozdov.

Po komaj zaznavni dolini se je vila cesta, pred nekaj leti še blatna, zdaj pa jo je kril asfalt. Človek s cekarjem pod dežnikom je prišel naproti, kilometer za njim še eden, oba neznatna v skromnem razkošju te pokrajine. Travljana sta pešačila v trgovino, pet kilometrov tja, pet nazaj. Bolje je, kot da bi čakali na avtobus in zaradi slabih zvez zato izgubili ves dan. Pešačenje v teh krajih ne pomeni poseben napor.

Tam, kjer je bilo za to pokrajino le še nebo, je stala vas. Vas lepega slovenskega imena Trava, za katero mnogo Slovencev še ni čulo, pa jim tega ne gre zameriti. Plitva dolina, ki se kot nekaj graben vleče do tod skoraj iz Loškega potoka, tu zgrmi v prepadnih stenah v Kolpsko dolino. Pet kilometrov je do Čebra, hrvaškega Čabra, do Kočevja, v katerega občino spadajo, pa kar celih petinpetdeset.

Že od daleč opozori popotnika skalna gmota, kasneje vidiš, da se dviga na pokopališču ostanek cerkvenega zvonika. Takrat, med vojno sta zgoreli cerkev in šola, da bi Italijani v njih ne napravili postojanke. Revno je pokopališče v tej mokri sivini, novejši spomeniki bolj ob robu, okrog ruševin cerkve pa še nekaj nagnjenih železnih križev. Bogve od kod so, morda prav umetniško delo dvorske livarne. Detaje in napise na debelo pokriva rja, ki jo spira dež dol na kamen. In če se pozorno zazreš v te pomnike davnih rodov ljudi, ki jih več ni in jih ne bo, opaziš nemške napise, nemška imena in davne datume preteklega stoletja. Ja, v starih urbarjih piše, da se je ta kraj imenoval Obergrass, da so tu živeli tudi nemški Kočevjarji, ki so kljub asimilaciji s slovenskim prebivalstvom stoletja ohranili svoje običaje in jezik, seveda malce prilagojene slovenskim

Učiteljica Nada s svojimi šestimi od skupno sedmih učencev

razmeram. V tej vasi so živeli do konca 1942. leta, a jim italijanska zasedba in privrženost večine prebivalstva partizanom niso šli v račun. Zapustili so svoje domačije in se za vedno odselili v »rajh«.

Močan krajevni odbor pa je bil ves čas vojne aktiven in je zbiral za partizane vse, kar so potrebovali in kar je bilo v teh revnih krajih mogoče dobiti. Bogata vas ni bila nikoli. Danes, ko jo popotnik opazuje v njenem umiranju, se sprašuje, kaj je pripravilo prednike in nemške koloniste, da so se naselili v teh krajih. Gozd, ki je na vse strani nepregleden, je že dal nekaj, poljedelstvo pa je bilo revno in tudi zemlje ni v izobilju in še pridelki dozore dober mesec kasneje kot v Beli krajini. Na začetku stoletja je mnogo moških hodilo na sezonsko delo v slavonske in ogrske gozdove.

Po osvoboditvi je napredek zajel vso našo domovino, Trave pa se je

ognil, kljub vsemu, kar so prebivalci storili za partizane. Starejši, ki so takrat sodelovali, so malce ogorčeni, mlajši pa so odšli.

»Ja,« mi je s koncem bridkosti dejal star možakar, »ko bi takrat zgradili kakšen obrat, kakšno majhno tovarno, bi ljudje ostali doma, danes pa se za tiste tri, ki se še vozijo na delo, ne spleča graditi ničesar več. Doma smo ostali le stari in vas spet oživi ob nedeljah in praznikih, ko se vrnejo domov otroci.«

Šolo so imeli v Travi že v prejšnjem stoletju. Ko je med vojno pogorela, so otroci obiskovali pouk v eni od kmečkih hiš. Petinšestdesetega leta so na kraju, kjer je nekoč stala stara kasarna, zgradili novo sodobno šolo, ki je danes po številu učencev zagotovo najmanjša osemletka v Sloveniji. Obiskuje jo le šest učencev, in en mali šolar, vsi so iz oddaljenih zaselkov, kar pet iz uro in pol oddaljenega Črnega

Vas Trava – ob vaškem napajališču

Pokopališče, simbol izumirajoče vasi

potoka, ki pa jim je šola v Travi najbližja in edina možna šolska enota – s slovenskim jezikom.

Svetli, čisti prostori izžarevajo optimizem, veselje, ostanek tistega zagona, s katerim je bila šola pred leti zgrajena in opremljena, da bi imeli otroci tu z roba Slovenije najkvalitetnejši pouk. Po vojni jih je bilo štiriindevetdeset, potem sedemdeset, še pred tremi leti triindvajset. Danes pa namesto te množice v mesta razseljenih učencev, zahajajo po učenost le še Matjaž, Ivanka, in sestrice Jasna, Milenka, Smiljka in Desi ter njihov bratček Jožek, ki bo v pravo šolo hodil šele v jeseni.

Za vse te otroke z materinsko ljubeznijo skrbi učiteljica Nada Vreček, ki o sebi sicer nerada kaj pove. Zvedeli smo pa le, da je nekaj njenih učencev že upokojenih, sama pa na pokoj še ne misli. Že vnuki njenih učencev so zapustili to šolo, saj tu uči že dvainpetdeset let.

Prišla je sem iz mesta pod Lubnikom, iz Škofje Loke, kjer je končala učiteljske. Leto dni je čakala na službo, nakar so jo poslali v Travo, za katero takrat v Loki menda nihče še niso slišali. Potovala je z vlakom, poštanim vozom, na koncu celo z lojtnikom in v Travi ostala do danes.

Med vojno jo je za dva meseca izrnil italijanski učitelj, za njim pa je spet poučevala v zasilni učilnici in je naša prva partizanska učiteljica. Ljudje so

mi pravili, da se je znašla tudi v najtežjih vojni časih, ko je poleg poučevanja tudi skrbela za svoje učence, zlasti tiste, katerih starši so bili v partizanih ali v internaciji. Oprtala je nahrbtnik in za svoje otroke našla vse od hrane do čevljev. Tudi za svoje kasnejše učence je poskrbela, da so nadaljevali šolanje ali se zaposlili. Poskrbela je za namestitve v internatih, za štipendijo, če pa ni šlo drugače, jih je vzdrževala tudi iz svojega. Kolikim ljudem je pomagala v življenju in kolikšna je hvala mnogim se ne da izmeriti.

Tudi v izvenšolski dejavnosti učiteljica Nada ni držala križem rok. Po vojni je pomagala ljudem obnoviti domove, poskrbela je za obeležje dogodkov in krajev iz NOB. Kdor je imel kako težavo, se je zatekel po nasvet in pomoč k njej. Šola pa je bila kulturno središče bližnje in daljne okolice, saj so bili v njej sestanki, razne prireditve in celo ohcet.

Na katedru vaza, v vazi gozdno cvetje, ko ni cvetja pa otroci s svoje dolge poti do šole prinesejo vsaj smrečje. V kopnem, ob lepem vremenu še gre, huje je pozimi, ko je treba dolgo pot pregaziti. Mnogokrat je prvo opravilo v šoli, da se otroci oblečejo in posušijo. Seveda, če je snega preveč, pouk odpade, pa učenci tega ne izkoriščajo in pridejo, če je le mogoče. In so se veselo pohvalili, da so že dostikrat na poti v šolo videli

medveda, volka in drugo divjad. No, pa da jih je bilo malo strah tudi.

Seveda vsega dela učiteljica Nada, ki ji je že čez sedemdeset, ne zmore sama. Pomaga ji Pepca Mihelič, ki je kuharica, ekonom, hišnik in snažilka v eni osebi.

Ob koncu še ena ugotovitev. Kljub temu, da ena sama učiteljica uči šest učencev v petih razredih vse predmete, ni njihovo znanje nič manjše od učencev v šolah po večjih središčih. Pozna namreč vsakega, za vsakega ve, kje mu gre teže in se mu bolj posveti toliko časa, dokler uspešno ne zvozi ovinka šolske učenosti. Dokaz so njeni šolarji iz minulih let, med katerimi jih je dosti s fakultetno izobrazbo, vsi pa so pri poštenem kruhu.

Tekst in slike:
Janez Zrnek

po sloveniji

Tovarna Aero v **CELJU**, ki je edini proizvajalec samokopirnega papirja na Slovenskem, je lansko leto izvozila 1500 ton tega papirja, letos pa namerava tovarna izvoz podvojiti. Za domače potrebe bo ob takem izvoznem načrtu ostalo malo, predvidoma le toliko, da bi krili 10 do 20 odstotkov potreb.

Nenavadno bo slišati ubrane zvoke šestih violin, viole, čela in kontrabasa 2300 metrov visoko nad morjem, sredi zasneženih planjav **KANINSKEGA POGORJA**. Gre za svojevrstno zamisel tolminskih oziroma bovških turističnih delavcev, ki bodo v soboto, 15. maja, točno opoldne dali znak za pričetek koncerta, ki ga bodo izvedli člani komornega ansambla Zagrebački solisti. S Kanina naj bi z ubranimi zvoki znanih klasičnih skladateljev (Vivaldi, Bocherini, Čajkovski, Lhotka, Joplin, Bartok) z zasneženih vrhov pozdravili prebujeno naravo v dolini. Prireditve naj bi postala tradicionalna.

V štirih obalno kraških občinah Izoli, **KOPRU**, Piranu in Sežani so imeli v preteklem srednjeročnem razdoblju 1452 samostojnih obrtnikov, od tega 162 gostincev, 439 avtoprevoznikov, 74 taksistov in 14 drugih obrtnikov. Največ obrtnikov, in sicer 525, so imeli v občini Koper, v Piranu jih je bilo 395, Sežani 278, Izoli pa 254. Število obrtnih delavnic se je sicer v tem razdoblju povečalo za deset odstotkov, vendar ta porast še vedno ne zadošča potrebam.

Krajani v **KOSTANJEVICI** so z dvema samoprispevkoma zgradili zdravstveno postajo in jo tudi ustrezno opremili. Poimenovali so jo po svojem nekdanjem zdravniku dr. Ivanu Ivaniševiću, rabila pa bo tudi prebivalec sosednjega Podbočja in tudi oddaljenejših podgorjanskih vasi.

V rudniku premoga **LAŠKO** tečejo raziskave o zalogah premoga. Po izkopu vpadnega rova in 60 m prečnega rova so 30 metrov pod glavnim rovom naleteli na desetmeterski sloj izredno dobrega premoga. Raziskovalna dela bodo tekla še naprej in tako bistveno večji izkop premoga v rudniku Laško, kjer cenijo zaloge premoga na 420.000 ton, še ne bo mogoče kar takoj. Vendar pa raziskave napovedujejo, da bo moč potem, ko bodo zaključena vsa raziskovalna dela, nakopati prihodnjih 8 do 10 let 40 do 65 tisoč ton premoga letno.

Ina-Nafti v **LENDAVI** je uspelo v sodelovanju s strokovnjaki zagrebske organizacije Ina-naftaplina in s pomočjo železarjev z Raven na Koroškem izdelati visokotlačno batno črpalko za sekundarno pridobivanje nafte na naftnih poljih. Zmogljivost črpalke je 250 kubičnih metrov vode na dan ob pritisku 150 barov. Črpalka ni novost v svetovnem merilu, je pa plod domačega znanja in po kakovosti v ničemer ne zaostaja za tujimi.

Glasbena šola v Mostah-Polju v **LJUBLJANI** slavi letos 35-letnico svojega delovanja. Letos jo obiskuje 350 učencev v Mostah in 200 učencev v Polju. Na nedavnem 11. tekmovanju učencev in študentov glasbe SR Slovenije je drugo republiško nagrado dobil moščanski kvintet blokflavt. S praznovanjem svojega jubileja se moščanska glasbena šola vključuje v praznovanje 100-letnice glasbenih šol na Slovenskem.

V občini **LJUTOMER** bodo letos posejali največ površine in s koruzo, in sicer 2.116 hektarov, manj pa s pšenico, medtem ko bo sladkorna pesa letos rastle na 535 hektarih površine. V letošnjem letu bodo izkoriščene vse poljske površine v tej občini, teh je 7.041 hektarov. V lasti kmetijskih združenj je 1.156 hektarov polj. Za izvedbo letošnjega načrta pomladanske setve bodo potrebovali 31 ton umetnih gnojil in 81 ton raznih zaščitnih sredstev.

Sodelovanje med delovno organizacijo Vinag iz **MARIBORA** in Beljskimi vinogradi PIK Belje je primer dobrega poslovnega povezovanja. Ker Vinag ni mogel zagotoviti toliko vina, kolikor ga je pri njemu naročila znana angleška vinarska hiša Secone Spied,

so manjkajoče količine dobili pri beljskih kletarjih. Z angleško firmo se je Vinag tudi letos dogovoril za prodajo 500 vagonov vina v vrednosti 1,750.000 dolarjev.

Tovarna Rašica iz Gamelnj pri Ljubljani je konec aprila odprla v **MORAVČAH** novo proizvodno dvorano v velikosti 1436 kvadratnih metrov. V njej bo zaposlenih 120 delavcev, proizvodnja pa bo usmerjena v glavnem v izvoz. Poudariti je treba, da brez sodelovanja Intertrada tovarna Rašica ne bi mogla odpreti nove proizvodne dvorane.

V športni dvorani Marof v **NOVEM MESTU** je bil tradicionalni teden dolenskega cvička. Odprli so ga s sprevedom vinogradnikov, ki je obšel ulice dolenske metropole, z otvoritvijo razstave in pokušino najboljših pridelkov lanskega cvička ter s podelitvijo diplome in priznanj najboljšim dolenskim in posavskim vinogradnikom.

Ocenjevalna komisija, ki je imela »pod lupo« več sto vzorcev cvička iz devetih vinogradniških območij, je na osnovi strokovne analize ugotovila, da je imel lani najboljši pridelek cvička krški Agrokombinat.

Splošno gradbeno podjetje Pionir iz **NOVEGA MESTA** se je doslej uveljavilo s kakovostjo svojega dela v Vzhodni Nemčiji, Libiji, Iraku, Sovjetski zvezi in na Poljskem. Kot edino slovensko gradbeno podjetje je Pionir prodlr tudi na alžirski trg, kjer bo v prihodnjih letih zgradil 5.000 stanovanj.

Delovni kolektiv opekarne Ograd v **ORMOŽU** je prebrodil najhujše težave, ki so ga doletele po požaru. čeprav bo zmogljivost opekarne okoli 35 milijonov opečnih enot na leto, menijo,

Novi dijaški dom v Kopru (foto: J. Prešeren)

da jih letos sicer ne bodo mogli toliko narediti, a se jim bo to posrečilo že prihodnje leto. V kolektivu računajo, da ne bodo imeli že čez nekaj mesecev večjih težav pri uresničevanju načrtov, za katere so predvideli okoli 200 milijonov dinarjev prihodka.

Ribiški turizem si tudi v **POMURJU** vse bolj utira pot, zato prodaja tamkajšnja ribiška družina letos ribolovnice na Hotizi, v Petišovcih, Murski Soboti in Lendavi. Ljubitelji ribolova so se v začetku leta zbrali na občnih zborih, pregledali na njih svoje minulo delo, potrdili finančni načrt ter sprejeli gospodarski načrt za letošnje leto.

Kmetijska zadruga iz **SLOVENSKE BISTRICE** je zadnje dni lanskega leta sklenila pristopiti k Hmezadu, s katerim že več let dobro sodeluje. Ob pomoči Hmezada bodo v Slovenski Bistrici zgradili že letos 500 stojišč za govedo in 200 stojišč za bekone. V povezavi s Hmezadom pa se tudi kmetom odpirajo možnosti za boljšo prodajo pridelkov.

Ob slovenskem kulturnem prazniku, ki ga v **SENOVEM** praznujejo skupaj s krajevnim praznikom, je eden od soustanoviteljev domačega kulturnega društva Svoboda Ante Horjak prerezal vrstico pred durmi nove knjižnice, ki šteje za zdaj 2145 knjig.

Dvestodvajsetčlanski kolektiv tovarne industrijske opreme Stroj iz **RADELJ** je proslavil 30-letnico uspešnega dela. Stroj se je uveljavil kot pomembna tovarna, v kateri so sposobni izdelovati investicijsko opremo za livarne, črno in barvno metalurgijo, kemijsko in farmacevtsko industrijo, za predelavo sekundarnih surovin in drugo. V prihodnosti bodo povečali prodajo na tujem, predvsem v deželah v razvoju.

V **POSTOJNI** so zgradili nov dom za učence gozdarskega šolskega centra, ki je grajen po sistemu »Outinord«. V pritličju so prostori za upravo doma, ambulanto, klubski prostori, kuhinja, jedilnica, recepcija in pomožni prostori. V štirih etažah so spalnice, v katerih je prostor za 330 učencev. V domu so tudi velike in lepo urejene učilnice, prostori za vzgojitelje, garderobe in sanitarije. Zdaj urejajo še okolje.

Delegacija italijanske občine Romans ob Soči je pod vodstvom župana obiskala krajevno skupnost **ŠEMPE-TER pri Gorici**. Pogovarjali so se o možnostih in oblikah sodelovanja in poglobljanja stikov med prebivalci teh krajev. Število prabivalcev v Šempetru in Romansu ob Soči je namreč enako, in sicer okrog 3.300, občinsko upravo v Romansu pa vodijo člani komunistične partije Italije. Možnosti za so-

delovanje na številnih področjih družbenega in tudi gospodarskega življenja je veliko, predvsem pa naj bi se pogostejše srečevali mladi in kulturne skupine. Predstavniki obeh krajev so dali tudi pobudo za pobratenje.

Srednjeročni načrt Jelovice v **ŠKOFJI LOKI** predvideva za letošnje leto izvoz v višini 140 milijonov dinarjev. Poleg stavbno mizarskih izdelkov, ki jih bodo plasirali na zahodnonemško tržišče, se jim obeta gradnja montažnih objektov z najmanj 40.000 kvadratnih metrov površine na potrebnem področju v sosednji Italiji, skupaj z Gradisom pa še gradnja objektov z dokaj veliko površino v Alžiriji, Libiji, Nigeriji in Iraku. Pričakujejo tudi, da jim bo uspelo skleniti pogodbo s Sovjetsko zvezo v višini 60 milijonov klirinških dolarjev.

V gasilskem domu v **ŠULINCIH** so začeli preurejati eno od sob za novo odkupno postajo mleka. To bo nedvomno velika pridobitev za šulinske živinorejce, saj bodo lahko prodajali mleko tudi od večerne molže. Tovarna mlečnega prahu iz Murske Sobote bo brezplačno montirala hladilno cisterno in poskrbela za montažna dela, vaščani pa bodo s prostovoljnim delom in sredstvi napeljali do nove odkupne postaje tekočo vodo in odtok.

V **TREBNJEM** so imeli občinsko revijo pevskih zborov, ki sta jo organizirali občinska kulturna skupnost in zveza kulturnih organizacij Trebnje. Na odru nabito polne dvorane kulturnega doma v Trebnjem se je s 40 pesmimi predstavilo osem pevskih zborov z Mirne, Velikega Gabra, Velike Loke, Trebnjega in Šentlovrenca. Na reviji, ki je bila letos prvič in jo bodo odslej prirejali vsako leto, so najbolj prizadevnim kulturnim delavcem podelili priznanja.

V industriji gradbenega materiala v **ZAGORJU** so lani proizvedli nad 222 tisoč ton apna, od tega 190 tisoč ton gašenega apna, nad 30 tisoč ton pa kosovnega. V prihodnjih letih predvidevajo v tehnologiji določene spremembe, tako da bi namesto mazuta uporabljali zemeljski plin.

V Levstikovi ulici v središču **ŽALCA** so odprli vrata novega doma obrtnikov, pomembne pridobitve žalskega obrtnega združenja, ki bo odslej poslovalo v neprimerno boljših delovnih razmerah. Na 356 kvadratnih metrih površine v obnovljeni stanovanjski hiši so uredili sejno sobo, deset pisarn in več drugih prostorov, namenjenih delu obrtnega združenja, knjigovodskega servisa za šest občinskih obrtnih združenj, pravne pomoči, sklada za dopolnilno izobraževanje delavcev ter sindikata delavcev zaposlenih pri obrtnikih.

osebnosti

Vidnega slovenskega slikarja in grafika **BOŽIDARJA JAKCA** so izvolili za rednega člana Evropske akademije znanosti, umetnosti in književnosti, katere sedež je v Parizu. Jakac je prvi jugoslovanski umetnik med 118 člani te ugledne ustanove, katere članstvo v glavnem sestavljajo dobitniki Nobelove nagrade. Novico o izvolitvi je Božidarju Jakcu sporočil predsednik te akademije Raymond Daudel.

Jakac sam je ob vesti izjavil, da je njegovo imenovanje predvsem priznanje našemu narodu in vsej državi.

»Članstvo v Evropski akademiji mi je toliko bolj dragoceno in v čast, ker je to priznanje vsemu našemu umetniškemu ustvarjanju, ki ima v evropskem prostoru ugledno mesto,« je dejal Božidar Jakac.

Mladinska pisateljica **ELA PEROCI** praznuje te dni šestdeseto obletnico svojega plodnega življenja. Polnih trideset let namreč že piše pravljice, ki so obredle vse svet, prevedene so namreč v mnoge jezike in so izšle v več izdajah, Muca copatarica na primer, Očala tete Bajavaje, Hišica iz kock, Moj dežnik je lahko balon in številne druge. Pisateljica je bila šestnajst let urednica radijskih šolskih ur, za svoje literarno delo je dvakrat prejela ugledno Levstikovo nagrado, dobila je Andersenovo diplomu in še več drugih priznanj.

Med letošnjimi Plečnikovimi nagrajenci je tudi **BORIS PODREKA**, mednarodno priznan arhitekt, Slovenec, ki živi in dela na Dunaju. Že kot študent je leta 1967 s študijsko poglobljeno razstavo približal Dunajčanom Slovenca Plečnika (o njem smo pisali v 5. številki Rodne grude), kot predavatelj na dunajski fakulteti za arhitekturo pa vodi v Ljubljano študente, da bi le-ti odkrili tudi Plečnikovo Ljubljano. Arhitekt Podreka je po usodnem potresu v Furlaniji s študenti izdelal študijo za prenovu mesta Venzona in v Avstriji pa drugod postavil precej svojih stavb. Na Dunaju je z modernizacijo pred porušenjem rešil Semperjev gledališki depo, znamenito stavbo, zasnoval moderen nevrofizikalni inštitut v baročni palači Starhenberg, osvetlil kriptno Plečnikove cerkve sv. Duha, zdaj pa končuje prenovu Fabijanijeve palače Palmers. Za svoje delo je doslej prejel že vrsto visokih nagrad in priznanj.

Film o predsedniku Titu

Ameriški producent jugoslovanskega porekla Bred Dexter, znan in priznan v filmskem svetu, si je precejšnjo popularnost pridobil v Jugoslaviji šele lani. Jugoslovanska televizijska mreža je lani namreč predvajala televizijsko nadaljevanko »Skag« (ljubljska televizija jo je začela predvajati v marcu letos, op. ur.). Presenečenje je bilo trikratno: v nadaljevanju je na zanimiv način prikazana usoda jugoslovanskega izseljenca v Združenih državah Amerike, glavnega junaka – Skaga je igral naš rojak Karl Malden in tudi producent ali »oče« nadaljevanke Skag je bil sin jugoslovanskega izseljenca – Bred Dexter oziroma z drugim imenom Veljko Šošo.

Bred Dexter že več let redno prihaja v Jugoslavijo s svojo simpatično ženo Mary Bogdanovič, vidno društveno delavko med naprednimi jugoslovanskimi izseljenci. Lani sta se v naši državi mudila kar dvakrat in ob tej priložnosti se je Dexter dogovoril s podjetjem Avala-film iz Beograda za sodelovanje pri snemanju dveh filmov.

Prvi skupni načrt je snemanje filma o Josipu Brozu Titu po knjigi šefa zavezniške misije pri vrhovnem štabu narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije Fitzroya Macleana. Dexter se je s pravim zadovoljstvom lotil koprodukcije pri snemanju tega filma. Nič manj zadovoljna ni bila s tem dogovorom tudi njegova žena Mary Bogdanovič. Sama imata namreč v lepem spominu številna srečanja s predsednikom Titom.

»Kdaj pozneje bom gotovo napisala knjigo o srečanjih s predsednikom Titom,« pravi Mary Bogdanovič. »Sprejel naju je v Ulički ulici v Beogradu, na Brionih, v Karadjordjevu. Srečevali smo se tudi v Ameriki. Spomin na ta lepa, nepozabna srečanja ne bo nikoli zbledel.«

Mary in njen mož pripovedujeta, da so bila vsa srečanja s predsednikom Titom vedra, sproščena, razen zadnjega. »Pravzaprav je bilo tudi naše zadnje srečanje izredno prijetno,« pripoveduje Mary. »Predsednik naju je sprejel v Karađorđevu in se dolgo zadržal z nama. Ko sva odhajala, naju je popremil do vrat. Tam smo se dokončno

poslovali in se poljubili. Predsednik Tito je nato odšel, midva pa sva čakala na avtomobil. V najino veliko presenečenje pa se je Tito še enkrat vrnil k nama. Še enkrat smo se poljubili. Na očeh so se mu prikazale solze in nekako se mi je zazdelo, da bo to morda naše zadnje srečanje. In res je bilo.«

Ob Titovi smrti, mesec dni pozneje, je Mary Bogdanovič v Kaliforniji organizirala veliko komemorativno sejo v njegov spomin, kateri je prisostvovalo nad dva tisoč ljudi, med katerimi so bile tudi najuglednejše osebnosti Kalifornije.

Zatorej je razumljivo zadovoljstvo Breda Dextra in Mary Bogdanovič, da bosta sodelovala pri snemanju filma o predsedniku Titu.

Drugi film, katerega nameravata posneti v sodelovanju s podjetjem Avala film iz Beograda, je zgodba o jugoslovanskem izseljencu v Združenih državah Amerike.

»Film o izseljencu lahko snema le sam izseljenec,« pravi Dexter. »Jaz sam sem sin izseljenca iz Hercegovine in že dolga leta si želim snemati tak film. Film, za katerega je napisal scenarij Miša Novaković, bomo snemali v ZDA in v Jugoslaviji. Glavno vlogo bomo zaupali nekemu svetovno znanimu igralcu. Naš junak bo moral seveda obiskati tudi Sarajevo, mesto, ki je po mnogočem znano po vsem svetu.«

Bred Dexter oziroma Veljko Šošo po rodu izvira iz hercegove vasi Dračevo na Popovem polju. Njegov oče Marko je odšel iz te vasi leta 1905 in se odpravil v Ameriko. Skupaj z njim je zapustil rodno grudo tudi oče popularnega igralca Karla Maldena alias Mladena Sekulovića. Bila sta nerazdružna prijatelja, tako kot sta zdaj že desetletja prijatelja njuna sinova Veljko in Mladen, bolj znana kot Bred Dexter in Karl Malden.

»Iskanje lastnih korenin je pravzaprav iskanje lastne identitete,« pravi Dexter. »Zato bo tudi naš film o jugoslovanskem izseljencu v ZDA svojevrsten dosežek v splošnem pomenu. Vso Ameriko pravzaprav sestavljajo priseljenci. Ali, če smo že pri tem, kdo na svetu ni od kod prišel?«

To bi bila na kratko zgodba o Mary Bogdanovič in njenem možu Bredu Dexterju. Zgodba, ki je v nobenem primeru ne bi mogli napisati o vsakem zase.

Naš svijet, Sarajevo

Jadranka – zvezda revije na ledu

Nekdanja mladinska prvakinja Jugoslavije, Zagrebčanka Jadranka, je danes zvezda – solistka svetovno znane revije na ledu »Holiday on Ice«. Jadranka Cowan nastopa s svojim možem Davidom in z dresiranim šimpanzom Mickeyem v solistični točki te mednarodno priznane revije.

Jadranka Cowan se je skupini pridružila kot plesalka, pozneje pa je skupaj z Davidom dobila solistično točko. Z Davidom sta se poročila na turneji, ko so nastopali v Riu de Janeiru. Z drsalno revijo je gostovala že na vseh petih kontinentih. Njeno točko si je doslej ogledalo že prek 20 milijonov obiskovalcev njihovih nastopov, k temu številu pa bi morali prišteti še milijone, ki so jo videli prek televizijskih zaslonov.

Jadranka se že veseli bližnjega gostovanja revije Holiday on Ice v Jugoslaviji.

Matica, Zagreb

Zagrebčanka Jadranka, nekdanja jugoslovanska mladinska prvakinja, danes solo zvezda drsalne revije

Simbol rojstva in zdomstva

Štefan Novak je zdoma že dobrih 35 let, a s srcem je še vedno v svojem rodnem Prekmurju. V Ljubljani je zaposlen kot hišnik v šolskem gradbenem centru, ob samotnih večerih, ki jih preživlja daleč od družine, pa si z dletom in lesom krajša čas. Domotožje ga je naredilo za ljudskega umetnika, priznanega tudi na sejmu umetne in domače obrti v Slovenjgradcu. Njegove lesene štoklje v različnih držah zaslužijo občudovanje, saj iz njih naravnost veje ljubezen umetnika do teh ptic, simbolov rojstva in zdomstva.

»Tudi štoklje se vedno znova vračajo v svoj rojstni kraj in so tudi zdomke, ali ne,« je v pogovoru rekel Štefan Novak, medtem ko je v rokah vrtel svoj izdelek in pri tem mislil tudi nase.

O štokljah govori, kakor bi govoril o ljudeh, in njegovo življenje je naravnost povezano s temi prelepimi pticami.

»Prvo srečanje s štokljo je bilo zame neprijetno. Ko sem bil še otrok, me je mati jemala s seboj na njivo in me navadno položila v bližnje grmovje. Leta 1926 se je nad Prekmurje spravila suša, da je tudi štokljam primanjkovalo hrane. Ker sem imel poleg sebe culo s hrano, se mi je ena od ptic približala in tedaj sem jih pošteno skupil v roke,« se spominja. »Res je, da sem se prestrašil, a to doživetje je v meni pustilo nekakšno strahospoštovanje do teh ptic.«

»To so izredno bistrre živali,« se je razgovoril, sicer dokaj molčeč človek. »Ko sva se z očetom odpravljala orat, so naju vedno čakale na strehi in potem priletele za nama na njivo, kjer so sproti pobirale črve, žabe in drug mrčes. Če sva zastala, so se ustavile tudi ptice.«

V Ljubljani, seveda, nikoli ni bilo štokelj, zato si jih je pričaral z dletom. Počasi jih je naredil toliko, da jih je lahko prodajal v trgovino, kjer jih radi kupujejo tujci in zlasti Pomurci, ki žive na tujem. Povedal nam je, da je pravkar dobil pismo iz Kanade, od koder ga nekdo prosi za štokljo, da bi si jo dal položiti v grob.

Zanimivo je, da so te lesene štoklje v različnih držah. Zakaj? Štoklja z vzravnanim vratom napoveduje lepo vreme, s povešeno glavo dež, z glavo med nogami pa pove, da ji je vroče.

Štoklje so tudi simbol rojstva. Zategadelj se Štefan Novak na vsakega Novega leta dan odpravi v ljubljansko poročnišnico z dvema umetninama pod pazduho, da jih izroči prvima otrokoma, ki tistega dne prijoakata na svet.

»Letos sem bil že petnajstič v Rdeči hiši. Navadili so se na moje obiske in vesel sem, da matere hvaležno sprejmejo moje darilo. Mnoge se mi kasne-

je zahvalijo ali me celo povabijo na dom,« je povedal umetnik, ki poleg štokelj dela tudi pokale in jih vsako leto nosi uspešnim skakalcem v Plavnico.

Svoje radodarnosti ne razlaga, češ, takšen sem pač. Z dušo je še vedno v rodnem Prekmurju, zato se na različnih prireditvah, kot na izseljenskem pikniku, na kravjem balu, na kmečki ohceti, rad pokaže v prekmurski narodni noši. Zdaj odhaja v pokoj in v Ljubljani bi ga prav gotovo pogrešali, če bi na hitro odšel.

»Upokojitev mi bo samo omogočila, da se bom bolj posvetil svojem konjičku. V načrtu imam, da bi izdeloval še mline na Muri, brodove, trlice, kolovrate, skratka vse, kar je prekmurskega,« je naštel na koncu pogovora in hkrati še omenil, da se že pripravlja na razstavo jugoslovanskih naivcev, ki bo marca v Parizu.

Štefan Novak je namreč edini Slovenec, ki izdeluje tako lične štoklje in tudi naslednika še nima. Morda se bo kak vnuk le podal na dedovo pot.

A. P.

Uspehi v minulem letu

V Sloveniji je preteklo leto letovalo več kot dva milijona turistov, kar pomeni, da je bilo za dva odstotka več gostov kot leto poprej. Prenočitev je bilo skupno 7 milijonov in 700 tisoč, kar pomeni za en odstotek manj kot leto poprej, vendar je bilo tujih gostov za 6 odstotkov več kot leto poprej.

Pri domačih gostih beleži Slovenija porast gostov iz Bosne in Hercegovine, Hrvaške, ožje Srbije in Kosova, iz ostalih republik pa se je zmanjšalo tako število gostov kot tudi prenočitev. V Sloveniji je bilo domačim in tujim gostom v letu 1981 na voljo skupno 71.478 postelj, od tega okoli 35 odstotkov v hotelih in 16 odstotkov v zasebnih turističnih sobah.

Po podatkih zavoda SR Slovenije za statistiko je slovenske mejne prehode v minulem letu prestopilo 33,9 milijona potnikov ali za 3 odstotke več kot v letu 1980.

V Sloveniji ocenjujemo, da je znašal celotni turistični devizni priliv v letu 1981 203 milijone dolarjev. Skupno se je devizni priliv povečal v primerjavi z letom 1981 za 20 odstotkov; za 30 odstotkov se je povečal direktni devizni priliv, prodaja bencinskih bonov pa je bila manjša za 16 odstotkov.

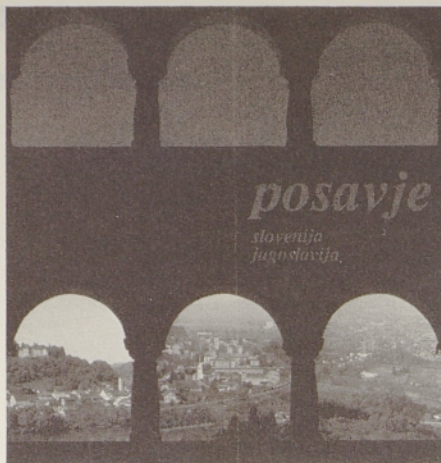
Rimska nekropola

Turistično društvo v Šempetru v Savinjski dolini vabi na ogled rimskih izkopanin. Gre za evropsko pomembne in tudi edinstvene nagrobne spomenike iz rimske dobe od 1. do 2. stoletja po našem štetju.

Ogled antičnega parka je možen do 31. oktobra, vsak dan od 7.30 ure do 18.00 ure. Ogled traja vsakič 30 minut.

Vstopnina je za odrasle posamezno 18 dinarjev, za odrasle, ki so člani ekskurzije, 15 dinarjev, člani šolskih ekskurzij pa plačajo posamično 10 dinarjev.

Hkrati vabi turistično društvo v Šempetru v Savinjski dolini na ogled kraške jame Pekel, ki je oddaljena od Šempetra le 3 km po asfaltni cesti. Jama Pekel je edina jama na štajers-

Naslovna stran novega prospekta o Posavju

skem področju, ki se ponaša z bogatim kapniškim okrasjem. Stalna temperatura v jami je 10 Celzijevih stopinj.

Slovenske lipe

Lipa (Tilia), drevo z značilnimi srčastimi listi in dišečimi rumenimi cvetovi, je že od nekdaj znano kot simbol slovenstva. Nekoč so jih sadili predvsem sredi vasi, da so se pod njihovimi širokimi krošnjami zbirali vaški možje, pomodrovali o tem in onem in se pogovorili o pomembnih zadevah, ki so zadevale vso vas. Tudi veselice so prirejale pod lipo, ob večerih pa so vaški fantje tamkaj prepevali narodne pesmi.

Poleg vaških lip rastejo na Slovenskem tudi turške lipe, ki so jih zasadili v času turških vpadov, nato lipe, s katerimi so označevali pomembna prometna križišča, lipe rabljevke, ki so jih uporabljali za vešala, skratka – lipe so v slovenski zgodovini opravljale najrazličnejša poslanstva. Simbolični pomen lipe je izražen tudi v slovenskem grbu, kjer lipovo cvetje skupaj z žitnim klasjem ovija drugi simbol slovenstva – Triglav.

S pesmijo Davorina Jenka Lipa, ki jo je v Unionski dvorani v Ljubljani 12. decembra 1941 izvedel Maroltov moški pevski zbor, se je začel medvojni kulturni molk, ki ga je ukazala OF. Že skoraj ponarodela pesem o lipi, ki je jeseni izgubila listje, a bo na pomlad znova ozelenela, je poslušalcem vlila upanje, da bo tudi za slovenski narod spet napočila velika svobodna pomlad. Pomen, ki so ga nekoč imele lipe v središčih vasi, se je zaradi tehničnega napredka skoraj povsem izgubil, še zmeraj pa nas njihova široka debela in mogočne krošnje spominjajo na čase, dobre in hude, ki jih je preživelo slovensko ljudstvo.

Podatke o večini slovenskih lip hrani zavod za varstvo naravne in kultur-

ne dediščine. Iz njihove zakladnice smo izbrali nekaj najzanimivejših lip, ki so opravljale takšne in drugačne funkcije in so vredne turistov pozornosti.

MAJEVSKA LIPA – Največjo slovensko lipo najdemo na Lundravskem vrhu nad Črno na Koroškem pri kmetu Osojniku, ki se mu po domače reče pri Majevniku. Od Črne se je moč pripeljati do domačije z avtom, peš pa je pot dolga podruogo uro. Pravijo, da je lipa stara že več kot 750 let. Njen obseg je 1104 cm, visoka pa je 24 metrov. Zrasla je iz več lip, ki so združile svoja debela in tako je nastalo naše najmogočnejše drevo. V širokem, votlem deblu so lahko hkrati trije ljudje.

URKOVA LIPA – Ena največjih lip pri nas raste na Tolstem vrhu pri Dravogradu. Lastnik je kmet Jože Sekalo, domačiji pa se po domače reče pri Urku. Lipa ne zaostaja dosti za majevsko lipo, saj ima obseg 660 cm, je pa celo višja, v višino meri namreč kar 34 metrov. Čeprav so jo zasadili v času turških vpadov, je še zmeraj dobro ohranjena in ima kar šest vrhov.

Dostop do nje je možen iz vasi Črneče pri Dravogradu, od koder se po kolovozni poti peljemo proti Dobrovi.

Nova galerija v Ljubljani

Od oktobra minulo leto je Ljubljana bogatejša za nov likovni razstaveni prostor. V turistični poslovalnici potovalne agencije Alpetour na Šubičevi 1 v Ljubljani se že vrstijo razstave vseh vrsti upodablajoče umetnosti.

Otvoritveno razstavo je pripravil klub Diana, ki združuje ljubitelje fototolova, naravoslovne fotografije, filma in ustvarjalce upodablajoče ter besedne umetnosti. Razstave se menjajo vsak mesec, galerija pa je odprta vsak delavnik od 8. do 20. ure in ob sobotah od 8. do 14. ure.

Širitev Bernardina

Emonina hotelska organizacija Bernardin v Portorožu hiti z gradnjo druge faze bernardinskega kompleksa. Gradnjo tega novega turističnega naselja so v Bernardinu nameravali izpeljati tja do konca leta 1985, vendar pa je račun pokazal, da bi bilo dobro pohiteti z gradnjo.

Načrt gradnje druge faze turističnega kompleksa Bernardin zajema postavitev 101 apartmaja s 505 ležišči. Finančna konstrukcija gradnje novega naselja je že izdelana, novo turistično naselje Bernardin pa bo dograjeno – predvidoma do letošnjega poletja in bo že julija in avgusta lahko sprejelo nove goste.

naravni zakladi slovenije

Naravni most v Lučkem Dedcu

Poletna planinska sezona bo vsak hip v polnem razmahu, zato jo mahni-mo tokrat pod vrhove! Slovenske gore zavzemajo sicer dokaj majhen del celotnega alpskega loka, vendar jih odlikujeta izredna slikovitost ter razgibanost grebenov, vrhov in ledeniško preoblikovanih dolin. Južnoapneniške Alpe, kamor sodijo tudi Julijske in Savinjske ali Kamniške Alpe, so zgrajene iz apnenca, ki zaradi svojih lastnosti pogosto drzne oblike gorskih grebenov, izrazite, ošiljene vrhove, nastanek kraških pojavov, skalnih osamelcev...

Med pojavi na območjih, kjer prevladuje apnenec, vzbujajo posebno pozornost naravna okna in mostovi. Kako dobro poznajo to zvrst naravnih znamenitosti domačini, nas prepričajo ledinska imena: Pod Velbom, Velbanca, Skozno, Luknja, Otlica in podobno. Zanimivost predstavljajo tudi za ljubitelje narave. Med okni sta najbolj znani Prisankovi odprtini, saj je Veliko okno lepo vidno že s ceste Kranjska gora-Vršič. Kaj pa mostovi? Le kdo ne pozna Velikega naravnega mostu v Rakovem Škocjanu! Potem pa se naše znanje o tem delu naravne dediščine običajno neha. Vendar jih je v dokumentaciji Zavoda SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine evidentiranih več kot petdeset! Seveda niso vsi tako mogočnih razsežnosti, vendar je za večino značilna slikovitost v malem.

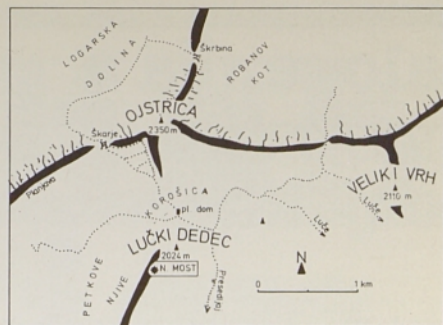
Kot primer si bomo tokrat pogloblje ogledali naravni most v Lučkem Dedcu. Najprej se moramo vzpeti do Kocbekovega doma na Korošici, kamor vodijo dobre markirane planinske poti iz Logarske doline čez Škarje, iz Robanovega kota čez Žvižgovec, iz Podvolvljeka ter iz Kamniške Bistrice ali Velike planine čez Presedljaj. Od doma se spustimo po nemarkirani stezi na uravnavo Petkovih njiv, odkoder na vrhu grebena Lučkega Dedca že opazimo svetlo piko z obokom. S Petkovih njiv je dostop do mostu zaradi strmega skrotja, melišč in travnih zaplat neroden, laže pridemo do znamenitosti po brezpotju z vrha Dedca po grebenu. Vendar se v megli ali dvomljivem vremenu nikar ne podajajte na

pot, saj je kraški svet v slabih pogojih izredno nepregleden in orientacijsko zahteven.

Most sodi med manjše pojave te vrste pri nas, je okoli štiri metre dolg, medtem ko je debelina oboka dva metra, prav toliko pa meri tudi višina.

Naravni most je nastal na robu planote Dedca, kjer se ob prelomu začno prepadne stene. Manj odporni apneneci hitreje razpokajo in preperevajo, zaradi sile teže in izpiranja pa se razpadlo kamenje sproti odvali po strmem pobočju. V končni stopnji ostane le obok iz tršega, odpornejšega apnenca. V našem gorskem svetu je na ta način nastala večina oken in mostov, ob priliki pa si bomo ogledali še druge možnosti nastanka.

Peter Skoberne

slovenija v mojem objektivu

Foto:
Janez Klemenčič

V Beli krajini

V Martuljku

Vače pri Litiji

130327

**rodna
gruda
slovenija**

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojevič-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.— U.S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

Letters to the Editor

Dear Sir/Madam,

I am writing to you on the advice
of Dr Stoffel from the Language De-
partment of the University of Auck-
land, Auckland, New Zealand.

My father is Slovenian, however my
birth and education has been totally
as a New Zealander. I have had very
little contact with my father since my
early childhood and as a result I can-
not speak his native language. Al-
though my father has lived in New
Zealand for many years, my grand-
mother and two of my uncles still live
in Maribor. It is my wish to visit my
grandmother and to be able to spend
some time with her, and to learn
about her and her way of life.

My grandmother does not speak the
English language, and I therefore wish
to learn the Slovenian language so
that I may communicate with her. Dr
Stoffel has advised me that you have
texts which teach the Slovenian lan-
guage to English Speaking persons.
I would like to procure these text
books so that I may learn to write
and to speak.

Could you please advise me of the
availability and cost of the books, and
the payment that I should make.
Yours faithfully,

**Roman Sylvester Novak, Auckland,
New Zealand**

Voice from United Slovenian Society

Dear Editor:

Am sending you this news release
with the hopes you may be able to
use it in the Rodna Gruda. We had
a very successful day both for the bake-
off contest, bake sale and the U.S.S.
Brass Band concert. As you know, we
had a very successful tour with our
band this past summer in Yugoslavia.

For many of the band members this
was the first time for them to visit
the country of their ancestors. All of
the band members were impressed
with the beautiful country of Slovenia
and the gracious hospitality of the
Slovenian people. I personally have
always enjoyed my visits to Slovenia.

The Second Annual Slovenian Bake-
Off Contest of the United Slovenian
Society held on February 21st at the
Slovene National Home was a huge
success. It proved to be bigger and
better than last year. Potica, strudels
— several varieties, flancate (angel

wings), and krofe (donuts) were the
Slovenian pastries judged in the Bake-
Off Contest. Added to the list for the
bake-off this year was homemade
bread.

Our judges: Pamela Grosscup, ca-
terer and teacher, Isabel Tener, food
specialist of WJKW — TV 8, John
Saile, president of Heck's Cafe and
Tami Vanden Heuvel, pastry chef of
Stouffer's Inn On The Square, did a
tremendous job of judging all the
pastries entered.

Mother Nature co-operated with us as did all of our wonderful bakers. Our thanks to all who participated and attended making this the best Slovenian bake-off held. In conjunction with our bake-off we had our bake sale. Can't say enough for all the co-operation we received.

Following the Bake-Off Contest the United Slovenian Society Brass Band held their Fourth Annual Winter Concert to a full audience. The 21st proved to be a big day for all of us.

Am enclosing two photos of our committees, 1st photo — Jean Krizman, co-chairman and Jennie Gorjanc, co-ordinator of the Bake-Off contest, Jennie Zaman and Sally Furlich. 2nd photo — left to right — 1st row are all officers of the U.S.S., Nancy Walden, secretary, Jennie Gorjanc, 1st vice president, John Pestotnik, president, Lydia Murch 3rd vice president, Mildred Ringenbach, treasurer and Alice Kuhar, band secretary. Back row — band committee members, Joe Wojtila, co-chairman, Norman Novak, director of the band and Tony Petkovšek, chairman.

Winners:

These are all the 1st place winners in the different varieties of breads, Theresa Stefanik, Gertrude Pirich, Rosemary Semenchuk and Marie Pivik. 1st place winners in each of these categories — Flancate — Mary Verh and Ann Hocevar, Strudels — Mary Drobnik and Herman Behoh-

lavel, Potica — Rose Wolfe and Mildred Ringenbach, Krofe — Mary Dolzak. A Seafood Strudel by Carol Ann Janc was given honorable mention for her presentation and creativeness as was a Button Box cake decorated by Allan Pestotnik.

Sincerely,

Jennie Gorjanc, U.S.S. 1st V. Pres.

Time is a Tyrant

During the time of my first visit to scenic Slovenia in 1959, with my wife, I was fortunate to still have four lovable aunts, along with their families, which we could visit, in the Vrhnika and Ljubljana areas. In an incredible short time of some twenty years, our ancestry has diminished to a single aunt, Ursula Kosir, now in her 86th year and still residing in the city of her birth — Borovnica, a few kilometers removed from the larger town of Vrhnika. Visiting Ursula, along with all our relatives in the homeland, remains forever veiled in pleasant memories, even though joyous greetings are invariably followed by woeful, tear-filled partings.

Probably due to the fact cousin »Mimi« lives on the shore of beautiful Lake Bled, where her employment as custodian of the Lake Bled Hunting and Fishing Club aligns her with the sport of fishing, she is definitely our most popular cousin.

Being a fisherman at heart, who has read fantastic tales of the large »ščuke« or pike, invading the depths

of the lake, I readily accepted her offer to try my luck on the monsters. I must confess, however, I was completely outwitted. Or else German officers, stationed there during the war, caught the last of the trophy fish.

»Rodna gruda« magazine has always been a welcome messenger to our home, eagerly anticipated for its latest news of Slovene people from the far corners of the world. So, on a recent rain-drenched afternoon in Ljubljana, we visited the offices of Slovenska izseljenska matica to renew acquaintances with their editorial and managing personnel. At home, so to speak, were President Stane Kolman, Editor-in-Chief Jože Prešeren, Editor Jagoda Vigele, and former editor Mila Senk, with all of whom we had the pleasure of exchanging a few words. Inadequacy of time, unfortunately, renders meaningful discussion on such occasions fragmented at best.

I was pleased to have this opportunity to present to the archives of Slovenska izseljenska matica copies of my recently completed »History of Yugoslav People in Colorado« and »Yugoslav Fatalities in Colorado Coal Mines, from 1884 to 1979«. At this time, I would like to express my sincere appreciation to President Stane Kolman who, on behalf of matica, presented me a copy of the recently published book. »Naši na tujih tleh« — an anthology of Slovene literature in the United States and Canada, in recognition and appreciation of my study, translation and recording of American Slovene history. This gift and the spirit in which it was presented, will be treasured forever.

Joe Drasler

From the Editor

The diligent workers of societies of Slovene emigrants have a certain advantage, one could say, when I read the reports about the varied society activities of Slovenes around the world. They make careful records of all important events that take place in their societies, and store all printed material which has reference to the latter's work. Apart from keeping their societies' records, they also send reports of various length for publication to the newspapers and magazines which are interested in the societies' activities. Later this material comes into the hands of researchers who are investigating the life of Slovene emigrants in all parts of the world. Sometimes this material is sufficient for the researchers' needs, but sometimes, particularly in the case of detailed studies, it is necessary to go through the archives of individual societies. Thus researchers and potential writers of the history of Slovene emigrants should have access to all this published and unpublished material. For this reason I maintain that, right or wrong, those secretaries or minute-writers, who keep careful records of the life of their societies and send all printed matter to the relevant institutions in Slovenia and Yugoslavia, have an advantage. Regrettably to relate, many societies do not do this. Their archives have frequently got lost in forgotten drawers belonging to individual members, and nobody writes news articles for emi-

grants' newspapers or other publications. Judging by the amount of interesting material which has built up over the last decades about the work of emigrants' societies and organizations, it could be said that the old society workers were more diligent than those of today. Or does the reason for this lie in the lack of information received by the societies' workers? Maybe.

There is an article about this problem in the present number of the magazine. This is a matter of current interest, since the Centre for the Study of Slovene Emigrants and Emigration has been re-established within the framework of the Slovene Academy of Sciences and Arts. All publications of Slovene emigrants' societies and organizations are carefully archived by the National and University Library of Ljubljana, which is Slovenia's most important library. In Slovenia a firm decision has been made to start writing, at last, a definitive history of Slovene emigrants and emigration in all parts of the world. Slovenska izseljenska matica has firm cooperative ties with all those interested in such a project. We will write in more detail at a later date about what you should send and where you should send it. For the mean time, please just don't throw away anything that might provide an insight into your work!

Jože Prešeren

We Meet at Škofja Loka

The Assembly of the Commune of Škofja Loka and Slovenska izseljenska matica extend a hearty invitation to all our fellowcountrymen throughout the world who will be in their homeland at the time to take part in the 27th, Traditional Emigrants' Picnic in the grounds of Škofja Loka Castle. The Picnic will take place on Saturday, July 3rd, in the castle grounds, which are ideal for this kind of meeting. We are expecting you in as large a number as possible, there'll be room enough for everybody.

Škofja Loka is one of Slovenia's most attractive and oldest towns. In 1973 Škofja Loka celebrated the millennium of its recorded history. The

old town centre is still as it appeared in the Middle Ages, whereas outside the town centre Škofja Loka has developed like the majority of other towns. Life has changed, and people, too, so that in recent times it would seem that a decade has brought more changes than previously a whole century. In recent years modern housing estates have sprung up in Škofja Loka, as well as new factories and other modern buildings. It's not only the town of Škofja Loka that has been growing so rapidly over recent years, the whole of the commune of Škofja Loka has been developing, too, into one of the most successful communes of Slovenia. Other important indus-

trial centres have grown up in the commune of Škofja Loka, such as Železniki and Gorenja vas. Apart from this, there has been rapid development in other smaller towns and villages which don't have important industrial plants. New schools, health-centres, kindergartens and shops are springing up.

Over the last year or so, when severe economic conditions have been prevailing, and great endeavours have been made to increase exports and production in general, the commune of Škofja Loka has achieved a number of important economic successes, of which the people of this commune are particularly proud. The industry of the commune of Škofja Loka is strongly orientated towards exports. Tradition is the longest in the wood-processing, metalworking and shoe-making industries, which have been achieving important successes.

The programme of this year's Emigrants' Picnic will be partly filled by the local people and partly by emigrants, cultural and popular-entertainment groups. The greatest wish of the organizers of the picnic is that all visitors to the picnic should have a pleasant time in Škofja Loka, »po domače«, and that sincere greetings of welcome should ring out on all sides.

So far the following emigrants' cultural groups have confirmed their participation at the Škofja Loka Picnic:

— the Male Voice Choir of the Slovene Club »Triglav« of Sydney,

— the Male Voice Choir of the Slovene Social Club »Jadran« from Melbourne,

— the Slovene Accordion Club from Fontana, California,

— the Slovene Accordion Club from Pittsburgh, Pennsylvania.

In all likelihood, some other emigrants' group (or groups) will announce its readiness to take part in the Picnic.

At the same time here is some information about the following meetings which are due to take place after the Škofja Loka Picnic.

On **July 17th** there will be a meeting of our fellow-countrymen from »Primorsko« at the Hotel Sabotin in Nova Gorica, on **July 22nd** there will be a meeting of emigrants at Kočevje, on **August 8th** there will be a meeting of our fellow-countrymen at Moravci near Murska Sobota, and on **August 14th** the traditional meeting of our fellow-countrymen from Kamnik and Domžale will take place at Kamniška Bistrica.

The Slovene Academy of Sciences and Arts

Its Organization, Tasks and Aims

The Slovene Academy of Sciences and Arts (»SAZU«), which was established in 1938, is a Slovene national institution in the field of sciences and arts, which includes our most eminent scientists and artists, develops and promotes science and organizes research work, encourages and fosters art and artistic activities, and, through its activities, contributes towards the development of our self-management socialist society. The work of the Academy is of a public character and its tasks are defined by the present Law on SAZU. They include the following:

- SAZU encourages the scientific and artistic activities of the Italian and Hungarian national minorities living in Slovenia;

- it supports the development of the scientific and artistic activities of the Slovene ethnic communities in Italy and Austria and of Slovenes living in other countries;

- it gives proposals and opinions related to the promotion of science, the organization of research work and artistic creativity, and to the application of recent scientific achievements;

- at the same time it organizes, on its own or in cooperation with research and university organizations, research work, especially in those fields which are important for the study of the natural and cultural heritage of the Slovene nation and for the development of the Slovene language and culture.

The Slovene Academy of Sciences and Arts carries out the above-mentioned tasks:

- by organizing the scientific and artistic work of its members through individual scientific sections (classes) and research organizations;

- by organizing discussions, scientific meetings, lectures and exhibitions;

- by cooperating with research organizations, faculties and other organizations;

- by organizing the collection, classification and study of sources of data, documentation and other material in the field of science and the arts;

- by publishing regular and periodic special publications from the field of science, culture and the arts;

- by helping the setting up of scientific and artistic societies, and encouraging and promoting their activities.

A well thought-out organizational scheme

The scientific and artistic activity of SAZU is organized on the basis of classes and their divisions, the classes being formed so as to cover one or more fields of science or art, such as the classes for historical and social science, for philological and technical sciences, for natural science, for arts and for medical science. Within these classes the following institutes operate:

The Institute for the Slovene Language, for Slovene Literature and Literary Science, for Slovene Ethnology, for the Investigation of the Karst, for Palaeontology, for Geography, for Biology and for Medical Sciences. The division of historical sciences includes the Institute for History, the Institute for the History of Art, the Institute for Archaeology, the Institute for Ancient Oriental Law, and the Institute of Musical Science, whereas the division of social sciences is a division of the first class of SAZU.

The Chief Secretary of SAZU, Dr. Jože Goričar, a retired full professor of sociology at the Faculty of Law in Ljubljana, and an expert researcher into the sociological aspects of self-management law, explained the work of SAZU to us in more detail. The President of this important Slovene institution is, at the present, its full member, Dr. iur. and Dr. med., Honorary Doctor of the »Edvard Kardelj« University of Ljubljana and professor and head of the Institute for Forensic Medicine at the Medical Faculty, Janez Milčinski.

Josip Vidmar is an Honorary Member of SAZU. There are 38 full members and 34 corresponding members. In addition, there are, at present, 36 external corresponding members, who also have the right to take part in the work of the SAZU assembly. At the end of the last year 188 people were employed on the staff of SAZU.

Conditions for admission

As a rule, candidates for admission to the Academy are first elected to the rank of corresponding member. After a certain period of time and due to the further assertion of the prospective member in his or her scientific or artistic field, the corresponding member is given the status of Member of the Academy.

Who can become a member of SAZU? According to Dr. Goričar, any prominent scientist or artist, who is proposed by either the relevant Academy classes or by scientific and cultural institutions outside the Academy, can become a member of SAZU. New members are elected every other year on the basis of detailed reports on the scientific or artistic work of the candidates and the resoundingness of their work in our country and abroad.

The status of external corresponding member is accorded, as a sign of honour, to prominent scientists or artists, who live in the other Yugoslav republics or autonomous provinces, or in any foreign country, but who are, though their work, connected with Slovenia in one way or another. As has already been mentioned, there are 36 external corresponding members at present. They include scientists or artists from Czechoslovakia, Switzerland, Turkey, Great Britain, East and West Germany, the Soviet Union, Italy and Venezuela.

Academies of Sciences and Arts in Yugoslavia

In the Socialist Federal Republic of Yugoslavia there are seven academies of sciences and arts. They are connected together through the Council of the Yugoslav Academies of Sciences and Arts, which deals with matters of common interest within the territory of S.F.R. Yugoslavia, and regulates the cooperation of the academies with foreign academies.

Apart from such cooperation, each Yugoslav academy can maintain independent, bilateral contacts with foreign academies. Thus the Slovene Academy of Sciences and Arts cooperates intensively with the Austrian Academy of Sciences, the Academy in West Germany, the Academy of Sciences and the Academy of Arts in East Germany, the Hungarian Academy of Sciences and the Belorussian Academy of Sciences.

»SAZU cooperates with all these academies«, says Dr. Goričar, »either through joint research projects or through occasional bilateral visits of

the academy members for the purpose of discussions and talks in the relevant academy and other scientific institutions. From time to time individual academies organize lectures by Slovene Academy members abroad, as well as lectures by foreign academy members in Slovenia.

Changes in SAZU in 1982

Since January 1st, 1982 all institutes within the individual classes are to be united into a special organizational unit, called the Scientific and Research Centre of SAZU. The Centre and SAZU are closely connected together as regards research programmes, and scientific and specialist staff working in the individual institutes.

What was the reason for establishing this centre?

Members of the Academy expect that the newly-established centre will provide greater possibilities for research work from the organizational point of view, and that by establishing this centre, the workers of the institutes will get proper self-management rights, in particular the right to dispose of their income, to manage and to plan. Up until the centre was established, the research workers in the SAZU institutes had been treated similarly to the workers in joint administrative staffs, so that their self-management rights had been severely limited.

The foundation of the Scientific and Research Centre of SAZU was also an obligation laid down by the Constitution of S. R. Slovenia and, of course, by the Constitution of S.F.R. Yugoslavia. The Presidency of SAZU offered Dr. Mitja Zupančič the post of the Director of the Centre and, with his consent, appointed him to this post.

»I realise that what is involved is the connecting together of all the fourteen institutes of SAZU, and that we are all actually one big family within the Academy. The uniting of the institutes into the Scientific and Research Centre will, no doubt, have a positive influence on the realization of our joint research programme«.

Another novelty introduced into the work of the Academy this year is the Study Centre for Research into Slovene Emigration.

»As indicated by its name, the Centre will deal with the investigation of all aspects of the emigration problems in Slovenia, from the historical, political, economic and cultural point of view«, Dr. Goričar told

us. »With its findings, the Centre will try to make a contribution towards preserving, for as long as possible, the national identity of Slovene emigrants in whichever country they may live and work«.

The Study Centre for Slovene Emigration at the Slovene Academy for Sciences and Arts has Started Work

In 1963 the Study Centre for the History of Slovene Emigration was established within the Slovene Academy of Sciences and Arts. Within the Centre, Slovenska izseljenska matica, which had given the initiative for its setting up, had the job of collecting historical material on Slovene settlements throughout the world. Our fellow-countrymen were fully aware of the importance of this task, so that many of them responded to our invitations and sent to their homeland valuable documents concerning the activities of their societies and organizations, of their dramatic and choral groups, and about their economic and political participation in their new homelands.

The Centre had attracted a wide circle of collaborators, who worked in three groups, the bibliographical group, the statistical group and the group which was responsible in Slovenia and Yugoslavia for the discovering of archives which were important for the study of emigration. Everything was made available to those engaged in this research. Interest in this part of Slovene history increased, particularly over the last decade, among the students of the University of Ljubljana, (especially amongst students of history, geography, American history and culture, sociology, politics and ethnology. Regrettably to relate, the work of the Centre came more or less to a halt over the last few years. It was started once again by the preparations for the scientific symposium held at the 30th anniversary of the death of the Slovene-American writer, political worker and friend of the New Yugoslavia, Louis Adamič.

Slovenska izseljenska matica had all this time been carefully collecting and archiving the historical material, and had made it available to pupils and students for their maturity, seminary and degree theses. In recent years Slovenska izseljenska matica proposed that scientific work at the Study Centre of SAZU be renewed,

so that a definitive history of Slovene emigration and emigrants could be published as soon as possible. In the meantime S. I. M. also zealously supported the publication of the memoirs of Slovene emigrants' prose writings and other works.

Although considerable successes were achieved as far as research into American and Canadian Slovenes was concerned, S. I. M. found to its regret all too little had been researched and written about Slovene emigrants to the various European countries, in particular with respect to the fate of 40,000 Slovenes in the Westphalia mining district. S. I. M. also considered that studies of our people in South America should be accelerated and that it would be necessary to follow more carefully and make notes on the life and activities of the »younger« generation of emigrants, particularly in Australia. Time is marching on rapidly and is running out if the valuable documents are to be saved which bear witness to the toughness and creativity of Slovene emigrants, and of their fidelity to the land of their ancestors and to their struggle for the preservation of their ethnic identity.

The Louis Adamič symposium, which presented a challenge and also a commitment for further research about Slovene emigration and emigrants, represented at the same time new encouragement for the revival of the work of the Study Centre for Slovene Emigration at SAZU. The President of the Council of the Study Centre, which has its offices at the head-quarters of the Slovene Academy of Sciences and Arts at Novi trg No. 3 in Ljubljana, is the well-known Slovene historian and academic prof. dr. Fran Zwitter, who was president of the centre at the time of its establishment in 1963. The director of the centre is prof. dr. Janez Stanonik, a corresponding member of SAZU and head of the department for Germanic languages and literature at the University »Edvard Kardelj« of Ljubljana. The Secretary of the Centre is Slovenska izseljenska matica's associate of many year standing, Mila Šenk.

There will be a further article about the collecting of historical material in one of the future numbers of »Rodna gruda«.

Through the American jungle

195. Louis Adamič arrived in Ljubljana at midday. France led him down to the end of the platform where his relatives were waiting for him. France's daughter Maruška presented him with a bouquet of early Spring flowers, and her six-year-old brother Miha recited a poem. Some distance away from his relatives, a group of people were standing, artists and cultural workers, whom Adamič had met on the occasion of his first visit. Josip Vidmar invited Adamič to dinner:

The writer wanted to see his mother. He hurried to the village of Blato, where he spent the afternoon.

196. His mother was waiting for him in front of the house where they had parted 16 years before.

"Well, this time you've come a few years earlier", she greeted him.

"It seems just like yesterday", he replied.

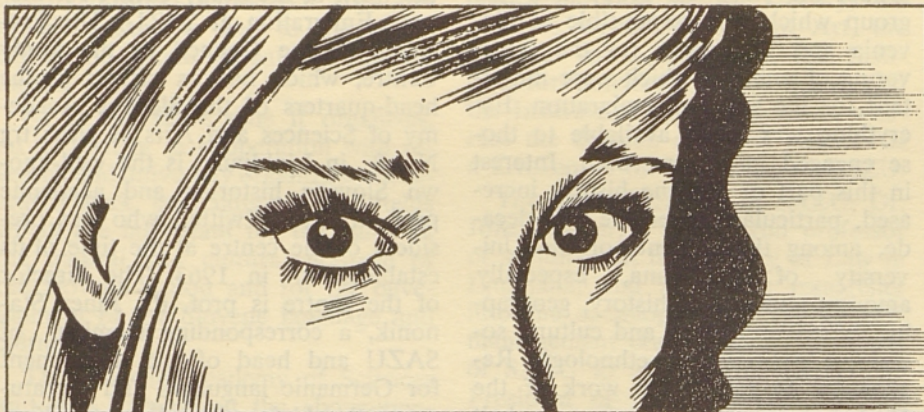
"It seemed like an eternity to me", said his mother. She had aged noticeably.

The writer couldn't help comparing his arrival home with his previous arrival 16 years earlier. He felt that war and the revolution had affected his family. At the same time he felt that his mother was able to distinguish the essential facts from the mass of events which had influenced people in the past and were still influencing them in the present.

197. When everybody had sat down at the table, and he had asked them how it had been during the war, his mother answered, with some hesitation:

"That can't be told in words. Even if I could find the right words, you wouldn't be able to understand. During the four years that the war was going on, this valley was full of soldiers. We were occupied by eight armies. The Italians came, the Germans, the Belogardists and the Chetniks, what's the point in enumerating them all. Some people joined the Partizans, a lot of them were killed and a lot were crippled for life. The worst thing was, that no man could trust his neighbour or relative.

198. Again, though in a different way than at the start of the '30's, he became deeply involved in Yugoslavia. He stayed for 10 months instead of the 5 weeks he had planned. He visited places in all parts of Yugoslavia, and spoke to all kinds of people, including Comrade Tito. He wanted to understand the significance of the New Yugoslavia and the Revolution. He took with him back to America a suitcase full of notes. He then started putting them in order in feverish haste. He wanted to get a book published as soon as possible.

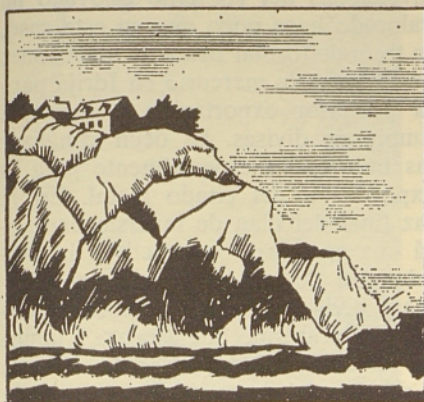
The years after 1945 were the years of the Cold War. In America there was fierce propaganda against Communism. Already during the war years attacks

had been made on Adamič, because he had spoken out for the partizans, and now his enemies started to plot against him. His enemies were those who had had to leave Yugoslavia because they had been on the side of the occupying forces. When they found out that Adamič was intending to write a new book about Yugoslavia, they first tried to influence him to write in a negative way about the new system of government.

They offered him money, which Adamič of course refused. Then threatening letters started to arrive. His wife Stella, who opened the mail, hid these letters from him, but they affected her so strongly that she fell ill.

199. Such were the circumstances in which his last work, "The Eagle and the Roots", was written. It was early Spring in the year 1949 that he had been walking in a wood near Tržič. He had seen how a big eagle had got its beak wedged into the roots of a giant oak-tree. The bird had been flapping its wings and shaking its head violently in order to liberate itself. At last it succeeded in pulling its beak out of this fatal trap. The eagle was weak from its struggle and could only fly off with difficulty. In the writer's mind, this eagle became a symbol of Tito and the Yugoslav revolution, and the roots represented the Western and Eastern way of life.

200. The demanding life of a writer had affected Adamič's strong health. And apart from this the threats started to become realities. In October 1950 four strangers broke into his farm. However, the writer had escaped in time to California, to the lonely Manhattan Beach on the rocky coasts of the Pacific Ocean. Stella was there spending a holiday. He didn't tell her about the break-in, in order not to scare her.

He was fond of California and liked the sea, which foamed over the rocks. Seagulls flew screaming overhead and reminded him of the early days of his career as a writer.

203. "You shouldn't live on that lonely farm", his friend advised him. "Why don't you move to New York, you'd be safer there. If they find you dead, who'll be guilty?", his friend continued, suspecting the worst.

"My enemies", the writer replied. The conversation lasted late into the night. Adamič told his friend about his plans. He wanted to return to Yugoslavia, in order to help with the renovation work. He believed in the ideas behind his book "The Way There and Back". Then he asked his friend about their common acquaintances in Cleveland, and about his friends in Yugoslavia. It was as though he was taking his leave.

201. One summer evening he was walking along the coast. Suddenly his thoughts were disturbed by a man's voice:

"Are you Louis Adamič?" The man was not by himself, he had a companion who was stalking behind the other man. The first man had pronounced his name as Yugoslavs and not as Americans do ("Adamitch" instead of "Edemik"). All the same, he nodded.

"Are you writing a book about Tito?"

"Are you praising or criticizing him?" "I'm just writing the truth", Adamič answered. At that moment the two men attacked him and beat him up.

202. He didn't tell Stella what had really happened. He told her that he had fallen over and hurt himself on some rock. But he couldn't put the thought out of his mind that his enemies wanted to kill him. He had to tell somebody the truth. He rung up a friend in Cleveland and told him he would soon call in on him. Three days later he rang up his friend again, this time from a hotel in Cleveland. He asked his friend to join him in the hotel.

Adamič's injuries were still visible. He looked tired and ill. He told his friend about the two attacks.

204, 205. During the night of September 3rd/4th Adamič's neighbour noticed that the writer's house was on fire. He called out the fire brigade. The firemen put the fire out, and found the writer's body in the bedroom, which had been ransacked. His head had been marked by a heavy blow, and a bullet had passed through his right temple. A gun was resting on his knee. The fire had been ignited when some rags soaked in petrol had started to burn.

Rags soaked in petrol were lying around the building in which the writer had kept his archives, too.

A police statement said that it could have been a case of an accident, suicide or a crime. The district coroner stated that the writer had probably fired the gun himself. But Louis Adamič's numerous friends in America and Yugoslavia knew that the writer had been murdered.

Inversiones extranjeras en Yugoslavia

La organización para la cooperación económica y de desarrollo OECD, que une todos los países desarrollados del oeste, ha publicado una publicación bajo el título «Inversiones extranjeras en Yugoslavia». La publicación de este trabajo lo aprecian como un evento muy importante para Yugoslavia, pues el mayor número de nuestras relaciones económicas recae sobre estos países.

En el cambio mutuo de la economía exterior entre los países de la OECD y Yugoslavia participan con más del 50 por ciento, en las ganancias del turismo extranjero con más del 95 por ciento, en créditos con cerca del 80 %, en las inversiones conjuntas y en la cooperación técnico-industrial a largos plazos con más del 90 %. En el territorio de estos países viven y trabajan más de 700.000 yugoslavos.

En cuadro a la revisión del estado y desarrollo de las inversiones de personas extranjeras se asegura que en la época comprendida entre los años 1968 y 1981 se han firmado 199 contratos por un valor total mayor de 49 millares de dinares, de los cuales son participantes de Yugoslavia con casi 80 %. El mayor número de contratos fueron firmados con los clientes extranjeros del EGS, 121, socios del EFTA, 33, y con EE UU, 30.

Además de las apreciaciones favorables en cuanto a las condiciones generales para las inversiones extranjeras, los autores de los estudios sobre las inversiones extranjeras en Yugoslavia recalcan que ciertas determinaciones de la ley del 1978 han mejorado las citadas condiciones. Así en cambio del anterior 35 % ahora es posible traspasar el 50 % de los medios formados con la exportación de productos de la inversión mutua. Al extranjero que ha invertido es posible en cambio pagarle también con los productos de las inversiones comunes. También están abiertas las posibilidades para invertir en otras ramas nuevas de la economía.

Los autores del análisis piensan que en aras de un desarrollo más rápido de las inversiones extranjeras, no se tendrían que fijar límites en cuanto a los derechos para traspaso de bienes en la interrupción del acuerdo de in-

versión común y el derecho de traspaso del resto de los bienes invertidos.

Cooperación Citroen-Cimos

A fines del mes de marzo los representantes de la fábrica francesa Citroen, que los dirigía Adrien Petit, y los representantes de la empresa Cimos de Koper, han firmado en Ljubljana un contrato sobre cooperación por 10 años. Con este nuevo contrato se determina que la firma Cimos fabricará para Citroen en sus establecimientos de Senožeče y Buzet las piezas más exigentes para los vehículos de la firma Citroen.

A cambio de los repuestos y piezas exportadas Cimos importará automóviles, sin embargo será mayor la exportación de material a Francia que la importación de autos, la diferencia la llenará el cliente francés con pagos al contado. Cimos seguirá igualmente fabricando en el futuro vehículos especiales.

Con el contrato está previsto que Cimos exportará material a Francia en 10 años alrededor de 400 millones de dólares. Así, será el valor anual de exportación cerca de 40 millones de dólares. Según palabras de los representantes de Citroen, han estado hasta ahora muy satisfechos por la calidad de los materiales recibidos. Por eso han decidido que desde ahora en adelante Cimos también fabricará las piezas más exigentes para los autos de la firma francesa. Cimos ha resultado así uno de los cooperantes más importantes de Citroen.

Es sabido que la empresa mixta Cimos ha sido establecida en el año 1972 por la cooperación mixta de las empresas Iskra, Tomos y Citroen. Esta compañía tuvo al comienzo muy buenos resultados, pero más tarde tuvo que enfrentar bastantes problemas. El año pasado tuvo que ir a concurso la fábrica de montaje Cimos en Šempeter cerca de Nova Gorica. Cimos se ha convertido en una firma independiente y podrá ahora sí presentarse en las conversaciones con Citroen como un socio independiente.

Nuevamente mercurio?

Hace pocos años atrás tuvieron que cerrar las minas de mercurio en la localidad de Idrija. Es por todos sabido que la causa principal fueron los bajos precios de este metal en el mercado mundial. Ultimamente en cambio los precios de esta materia prima se han elevado considerablemente. Es así que se espera con gran optimismo

se abran nuevamente las puertas de la mina eslovena más antigua, la cual es considerada a su vez como uno de los primeros y más ricos yacimientos de mercurio en el mundo entero.

La comisión para la valoración de inversiones del gobierno esloveno ha valorado hace poco que en este caso, se trata de formar bases de inversiones en la mina de mercurio en Idrija para la posterior exportación y ganancia limpia en divisas. Es decir canalizar las inversiones especialmente para la exportación del citado metal. En la faz final del plan de inversiones habrá que apreciar con exactitud la rentabilidad de las inversiones en dinares y divisas como así también analizar el mecanismo que asegura a la mina su rentabilidad a pesar de altibajos y precios del mercurio en el mercado mundial.

Exitoso intercambio con Italia

Los economistas yugoslavos planifican para el año en curso que la dimensión del intercambio comercial con uno de nuestros más importantes socios extranjeros, Italia, alcanzará aproximadamente los 2 millares y 360 millones de dólares. Venderíamos al mercado italiano cerca de 1130 millones de dólares de mercaderías, o sea 12 % más que en el año 1981, el valor de la exportación alcanzaría a 1128 millones de dólares.

El intercambio entre Italia y Yugoslavia crece año tras año cada vez más. El año pasado el valor de mercadería exportada sobrepasó el millar de dólares, lo cual no hemos alcanzado todavía en ningún otro país del oeste. Desgraciadamente todavía no podemos estar completamente conformes con la estructura del doble intercambio; exportamos ante todo ganado en pie, carne y madera aserrada, importamos máquinas y material de transporte.

Exportadores eslovenos

El semanario de economía eslovena «Noticiero comercial» (GV) ha editado hace poco un suplemento especial intitulado «Los exportadores eslovenos se presentan». En la introducción informaron que Eslovenia ha exportado el año pasado mercaderías por un valor de 61,6 millares de din, es el 23 % más que lo exportado en 1980. La importación eslovena alcanzó 72,5 millares de din. En comparación con lo planificado Eslovenia alcanzó así un gran éxito también en el campo cambiario del comercio exterior.

Polšnik

Na Krki

Ljudske šege na slovenskem

Ziljsko štehvanje

Za tipične konjeniške igre v Ziljski dolini na Koroškem le redko kdo ve, vendar žive že več kot 150 let. Tu ne gre za pobiranje hlebcev kruha kot pri nekaterih drugih sorodnih prireditvah, gre za zbijanje na lesen drog nasajenega soda – barihlo – in to z železnim kolom. Naloga ni lahka, tekmecev pa je običajno kar precej.

Z Ziljskim štehvanjem je bilo povezano tudi prvo letno rajanje pod lipo. Le-tega so priredili v Ziljski dolini takrat, ko so obhajali svoj žegen. To je bilo različno po času, a nekako od prve nedelje v juliju pa tja do začetka oktobra.

Tako so štehvali recimo: v Blačah prvo nedeljo v juliju, v Cačah in Cajni med 10. in 15. avgustom, v Dravljah, Gorjanah in Zahomcu prvo nedeljo po 8. septembru in v Brdu pri Šmohoru prvo nedeljo, ki je najbližja 29. septembru itd.

Štehvanje prireja fantovščina, ki jo Ziljani imenujejo »kónta«. To ustanove že teden ali dva pred žegnom. Tega pa ti ne praznujejo, kot so ga drugod v Sloveniji praznovali na dan cerkvenega patrona. Po izročilu ima na Koroškem, kakor v Zgornjesavski dolini, vsaka vas svoj žegen, pa če je še tako majhna, na svoj dan.

Štehvatí smejo le tisti fantje, ki jim »kónta« to dovoli. Ta namreč naroči sode, najame godce, dekleta pa morajo poskrbeti za zmagovalčev venec – kranclč. Vsaka pripravi za svojega fanta še pušcl, ki je narejen iz nageljnov, rožmarina, »preje« – treh pozlačenih lanenih glav in migelca – srebrne strune. Tudi šopek si naroči vsak fant pri svojem dekletu že teden pred žegnom. Po šopek pride sam in ob tej priložnosti tudi poprosi dekle za prvi ples ali prvi rej, kot pravijo Ziljani.

Za štehvanje je treba pripraviti poseben sodček – bariglico. Gre za koničasto leseno posodo, visoko pol metra, široko spodaj 45 centimetrov, zgoraj pa 10 manj. Sod nasade fantje na pokončen drog, ki mu rečejo štebeh in ga imajo več let v uporabi. Ob vsakem štehvanju nanj vrežejo novo letnico in dan štehvanja. Štebeh je debel kot telefonski drog, zgoraj zožen, spodaj pa zabiti v zemljo, tako, da ga iz nje gleda tri metre. Tekmovanje se odvija na konjih – zbiljski kobil – moári, ki ne sme biti osedlana. Čez njo vrže tekmovalec le odejo.

Dekleta v nošah

Dekleta že nekaj dni pred štehvanjem hite pripravljati svojo obleko. Fantje pa s tem nimajo toliko dela. Za štehvanje oble-

Štehvanje v Savljah, Ljubljana (foto: Mirko Kambič)

»Štehovc« poskuša nataktniti obroč, ki je ostal od soda, Dole na Koroškem, 1951 (iz arhiva Slovenskega etnografskega muzeja)

čejo srajco s širokimi rokavi, črne irhavke, pisan telovnik s svetlimi gumbi, čepico, ki je obvezno svileni in progasta z dolgim cofom na koncu. Čez rame si odenejo svileni resasto laško ruto. V rokah drže štehvan ali kúvleč, za colo debelo palico dolgo kake pol metra.

Štebeh postavijo fantje že večer pred štehvanjem, sodič pa naveznejo šele tik pred začetkom tekovanja. To se je največkrat začelo ob enih popoldne po kosilu. Pa se v resnici ne začne šele tedaj. Ves dan, ko se odvija štehvanje, je nekoliko poseben, od jutra naprej, ko se fantje oglase pri dekletih po svoj šopek. Nato se zbero vsi v vasi – dekleta v nošah, ki so še posebno čedne. Ziljanke imajo na sebi plisirano kratko krilo, poškrbljeno nagubano pokrivalo-pintelj, ki ga je ponekod že zamenjala ruta, zavezana na tilniku. Zraven sodi še bela srajca, ki ima zgoraj široka rokava, v zapestju pa stisnjena. Široko spodnje krilo mora malce kukati izpod zgornjega, kar je pred leti znova navdušilo in prevzelo svetovno modo. Pa pustimo to ob strani. Ziljčanke imajo po svojim širokim spodnjim krilom še eno ozko krilo, narejeno nalašč za ples. Ko se krili dvigneta ob kakšni poskočni polki, je namreč videti to trenje krilo in še za prst roba spodnjih hlačk, ki gledajo izpod tretjega krila.

K noši sodi tudi trikotna ruta, ki si jo Ziljčanke privežejo tako, da trikotni del pokriva srajco na prsni, oba konca pa sta zavezana v pasu. Pod vratom si zapno ruto z brošo, čez krilo pa si zavežejo še dva predpasnika, od katerih je spodnji iz klota, zgornji iz čipk. K vsemu sodi še pas, okrašen z vezanjem ali drobnimi svetlečimi žeblički, na katerem je pritrjen tudi šop pisanih trakov.

Potem ko je maša končana sledi za vse kratko veselje z napitnicami pod vaško lipo, nato pa kosilo. Štehvanje pa se potem lahko začne.

Odvija se na igrišču, dolgem 200 do 250 korakov. Ob štebehu stoji mož s sodičem, ga nasadi in ostane v njegovi bližini, da pobira obroče in poda na koncu zmagovalcu še štehovski kranc. Sodniški zbor v bližini sestavljajo dekleta. Glavno med njimi je dekle lanskega zmagovalca pri teh konjskih igrah. Na cinastem loncu drži pokrit venec, ki je spleten posebej za to priložnost.

Zanimivo je, da ni nujno, da dobi venec tisti, ki razbije sodič. O zmagovalcu namreč odločajo dekleta in sicer nekoliko po svoje. Dobi ga lahko tisti, ki dobro šteha, zgodi pa se, da ga dobi celo tisti, ki je dekletom najbolj všeč.

Tekmovati smejo le neporočeni fantje. Začetek oznanijo godci s štehovskim galopom. Tekmovanje se začne. Glavno je, da jezdec udari z vso močjo po sodu. Za njim udari z železno palico drug tekmovallec na konju, pa tretji, četrti in tako naprej. Vse dokler obroč za obročem ne popoka in se sod nazadnje razleti. Včasih je za to potrebnih pet »rajž«, včasih še celo več. Sledi še pobiranje obročev. Obroče drži možak ob štebhu, tekmovalci pa si morajo prizadevati, da jih nasadijo kar največ na svojo palico. Šele ko so vsi obroči natakneni, dekleta odločijo, kdo je zmagovalec. Vendar tega še ne razglase na ves glas. Zaupajo ga le možaku ob štebhu.

Tekmovanja namreč še ni konec. Treba je priti še po venček. Spet se štehovci postavijo v vrsto pri lipi. Spet zaigra godba. Spet se prvi jezdec požena proti možaku, ki drži kranc. Mož pa ga potegne nazaj in tako stori pri vsakem od tekmovalcev. Vsi štehovci morajo trikrat mimo krancelčka in šele pri tretji »rajži« sa odkrije, komu je namenjen. Možak ga izroči zmagovalcu. S tem je štehvanje končano. Zabava v vasi pa še ne.

Nadaljuje se pod lipo. Tod se začne, potem ko se vrnejo še štehovci, ki so po tekmanju odpeljali svoje konje v hleve, prvi rej. Svojtčas je bil to prvi ples v letu, ki so se ga smela udeležiti le poštena dekleta, kajti lahko bi se primerilo, kot omenjajo stari zapisani, da bi se ga udeležilo kako »spečano« dekle in bi lipa usahnula. Novi štehovski mojster napije vsaki izmed deklet in jo pelje v rej. Ko ima vsak »réjovec« svojo »rejko«, se ples začne. Rej-pari slovesno korakajo v krogu, rejevci pa skupaj pojejo za to priložnost namenjene pesmi.

Omeniti velja, da je štehvanje ponekod v Sloveniji še vedno prisotno in da ga prirejajo vsako leto tudi, takorekoč na pragu Ljubljane – v Savljah in Stožicah, kamor je šega zašla malce pred drugo svetovno vojno.

Mlatiči

Mlatev je nekdaj predstavljala vrh prazničnih kmečkih opravil. Kmet se je tedaj oddahnil, otroci pa razveselili štrkljev in potice, ki jo je spekla za to priložnost gospodinja. Mladi so našli ob mlačvi priložnost za skupno delo, pri katerem zabave ni manjkalo.

Ponekod so začeli z mlačvijo že v začetku avgusta, ponekod šele konec novembra, na splošno pa je veljalo, da se mlačev opravi kmalu po žetvi. Največkrat so mlatili trije, štirje mlatiči, redkeje le dva. Mlatili so s cepci, ki so danes že prava redkost. Redkost pa postajajo tudi že tekmanje med delavci – kdo bo hitrejši, marljivejši, uspešnejši, kar vse je bilo pri mlačvi močno naglašeno.

Z delom se je pričelo zelo zgodaj zjutraj. Tisti, ki je zaspal in prišel zadnji, je slišal svoje. Še huje pa so potegnili koga tako, da so mu med spanjem odrezali gumb. Skratka, lenob med seboj niso trpeli.

Norčij med mlatenjem je bilo veliko in najrazličnejše so bile. Še več jih je bilo med južino, ko je bilo za to več časa in so si mladi z raznih kmetij med seboj katero pošteno zagodli. Radi so drug drugemu kaj podtaknili. Posebno žaljivo pa je bilo, če so podtaknili brezovo metlo sosedovim mlatičem. Temu so rekli, da nesejo metlo klepat. Da pa je metla res tam, se je videlo šele, ko so mlatiči snope odmetali. To je bila huda žalitev. Nekoliko manjša je bila tista s pušeljci, mladiškimi šopki, mlački, kot so jih ponekod imenovali. Šopke so zatakneli na streho. Šlo pa je za to, da so sosedje skušali ta šopek sneti, kar niti najmanj ni bilo lahko. Posebno tedaj ne, kadar so se nabriti mlatiči domenili in v šopek vpletli tudi koprive. V kostanjeviški okolici so vtaknili med rože celo britev, za vsak primer, da bi kdo šopka ne ukradel.

Norčije z metlo

Tudi z metlo so znali mlatiči cel kup norčij. Metlo so potrebovali za pometanje zrnja in plev. In ko je bilo delo opravljeno, so prišle na vrsto še šale. Ponekod so naredili za te posebno metlo in jo okrasili z venc in šopki. To metlo je eden od mlatičev odnesel k sosedovemu skednju, kjer so sosedovi mlatiči pridno vihteli cepce. Metla je na lepem priletela med mlatiče. Eden izmed fantov, ki so bili v spremstvu »junaka«, pa je zaklical, koliko bo veljala metla. Tudi to je bilo važno. Nato so jo ucvrtili domov. Sosedovi mlatiči, ki jih je metla zmotila sredi dela, so seveda pohiteli za predrzneži in če so jih dohiteli na svoji zemlji, jim je trda predla. Že zato, ker je potem moral tisti fant, ki je metlo vrgel sosedom, sam plačati toliko, kolikor je zahteval za metlo in še več. Če so fantje ubežali, so se nato dogovarjali še o tem, kje in kdaj bo metla plačana. Povsod pa navada z metlo ob mlačvi ni minila le z odškodnino. V okolici Žužemberka so nosili mlatiči k sosedovim metlo namočeno v gnojnico. Tistega, ki v Višnji gori ni ubežal sosedovim mlatičem, so privezali za ves dan v svisl, v okolici Laškega so ga pošteno pretepli, za povrh pa potisnili palico še skozi rokave in mu roke zvezali na palico. V Dobrni so ujetemu roke zvezali na hrbtni in mednje vtaknili metlo, ki jo je prinesel klepat. Malce drugačna je bila šega v okolici Kostanjevice. Tu ni šlo za nagajanje pač pa za skupen predah ob pijači in jedalci. Metlo, ki so jo nesli k sosedom, in je bila včasih kar iz slame in celo iz rož, so lepo okrasili. Pritrjeno na plažna kolca so nato peljali k sosedovim mlatičem in skupaj posedeli, nazdravljali, dokler čas ni začel priganjati k delu.

Francka Hlastanova se spominja šega, ki je bila v navadi v Dovškem pri Senovem. Tod so dekleta rada ponagajala fantom že navsezgodaj. Rekle so, da jim bodo posvetile. In so jim včasih tudi zares posvetile. Tam, kjer je bilo pri hiši veliko deklet, so se potrudile in druga drugo budile, tako da so tik pred svitom že izobesile pod skedenj, tam, kjer naj bi fantje mlatili, »laktirno«. Za fante je prižgana laktirna pomenila največjo sramoto. O njej so govorili potem ves dan in ugibali, katera od vaških deklet jo je prižgala, oziroma katera jim je tako posvetila. In če so jo našli, so ji pošteno zagodli.

Darinka Kladnik

Po sledah ameriških let Koropičeve družine iz Laporja

Lani v januarju je minilo šest desetletij, odkar je Marija Koropič (Koropec), rojena Žnidar iz Laporja na Štajerskem pripeljala k možu Johnu, ki je že od leta 1913 živel in delal v Milwaukee, sedem hčera, starih od devet do sedemnajst let. To so bile Frančiška, Uršula, Marija, Antonija, Martina, Ema in Amalija.

Moj nečak Michael Ruppe, publicist, ki sem ga zdaj spoznala po fotografiji, je to potovanje svoje babice lepo opisal v lokalnem milwauškem listu SOUTH SIDE SPIRIT. Potovanje je bilo naporno. Začelo se je 7. decembra 1920, ko se je družina poslovila od sorodnikov in svoje male rojstne hišice v Laporju, zaključilo pa se je 10. januarja 1921, ko jih je ladja z mnogimi drugimi Slovenci pripeljala v newyorško pristanišče. Prva pot na ameriških tleh, in zatem še marsikatera naslednja, ni bila lahka, saj nihče od skupine ni znal angleško. Toda šlo je, saj so bili vsi ti naši ljudje bistri, pogumni, zdravi in delavni.

Šestdeset let je prineslo marsikaj bridkega pa tudi veselega. Vsa Koropčeva dekleta so se seveda omožila in si ustvarila svoje družine. Prišli so otroci, vnuki in tudi že pravnuki. Očeta Johna in matere Marije že dolgo ni več. Od sedmih hčera pa je obletnico dočakalo pet sester: Uršula, ovdovela Ruppe, Mary, ovdovela Potisk, Martina, omožena Moertl, Ema, ovdovela Wigele in Amalija, omožena Duben. Toda tu so otroci, vnuki in ostali družinski člani. Sestrična Uršula je v enem svojih pisem ponosno napisala: Družinsko drevo Koro-

Družina Koropec. Posnetek je iz leta 1914. Fotograf je v sliko matere z otroki vmontiral tudi očeta Johna, ki je bil takrat že v Ameriki

pec-Žnidar je veliko. Nad devetdeset nas je vseh. Dobro plemo!

Ob jubileju sta Uršulin sin Michael in hčerka Helen organizirala družinsko srečanje. Veliko je bilo pisanja in telefoniranja, pa je uspelo. Dvainpetdeset se jih je 17. januarja lani zbralo na slavlju – torej dobra polovica vseh. Najstarejša med njimi je bila Uršula Ruppe, najmlajša pa petmesečna Desirée, vnučka Amalije Duben. Bilo je prijetno srečanje, polno spominov, ob katerih so se razpletali pomenki. Tudi pesmi in veselih zvokov harmonike ni manjkalo. Seveda so se potem tudi slikali za spomin in to po skupinah: štiri sestre jubileantke Uršula, Mary, Martina in Ema so sedele spredaj, za njimi pa so se zbrali zdaj otroci, zdaj vnuki in zatem ostali družinski člani, ki so prišli na slavlje. Najmlajša Amalija ni prišla, ker živita z možem Josephom predaleč v Južni Dakoti.

Gledam te fotografije. Nasmejane obraze. Sami simpatični, bistri ljudje, vtkani v vsakdan današnjega ameriškega življenja. Ljudje, ki jih tam srečuješ po šolah, na cestah, v trgovinah, na hodnikih bolnišnic, v tovarnah, v uradih in drugod – na zunaj kaj malo podobni svoji babici in prababici, ki je takrat pred šestdesetimi leti pripeljala svojih sedem deklet iz majhnega slovenskega kraja k očetu v Ameriko. Nehote se moram spomniti ameriškega topilnega lonca, ki neusmiljeno golta priseljence in jih pretaplja v nove ljudi. Mladi rod slovenske govorice skoraj ne pozna več, nekateri jo še delno razumejo in slovenske

Štiri od petih preživelih jubileantk z otroki (poleg so tudi otroci pokojnih sester)

Jubileantke z vnuki. Z desne proti levi: Mary Potisk, Martina Moertl, Ema Wigele in Uršula Ruppe. Manjka Amalija Duben, ki živi v Južni Dakoti

priveditve radi obiskujejo. Priimek Koropič, v ZDA Koropec, je ugasnil, ko je maja 1965 umrla mati-babica Marija Koropec, stara 88 let.

Sestrična Uršula Ruppe, najstarejša od petih sester, je – kakor so bile tudi sestre – vneta društvena delavka v naših društvih. Lepo piše slovensko in tudi govori, piše pa, da se v materinem jeziku največ pogovarjata s sestro Mary. Ustregla je moji želji in malo opisala življenje Koropčeve družine skozi šestdeset ameriških let.

Takole pravi: Naše življenje ni teklo tako gladko, kakor pripoveduje povest Za kruhom v svet, objavljena lani oktobra v Rodni grudi. Čeprav pa se tudi hudo pritoževati ne bi mogli.

Oče, ki je bil izučen sodarski mojster, je delal v tovarni usnja. Popravljaj je kadi, v katerih so namakali kože. Kot strokovnjak je bil na uro plačan nekaj bolje kot navadni delavci. Tako so lahko leta 1923 kupili hišo z vrtom, v katero so se vselili 1. maja. To je bila zanje res velika sprememba in srečen začetek ameriškega življenja, saj je imela hiša centralno gretje, elektriko, plin za kuhanje, kopalnico: Kar dobro jim je šlo do tistih hudih let gospodarske krize, ki jih je vse zelo prizadela. Tovarno, v kateri je oče delal, so zaprli leta 1932. Precej časa je bil potem brezposeln. Končno je dobil delo pri Goodwill industries (tovarni dobre volje), kjer je za majhen zaslužek popravljaj in razstavljaj staro pohištvo.

In kako je bilo z dekleti?

Uršula in Frančiška, ki sta že imeli 16 let in odrasli redni šoli, sta se zaposlili že po treh mesecih, in to v restavraciji: Urška je lupila krompir, Francka pa pomivala posodo. Zaslužek je bil seveda več kot majhen, a nekaj je le bilo. Urška pa je morala po enem letu delo pustiti, ker je zaradi stalnega opravljanja z mrzlo vodo dobila hud revmatizem.

Zatem so delale v raznih šivalnicah, nekaj časa v kartonažni tovarni ter se končno zaposlile v tovarni za težko moško konfekcijo, kjer je bilo precej slovenskih delavk. Šivale so usnjene podložene moške suknjiče. Delo je bilo težko, a plačane so bile od kosa in to jim je bilo všeč, ker so bile spretni. V to tovarno so prihajale delat sestre druga za drugo, ko so odrasle redni šoli, le najmlajša Amalije je dve leti obiskovala poklicno šolo in se izučila za knjigovodjo.

Sestra Francka je bila nesrečna. Omožila se je zelo mlada s kuharjem iz restavracije, kjer je delala. S prihranki sta odprla lastno gostišče, a časi so bili slabi in sta vse izgubila. Kmalu potem je mož pustil ženo

in sina in izginil v svetu. Francka se je ločila in se zaposlila v tovarni kot šivilja. Sin je končal višjo šolo in služil vojake pri mornarici. Ko se je vrnil, se je zaposlil v uradu plinarne. Francka se je ponovno poročila, oba z možem sta bila zaposlena. Potem pa ga je zadela možganska kap. Težko prizadet je živel še nekaj let, dokler ni umrl. Sinu pa je bilo 41 let, ko se je leta 1970 smrtno ponesrečil. To so bili udarci, ki so ji hudo prizadeli zdravje. Po nekaj letih je umrla.

Tudi Mary je življenje trdo preizkusilo. Omožila se je z Johnom Potiskom, doma iz Vrhol pri Laporju. Imela sta sedem otrok. Da bi lažje živeli, sta najela hišo s pol orala zemlje zunaj mesta. A po nekaj letih je tam zmanjkalo vode in Mary jo je morala zelo daleč nositi od sosedov. Pri tem se je prehladila in hudo zbolela. Dolgo je morala ostati v bolnišnici. Mož je bil doma brez dela s štirimi večjimi otroki, tri mlajše so vzeli v zavod. Vodo so jim v sodih vozili iz bližnje katoliške fare, kjer so že imeli napeljan vodovod. Šele druga svetovna vojna je njuni družini izboljšala življenje. Oba z možem sta dobila delo v tovarni za vojno opremo.

Uršula se je poročila z Belokranjcem Michaelom Ruppejem, ki se je iz svojega rojstnega Starega trga ob Kolpi priselil v Ameriko novembra 1922. V Calumetu, v državi Michigan, je kakor veliko drugih njegovih rojakov, kopal globoko v jami baker. Takrat se je veliko družin priseljenec selilo v industrijska mesta in tako je prišel Miha Ruppe v Milwaukee, kjer je srečal Uršulo. Vzela sta se. Zaposlil se je v lesni industriji in bil v gospodarski krizi, ki je zajela deželo, l. 1929 med prvimi brezposelnimi. Poročena sta bila komaj leto in pol in sinko je bil star 5 mesecev. To je mlado družino bridko prizadelo. Pravzaprav je kriza prizadela vse nas, piše Uršula, razen najmlajše sestre Amalije, ki je leta 1934 končala šolo in kot dobra učenka dobila stalno zaposlitev pri telefonski družbi. Šele ko so bili porabljeni vsi prihranki, je vlada razdelila najpotrebnejšim nekaj najnujnejših živil. Nato je preudarni predsednik Roosevelt ponudil brezposelnim delo: gradili in urejali so ceste, parke, kanale itd., zaslužek pa ni bil večji od podpore, ki so jo dobivali prej.

Med vojno je tudi Michael Ruppe dobil zaposlitev. Delal je v mesni industriji, vse dokler ni zbolel na srcu in moral ostati doma. Dobil je socialno podporo, pogojev za redno upokojevec pa ni imel, ker ni stalno delal vsaj 20 let. In spet je začela hoditi na delo Uršula. Ko sta bila otroka v

šoli, je hodila šivat. Pridno je delala, da so si l. 1950 celo kupili hišo z vrtom, ki je bil njeno veselje in ponos.

Še po moževi smrti je delala vse do svojih 69 let.

To je nekaj drobtin iz ameriškega življenja Koropčeve družine iz Laporja. Še veliko bi se dalo povedati, a bi bilo predolgo. Na svojem družinskem srečanju lani so se tudi dogovorili, da bo Uršulina hčerka Helen sestavila njihovo družinsko drevo. Začela pa naj bi pri starših Johana in Marije Koropič-Koropec. In tako smo prišli do stare Gašperce, naše skupne babice, ki nas po očetovi strani povezuje v rod. To je bila Apolonija Kaukler, kmetica, ki se je v prejšnjem stoletju primožila v Gaperjevinu, v Laporje št. 11. Vzela je kmeta Johana Kropiča. Kropič, Koropič, Koropec – v dokumentih in knjigah se neprestano prepletajo ti trije priimki in vendar očitno, da gre za ene in iste ljudi. Kropič Johan je zapisano v mrliški knjigi ime gospodarja v Laporju 11, ki je umrl 17. marca 1874 in zapustil vdovi tri majhne otroke. Eden od teh je bil Johan Koropič (tako imajo zapisano v rojstnih listih), oče sedmih deklet, ki so se izselili v Ameriko. Naslednje leto se je vdova Apolonija Kaukler omožila z našim dedom Francem Javernikom iz Črešnjecva, ki je bil šest let mlajši od nje. Z njim je imela še osem otrok. Med temi Franca Javernika, ki se je tudi z družino izselil v Milwaukee in našega ateka Jurka, ki je tudi šel na tuje, a smo prišli samo do Holandije, ker je medtem izbruhnila vojna. Morali smo se vrniti, oče je moral v vojake in padel je pri Doberdobu. Preden smo šli na tuje, je mama izročila babici in dedku v Laporju v varstvo našo malo sestrico Darinko, ki je bila še dojenček.

Potem po vrnitvi so prišle stiske velike vojne. Lakota, bolezn, žalost. Mala Darinka je ostala pri dedu v Laporju vse do njegove smrti, ko je že odrasla šoli in je danes bolj Laporčanka kakor Ljubljanka, saj smo se prvič spet srečale, ko je imela že štirinajst let in jo je mama odpeljala k trgovcu, da naj bi se izučila v trgovini.

Da, tudi to je nekakšen čuden ovinek življenja.

Še to naj povem, da je medtem družinsko drevo Koropec-Žnidar iz Milwaukee dobilo novo zeleno vejico, kakor smo zvedeli. Vnukinja sestrične Uršule je novembra 1981 rodila hčerkico Alicijo. Torej si postala prababica, draga Uršula. Tebi in mali pravnučki: Srečno, srečno, srečno!

Ina Slokan

FRANCIJA

Novice o društvu Jadran

Slovensko rudarsko pevsko društvo Jadran iz Freyming-Merlebacha je pripravilo tradicionalni družinski večer 9. januarja. Vreme je bilo takrat izredno slabo, mraz je vztrajno pritiskal že nekaj tednov, vendar pa je bila kljub temu naša dvorana polna do zadnjega sedeža. Veselili smo se do ranega jutra. Še največ dela smo imele ženske, ki smo morale nasititi okrog 400 ljudi, seveda pa je bilo za tem še nekaj časa tudi za zabavo.

Društvo Jadran je končno od rudnika dobilo prostor, kjer bomo lahko imeli odborove seje, pevske vaje idr. Prostore je treba seveda še urediti, vendar pa glede na to, da vsi radi poprimemo za delo, upam, da to ne bo pretežko. V teh prostorih bomo pozneje lahko imeli tudi manjše družabne prireditve. Prostori so v znani ulici Rue Longue, blizu avtobusne postaje. Prostore nam je preskrbel naš odbornik Maruša, ki dela pri garaži Derr in pozna tudi veliko ljudi. Vsi smo veseli, da bo društvo končno imelo svoj kotiček, kjer se bomo lahko sestajali. Prepričani smo, da bomo odslej delali za društvo še z večjim veseljem.

Karolina in Anton Škruba

ŠVEDSKA

Občni zbor Planike v Malmöju

Člani Slovenskega kulturnega društva Planika iz Malmöja na Švedskem smo se 24. januarja zbrali na rednem letnem občnem zboru. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Franc Franceus, novi podpredsednik je Jože Markoja, blagajnik Jože Bergoč, tajnica Estera Grujič. Ostala odborniška mesta paasedajo: Ivanka Franceus, Anton Mažgon, Radko Medica, Pavel

Penko, Zlata Silič, Jože Sternad, Štefka Tkalečević in Ivan Tomšič. Občnemu zboru je prisostvoval tudi predstavnik notranjske regije Miran Recheberger, ki nas je pozdravil v imenu občin Postojna, Ilirska Bistrica in Cerknica. Poleg njega pa sta se občnega zbora udeležila še Anton Zibar, jugoslovanski generalni konzul v Malmöju, predstavnik okrajne organizacije jugoslovanske zveze Ahmed Bela ter učiteljica Ivana Didič. Predstavnik iz domovine nam je prinesel pozdrave notranjske regije, s katero je naše društvo sklenilo dogovor o sodelovanju, in nam je obljubil, da nam bodo tudi v prihodnje pomagali pri društvenem delovanju. V imenu notranjskih občin je tudi povabil našo mladino, da naj se pridruži na Rabu notranjskim šolarjem, ki bodo imeli tam šolo v naravi v dneh od 12. do 25. junija.

Generalni konzul Anton Zibar je izrazil zadovoljstvo, da je društvo izvedlo vse akcije, ki si jih je zadalo na prejšnjem občnem zboru. Zelo pozitivno je ocenil tudi sodelovanje med Planiko in drugimi slovenskimi ter jugoslovanskimi društvi na Švedskem. Glede navezave stikov z domovino pa je rekel, da bi bilo lahko za zgled tudi drugim jugoslovanskim društvom na Švedskem.

Vzgojiteljica Ivana Didič je tudi svetovala članom Planike, naj svoje otroke vpišejo v jezikovne skupine, ki so se oblikovale v okviru švedskih vrtcev. Slovenci v Malmöju slavimo letos tudi desetletnico slovenskega dopolnilnega pouka. O začetkih, o razvoju in uspehih ter težavah te dejavnosti je v kratkih besedah spregovoril Ivan Pucko.

V smernicah za bodoče delo je bilo sprejetih več predlogov:

ustanovitev otroške folklorne skupine z željo, da bi starši prijaviili čimveč otrok in jih tudi redno vodili na vaje; ustanovitev mladinske sekcije, ki naj bi sama izvolila svoje predstavnike, ki bi upravnemu odboru posredovali želje in predloge za njihovo delo. Člani društva so tudi izrazili željo, da bi novi upravni odbor posredoval pri švedskih oblasteh, da bi bilo več slovenskih oddaj na televiziji in radiu, kar je zdaj skoraj izključno v srbohrvaškem jeziku, kakor tudi uvedbo nekajminutne slovenske oddaje na lokalni radijski postaji Radio Malmöhus.

Novi upravni odbor vabi vse člane kakor tudi ostale Slovence na področju Malmöja in bližnje okolice, da bi v čim večjem številu prihajali v društvene prostore in se udeleževali kulturnih prireditev, plesnih in družabnih večerov ter piknikov. Več nas bo, več bomo dosegli! V slogi je moč, pravi star slovenski pregovor.

Anton Mažgon, Arlöv (Malmö), Švedska

ŠVICA

Veleslalom za slovo od zime

Naslov že sam pove, da smo se poslovlili od belega zimskega športa. V nedeljo, 14. marca, je bilo na Hoch-Ybrigu zadnje tekmovalje. Vsako leto organizira to prireditev SPD Triglav Zürich. Njihov pokrovitelj pa je že dolga leta po vsem svetu znana tovarna športne opreme ELAN iz Begunj na Gorenjskem. Udeležili so se ga poleg rojakov, ki živijo v Švici, še naši rojaki iz Münchna, Rawensburga, Stuttgarta in Vorarlberga. Med njimi pa niso bili samo zavzeti in navdušeni smučarji, ampak tudi čisti amaterji, ki so počasi in previdno s plužnimi zavoji kolovratili okoli vrat. Vsak tak tekmovallec si je mislil: »Saj ni važno, da zmagam, važno je, da sodelujem!« In tako je tudi prav!

Zjutraj hladna, ponekod celo oblačna in meglena nedelja, je vseeno spravila na noge marsikaterega ljubitelja tega športa, bodisi tekmovalca ali opazovalca in navijača.

Za tekmovalce se je prijavilo okrog 230 tekmovalcev vseh starosti. Zanimivo je, da je bilo otrok ravno toliko kot odraslih. To priča o veliki razširjenosti in priljubljenosti tega zimskega športa.

Malo pred tekmovalcem pa so se oblaki razblinili in posijalo je toplo, skoraj že pomladansko sonce na novo zasnežene smreke, smučišča in smučarje. Vse to je pripomoglo k dobremu razpoloženju. Najbolj vneti so si še hitro namazali smuči, da bi bolje drsele po novozapadlem pršiču...

Tekmovalje je potekalo na dveh progah hkrati in bilo za to v pičlih dveh urah tudi končano. Elektronsko merjenje pa je izključilo vsaki sum na netočnost ali pomoto v času.

Po kosilu so si nekateri najbolj navdušeni smučarji še privoščili ugodno spomladansko smuko, drugi pa so na toplem soncu ob prijetnem kramljanju v materinem jeziku počakali na razglasitev rezultatov.

dr. Barbara Turk-Smrekar

Podelitev priznanj najboljšim tekmovalcem 11. slovenskega veleslaloma

Dan žena v Švici

V Švici je dandanes že nad štirideset naših društev in vsaj toliko je bilo letos tudi proslava in prireditve v počastitev dneva žena. Lično izdelana vabila so dan za dnem polnila poštne predele naših ljudi na začasnem delu v tej deželi, katerim društva redno razpošiljajo obvestila in vabila.

Ponekod so bili pri društvih v gosteh znani umetniki in orkestri iz domovine, drugje pa so naši ljudje pripravili program kar iz lastnih moči. Tako je bilo tudi pri slovenskih društvih Planiki, Soči in Triglavu. Pri Planiki in Soči je bil večji del sporeda v rokah naših najmlajših, nastopili so namreč tudi letos učenci slovenskih oddelkov jugoslovanskih dopolnilnih šol iz Winterthura in Schaffhausena. Dvorane so bile polne staršev, prijateljev in obudovalcev in burnega ploskanja ni primanjkovalo nikjer, saj so učiteljice poskrbele za to, da je bil spored pester in dobro pripravljen. Otroci so svoje točke izvajali še s posebno ljubeznijo, saj so nastopali za svoje mamice. Ženam pa se za njihov nenehni trud niso oddolžili le otroci, pri Soči jim je zapel znani moški zbor Soča, vsa tri društva pa so jih obdarila s cvetjem in ličnimi darili.

Pri Triglavu je ženam na čast zapel znani kantavtor Mladen Rodella, ki pa je, kot kulturni referent društva, poskrbel tudi za bogat program, celo vadij je z nastopajočimi. Letos so se namreč tudi pri Triglavu predstavili na tej proslavi naši najmlajši. Osemletni Štefan Walder je recitiral pesem Šolarček, Carmen Arko in Dagmar Rodella pa sta prav tako brezhibno kot Štefan, ter s polno pristne otroške fantazije izvajale enodejanko z naslovom »Spis o mami«. Seveda pa to še ni bilo vse. Člani igralske skupine Štefica Svajger, Ivo Umek, Dragica Dolenc in Majda Ipavec so recitirali pesmi Župančiča, Juga in Kajuha, prebrali so Cankarjevo črtico Češnje in prstan, nato pa so pristopili še drugi člani igralske skupine Lojze Žgavec, Jože Kovač in Bernard Krapež in svoj program so zaključili s skupinsko recitacijo Povodni mož Franceta Prešerna.

Breda Stepič-Cechich

Rdeč nagelj za praznik

Pri našem rojaku Francu Jaklu so se 7. marca zbrali številni Slovenci. Dvorana Neuwiesenhof v Winterthuru je bila polna. Okoli 200 obiskovalcev: mamic, očkov, žena in mož, predvsem pa otrok je hotelo proslaviti 8. marec – dan žena.

Po uvodnem govoru predsednika predsedstva SD Planike Alojza Dolinška, se je pričel spored. Otroci so pod skrbnim vodstvom učiteljic slovenske-

ga dopolnilnega pouka v Winterthuru Milene Magdič in Marinke Curič lepo recitirali in zaigrali majhen dramski prizor. Med njihovimi točkami je nastopil že vsem znani moški pevski zbor Soča iz Schaffhausena, ki je s svojim petjem ponovno navdušil tako ženski kot moški spol. Stari znanec takih prireditev pa je tudi Grega Smrekar, ki je tokrat z malo mehkejšim glasom kot sicer, recitiral Ivana Minattija pesem Materi iz groba. Na koncu so otroci v pisanih narodnih nošah zaplesali kolo. To jim je šlo kar dobro izpod nog, saj se s to zvrstjo ukvarjajo že več kot dve leti.

Po končanem programu je predsednik predsedstva izročil mamicam in ženam skromno darilo in rdeč nageljek. Organizatorji pa niso pozabili tistih, katere se prireditve niso mogle udeležiti.

Prireditve se je udeležila tudi konzul za tisk in kulturo v Zürichu Sonja Ledinek in predstavnica Ljubljanske banke Slavica Vukobratović.

Barbara Turk-Smrekar

Prijateljstvo že sedmič

Znano je, da kulturne in športne dejavnosti močno povezujejo tudi naše ljudi na tujem, šport pa se je še posebej razmahnil v deželah srednje Evrope. Tu najdemo na tisoče kegljačev, v zimskem času vedno več smučarjev, od tod, iz društev izvira tudi JU-SKI, to je jugoslovanski smučarski pokal v inozemstvu.

Že več kot deset let je minilo od dneva, ko je v švicarskem Unteribergu stekel prvi slovenski veleslalom, od tedaj je število smučarjev močno naraslo. Tako zelo, da se naši ljudje ne videvajo le enkrat letno, temveč mnogi skoraj da vsako nedeljo – na treningih ali pa na številnih veleslalomih, ki jih prirejajo naša društva v Švici, Avstriji in Zvezni republiki Nemčiji. Meje mnogokje ne ločujejo več naših ljudi, močna prijateljstva so jih prerasila. Tako ni le po naključju, da je enemu teh tradicionalnih veleslalomov celo ime Prijateljstvo. To je vsakoletno smučarsko tekmovanje, ki ga prireja slovensko društvo Planika iz Winterthura in na katerem srečujemo na stotine naših ljudi iz Švice, Avstrije in Nemčije.

Kot vsako leto doslej, je bilo tudi letošnje prijateljstvo 7 v nedeljo, 7. februarja, v Ebnat-Kappelu. Že v soboto 6. februarja pa je bilo tudi letos na sporedu zabavno tekmovanje ON-ONA. Planika je pred nekaj leti priključila v življenje to novo disciplino z namenom, da ne bi tekmovalci mislili le na dobre rezultate, temveč, da bi bilo na tem njenem vsakoletnem športnem srečanju tudi zabavno. In

dosegla je namen, kajti za to disciplino ni ostrega pravilnika, treba se je le prijaviti, nato pa žreb odloča, kdo bo s kom vozil. Sotekmovalca si nihče ne more sam izbrati. Tako vozijo stari z mladimi, izurjeni z začetniki, važno je le, da prideta v istem teku oba skozi cilj. Tudi letos je bilo na smučišču Tanzboden zabavno in nasmejanih obrazov so se ljudje vračali v dolino, kjer sta bila v hotelu Ochsen zvečer Prešernova proslava in zabavni večer. O Prešernu je govorila dr. Barbara Turk-Smrekar.

Dolgo v noč se niso zabavali, kajti v nedeljo je marsikoga čakal trd boj na Tanzboden, kjer so se tekmovalci zbrali ob napovedanem času, tako da se je tekmovanje začelo točno ob desetih. Vodja tekmovanja je bil predsednik JU-SKI Ivan Bernik, ki se s svojimi ekipami vedno bolj trudi, da bi potekala tekmovanja načrtno in dosledno, kajti na ta način se je moč izogniti neljubim nesporazumom in izgubi časa, ki je pravzaprav namenjen tekmovalcem in gledalcem za zabavo, smučanje in razvedrilo.

Za letošnje tekmovanje Prijateljstvo 7 se je vnaprej prijavilo kar dvesto tekmovalcev, sodelovala so društva Planika, Triglav, Vihor, Soča in HKZ iz Švice, Triglava iz Münchna in Stuttgarta, Planinka iz Ravensburga, SPD Vorarlberg, letos pa so bili med tekmovalci prvič tudi člani jugoslovanskih klubov iz Urnescha in Chura.

Ker je bilo to tekmovanje hkrati tudi predzadnje tekmovanje za jugoslovanski smučarski pokal v inozemstvu, so se v nedeljo vsi tekmovalci kar najbolj potrudili in dosegli zato tudi lepe rezultate, katere so popoldne objavili v dvorani hotela Ochsen v Ebnat-Kappelu.

Kot gost se je tega tekmovanja udeležil tudi jug. generalni konzul Gustav Kranjc s soprogo.

Breda Stepič-Cechich

AVSTRALIJA

Uspela proslava v Geelongu

Jugoslovansko-avstralski kulturni center v Geelongu je z velikim uspehom organiziral lanske proslave dneva republike. Na nogometnem turnirju, ki so ga pripravili ob tej priložnosti, je sodelovalo osem jugoslovanskih moštev, prehodni pokal pa je osvojil nogometni klub iz Springvala. Pokal je podelil generalni konzul Luka Novak.

Sama proslava dneva republike v Geelongu je uspela nad vsemi pričakovanji, saj je bilo zasedenih vseh 550

sedežev, precejšnje število rojakov pa sploh ni moglo v dvorano. O zgodovinskem pomenu te obletnice je govorilo več govornikov, še posebej pa častni govornik konzul Ante Boneta iz Melbourne. Proslave so se udeležile tudi številne vidne osebnosti iz avstralskega javnega življenja.

Dobrodelno društvo

Jugoslovansko-avstralsko dobrodelno društvo Warrawong, N.S.W. je mlado društvo, ki povezuje izseljence z območja Wollongonga iz vse Jugoslavije ne glede na poreklo, vero in narodnost. S tem namenom želi sodelovati tudi z vsemi drugimi naprednimi jugoslovanskimi društvi v tem območju. Društvo se je pred nedavnim naročilo tudi na našo revijo, ker želi preko nje bolje spoznati delovanje slovenskih društev v Avstraliji.

Prizadeti ob žalostni novici

Hudo nas je prizadela novica o tragični nesreči letala IAA na Korziki. Radi bi izrazili naše globoko sožalje vsem prizadetim družinam in njihovim sorodnikom. Slovensko društvo v Perthu je imelo 5. decembra miklavževanje in ob tej priložnosti smo žrtve nesreče počastili z enominutnim molkom. Verjetno bo v Rodni grudi objavljen vzrok nesreče, ko ga bodo objavili preiskovalci.

Naj vam še omenim, da se je od nas poslovil jugoslovanski vicekonzul Tonči Rosandić, prav tako pa tudi tajnik konzulata Drago Mičunović. Tukaj sta jima Lojze Kosi in Štefan Hozjan priredila poslovilni večer. Lojze Kosi je ob tej priložnosti dejal, da osebno nima v Sloveniji nobenega sorodnika, kljub temu pa želi biti povezan z domovino vsaj prek konzulata. Dejal je, da je ponosan na Jugoslavijo, ki je v dobrih 30 letih napredovala tako, kot nobena druga država na svetu. Tudi Drago Mičunović je ob tem dejal, da je doslej prepotoval že precej sveta, vendar pa da nikjer ni našel toliko prijateljev kot prav v Perthu.

**Tone Resnik,
Middle Swan,
Zah. Avstralija**

Kanada

Vabilo slovenskim rojakom po svetu

Letošnji **Slovenski koledar** iz Ljubljane vsebuje tudi zanimiv članek Mitje Vošnjaka o knjižni polici del slo-

venskih izseljencev. Tam beremo o prizadevanju slovenskih knjižnih založb in Slovenske izseljenske matice za tiske književnih in spominskih del naših rojakov po svetu in za zgodovinske knjige o njihovem življenju in ustvarjanju.

Na dveh straneh so predstavljene knjige, ki so doslej že izšle – zelo malo jih je, pravzaprav **samo sedem**, če upoštevamo le slovensko pisana dela književne vrednosti in ne vključimo sem še Louisa Adamiča. In teh sedem knjig izpod peresa naših izseljencev so napisali **samo štirje** avtorji: Janko Rogelj, Anna Krasna-Praček, Vatroslav Grill in Franc Kurinčič (prvi in tretji sta že pokojna).

Nadalje je zanimivo, da so vsi štirje bili (ali pa so še) povratniki – vrnili so se v domovino iz Amerike in iz Argentine za stalno. Za šestintrideset let po vojne pozornosti slovenske kulturne javnosti in slovenskih založb – kaj skromna bera! Dejansko je ta dejavnost – tiskanje del slovenskih izseljencev – tako zelo nova v Sloveniji, da je Vošnjak pozabil pridati omenjenim sedmim izdajam še eno, osmo: knjižico pesmi **Jacka Tomšiča** (iz Clevelanda) »Pognale so na tujih tleh«, ki je izšla leta 1968 v Ljubljani (v avtorjevi **samozaložbi** in s sodelovanjem SIM). Dejansko je tudi to res, da je ta objava v **Slovenskem koledarju 1982 prvo javno vabilo** našim pišočim rojakom po svetu, da naj prispevajo svoje na skupno slovensko knjižno polico, in tudi prva tovrstna objava, ki pravi, da so slovenske založbe doma pripravljene brati in izbirati naša dela za tisk. Vse to je novo, zelo novo, zato se mi je zdelo primerno posebej opozoriti na 192. in 193. strani letošnjega **Koledarja**.

Vošnjak pravi dobesedno: »Še marsikje, v Evropi in v Avstraliji, Latinski Ameriki in drugod so se naselili naši rojaki, ki naj bi in ki bi morali prispevati v zakladnico na knjižni polici ne samo izseljenca, pač pa slehernega Slovenca svoj delež. Zato naj bi bilo deset knjig ne samo povod za majhno, pristržno slovesnost, pač pa zlasti spodbuda vsem, ki so že napisali svoja pričevanja, da jih izvlečejo iz svojih predalov in predstavijo širši javnosti. Prav tako pa tudi vsem, ki bi lahko začeli s svojim delom prispevati k ustvarjanju zgodovine slovenskega izseljenstva.«

Prepričan sem, da se bodo številni naši avtorji po svetu oglasili na to širokogrudno ponudbo. Posebej še, ker doslej nikjer niso imeli takšne možnosti objavljanja svojih spominov ali pa leposlovja. Slovenska knjižna podjetja so v Ameriki v glavnem samo še zgodovina, kulturnih revij ni več, tudi ne dnevnikov ali tednikov, ki bi bili pripravljeni prinašati večje izvirne tekste. Podoben je položaj v Evropi, z izjemo

Trsta in Celovca, potem v Avstraliji in še kje drugje.

Mimogrede naj pridam še uporabno misel, ki velja **urednikom Slovenskega koledarja** v Ljubljani:

Ta publikacija je naslednica **Ameriškega družinskega koledarja**, kjer je od let izpred prve svetovne vojne pa tja do konca druge vojne izšlo najboljše leposlovje slovenskega izseljenca v Ameriki. Ali **Koledar** ne bi mogel nadaljevati te tradicije in sprejeti pod svoje platnice vsako leto kar največji delež sodobnega slovenskega literarnega ustvarjanja iz vrst slovenskih izseljencev in njih potomcev, torej tudi dela pisana v angleščini, španščini itn.? Literarni almanah na tej poti ne bi izkazoval samo nekaj redkih imen, kot se to zdaj dogaja, pač pa pokazal slovensko izseljensko kulturno ustvarjalnost v obliki širokega in obsežno zajetega vsakoletnega zbornika. To bi tudi povzdignilo ugled **Slovenskega koledarja** in še drugače pokazalo na »vso pozornost«, ki nam jo posveča naša stara domovina. Vse bralce, ki se strinjajo s to mislijo, vljudo vabim, da naj pišejo na naslov SIM v Ljubljani in podprejo moj predlog.

**Ivan Dolenc,
Kanada**

ZDA

Tudi letos mesec jugoslovanske kulture v Pittsburghu

Konec leta 1981 je bila v Pittsburghu, Penna., prva seja odbora za organizacijo meseca kulture narodov in narodnosti Jugoslavije v Pittsburghu. Na tej seji so se dogovorili, da bodo tudi v prihodnje pokrovitelji prireditve Hrvatska bratska zajednica, Slovenska narodna podpora jednota in univerza v Pittsburghu v sodelovanju z jugoslovanskim generalnim konzulatom, izseljenskimi maticami v domovini in drugimi. Ustanovili so tudi poseben sklad, ki bo skrbel za finančno poslovanje festivala.

Mesec kulture je tako postal stalna ustanova, ki bo uresničevala kulturni program glede na potrebe Američanov jugoslovanskega porekla v tem delu ZDA v sodelovanju s kulturnimi, prosvetnimi, gospodarskimi in drugimi ustanovami. Posebno mesto pri tem sodelovanju ima pobratenje mest Pittsburgh in Zagreb, kar je dober temelj za trajno povezovanje.

Že v juniju bodo izdali tiskan program festivala in razposlali ustrezna vabila. Festival bo potekal ves mesec oktober 1982.

Na Floridi je živahno

Tedni okrog novega leta in pozneje v januarju so bili izredno živahni tudi na Floridi, kjer delujejo vse bolj aktivni krožki SNPJ. Seje posameznih krožkov so vedno tudi priložnost za družabna srečanja. Še posebno pa so rojaki veseli gostovanj skupin iz notranjosti ZDA. Tako je 4. decembra lani v občinskem centru v Marasaryktown nastopal »kralj polk« Frank Yankovic, ki je bil na Floridi na oddihu. V decembru je bilo tudi več meddruštvenih tekmovanj v golfu, dogodek posebne vrste pa je bilo gostovanje slovenskega pevskega zbora Zarja iz Clevelanda, ki se je na Floridi mudil od 29. do 31. januarja. Koncert je bil v prostorih društva št. 603 SNPJ v Samsuli. Za razvedrilo je skrbel ansambel Rona Luznarja, pomagali pa so mu tudi drugi harmonikarji z diatonično harmoniko.

Društvo št. 778 SNPJ bo organiziralo tudi izlet v Slovenijo v sodelovanju s potovalno agencijo K&M iz Pittsburgha.

Ameriški Slovenec – glavni srčni kirurg klinike Mayo

Glavni srčni kirurg na svetovno znani kliniki Mayo v Rochestru, Minnesota, je ameriški Slovenec dr. James Raymond Pluth, ki je odraščal v slovenski izseljenski družini v Chisholmu. Njegova mati je bila Ribničanka, doma iz Zlebiča pri Ortneku, oče pa je bil doma iz Krvavčjega vrha pri Črnomlju. Oba starša sta že umrla, v minulih letih pa sta bila aktivna društvena delavca v slovenskih kulturnih in podpornih društvih ter tudi pri slovenskem telovadnem društvu Sokol. V družini se je rodilo pet otrok.

Članek povzemamo po intervjuju v lokalnem listu »Daily Tribune, Hibbing«, ki je nastal ob obisku dr. Plutha v rojstnem kraju.

Dr. James Raymond Pluth je vodja prsne in kardiovaskularne kirurgije na kliniki Mayo v Rochestru, ob obisku medicinskega centra Mesabi, pa je dr. Pluth seznanjal svoje tamkajšnje kolege s problematiko presajanja src. Dr. Pluth in drugi zdravniki na kliniki Mayo so namreč pred nedavnim ustanovili program za presajanje src in želijo o tem seznaniti tudi druge medicinske centre v državi. »Klinika Mayo je v majhnem mestu, zato moramo, če

želimo, da bo naš program uspel, pritegniti vsakogar iz našega območja,« je rekel dr. Pluth ter poudaril, da bodo potrebovali tako bodoče paciente kakor tudi darovalce.

Klinika se je odločila za program presajanja src zaradi odličnih rezultatov, ki so jih na kirurškem področju dosegli v minulih letih, pa tudi zaradi tega, kot je rekel dr. Pluth, ker mora klinika Mayo, kot ena od vodilnih tovrstnih klinik v ZDA »dobiti izkušnje, da bo lahko presojala, če je pacient kandidat za tako ali drugačno operacijo.«

Doslej sta na kliniki izredno uspeli dve od treh presaditev, ki so jih opravili. Dr. Pluth trdi, da bo 80 odstotkov tistih, ki dobe novo srce, živelo še najmanj leto dni, 60 odstotkov pa jih bo preživel še dodatnih pet let.

Dr. James Raymond Pluth

»Med ljudmi, ki prihajajo v poštev za tovrstne operacije, je okrog 90 odstotkov takih, ki bi umrli v naslednjih šestih mesecih. Za to skupini ljudi se operacija prav gotovo splača,« je v razgovoru z zdravniki zatrdil dr. Pluth.

Program presajanja src, ki ga je pripravila klinika Mayo, je skoraj enak tovrstnemu programu univerzitetnih klinik Stanford v Kaliforniji in v Virginiji. S presajanjem src se se trenutno v Združenih državah Amerike ukvarja šest klinik, nadaljnjih šest pa jih namerava začeti s temi operacijami v prihodnjem letu.

Dr. Pluth pravi, da traja operacija približno tri ure in pol in da ne velja za izjemno težko.

»Menim, da je veliko težji poseg pri prirojenih srčnih težavah, kjer je treba zamenjati tri srčne zaklopke.«

Dr. James Pluth se je v preteklih 25 letih največ ukvarjal s kirurgijo koronarnih arterij, tako imenovani bypass. Lani je bilo, meni, izvedenih približno

120.000 takšnih operacij, zato je to postal že eden od običajnih kirurških posegov. Za uspeh tovrstnih operacij je bilo odločilno leto 1953, ko so izdelali stroj, ki omogoča, da kri obide (bypass) srce in pljuča, ter lahko tako kirurg dela na mirnem srcu. Dr. Pluth je rekel, da se 50 do 55 odstotkov ljudi, pri katerih so opravili operacijo »bypass«, vrne na delo, ta odstotek pa bi bil lahko še veliko višji. »Po navadi je to bolj osebni kakor pa zdravstveni problem. Pacienti se neradi lotevajo stvari, za katere se jim zdi, da bi izzvale srčni napad,« je rekel dr. Pluth, sam pa meni o tem, da srčni napad lahko povzroči le napaka v delovanju srca v obdobju več let in ni rečeno, da bi vrnitev na delo povzročila ponovitev vseh faktorjev, ki so vplivali na težave s srcem.

Dr. James Raymond Pluth je diplomiral na Univerzi Minnesota leta 1956. Pozneje se je nekaj časa izpopolnjeval v Clevelandu, nekaj časa pa je opravljal tudi zdravniško prakso v Chisholmu. Ker ga je najbolj zanimala kirurgija, je odšel na kliniko Mayo, kjer se je izpopolnjeval v letih 1960 do 1969. Kot že rečeno, se je specializiral za kardiovaskularno kirurgijo ter na tem področju postal mednarodno priznan strokovnjak. Po nekajkrat na leto se mudi v Evropi, kjer predava na različnih klinikah. Kot poročajo, se bo v kratkem udeležil tudi menarodnega seminarja v Ljubljani.

Uspehi zbora Prešeren v Chicagu

Pevski zbor Prešeren v Chicagu je uspešno zaključil lansko leto. Veliko truda so vložili zlasti v jesenski koncert, ki je izredno uspel in prinesel zboru velik moralni uspeh. Za letos si je zbor zadal lepe naloge: poleg treh rednih prireditev, ki jih bodo pripravili, nameravajo posneti in izdati tudi prvo veliko ploščo mešanega zbora in ostalih manjših zasedb. Zbor je že pred leti izdal svojo ploščo, vendar je takrat deloval le v moški zasedbi. Pozneje so tudi Prešernovi pevci Conrad Novak, Andy Bavetz in Edward Hribar izdali samostojno ploščo z naslovom »Trije fantje zapoje«.

Nova plošča zbora Prešeren bo izbor najlepšega in najboljšega, kar je zbor izvajal in naštudiral v preteklih letih.

Zbor Prešeren pripravlja tudi letos vrsto zabav in družabnih prireditev, povezanih s krajšim nastopom. Njihove prireditve bodo v Slovenskem centru v Ciceru. Prikaz celoletnega truda in dela Prešernovega zbora pa bo spet na jesenskem koncertu, ki bo letos 14. novembra v dvorani Sokol v Berwinu.

Hiše so hišice, okna so okenca

Od Koroške sem, in vključno z njo, se naju loteva nekakšna tuja hladnost ob pogledu na pokrajino, ki bi sicer morala biti znana, ko drse mimo vozila, medtem ko vsak trenutek pričakujeva tiho trkanje domačnosti na najini srci. Domačnosti, ki z gotovostjo in brez prehoda razsvetli človeka, da je na domačih tleh, ne opiraje se na uradnost mej. In vendar so vasi na isti način zbrane okrog cerkve ali lipe, hiše na isti način...

Ravno hiše so tiste, ki niso več iste! – čeprav so zidovi prejšnji, ograje okoli njih skoraj iste in vrtovi prekipevajoči od cvetja in povrtin ter brajd, kar tako rad objema naš pogled.

To so oči teh hiš, hočem reči okna, ki niso več značilno naša, ki ne pojo več kot oči matere dobrohotno in ne vabijo človeka, še tujega ne, v naš slovenski dom, skoraj proti njegovi volji.

Neskladno s prejšnjimi razmerji s hišo in oknom jih ljudje, verjetno iz skrbi, da jih povečajo, kratkomalo mečejo iz svojih hiš, vsiljujejo vanje trodelna, ki hišo še bolj potisnejo k tlom, namesto da bi jo povišala, da bi jo naredila bolj sloko, žensko, če že ne materinsko. Včasih seveda hišico že kar posilijo s pošastnimi odprtini iz enotnega stekla, ki so videti kot izložbena okna. Včasih taka okna spominjajo na mrtve oči, ki ne morejo pritegniti nikogar, predvsem pa ne morejo spominjati na tisti zadržani, topli pogled naših kmečkih mamic, ki ti je zlezel pod kožo, se brez cenjenih sprenevedanj vtihotapil v dušo in osvajal s svojo živo, pristno človeškostjo, svoj-skostjo.

Potreba po svetlobi, po zraku, po prostoru – potreba današnjega časa? Ker jo je nekega dne pobrisal iz votline, je to potrebo človek najbrž poznal in občutil?

Toda obnavljanje ne bi smelo iti do žrtvovanja lastne svojskosti, v preteklosti težko pridobljeno v spopadih s tujim življenjem, do tega v vseh pogledih danes nepotrebnega žrtvovanja posebnosti našega sloga prebivališča; še posebno, če je mogoče priti do zaželenega cilja – verjetno na manj drag način – s spoštovanjem odnosov v raz-

Častitljivo okno iz stare Ljubljane

zmerju hiše in njenih oken v višino in ne v že prej omenjeno širino ter še glede na pomislek, da spreminjamo in obnavljamo predvsem notranjost doma. Elegantna preprostost stare slovenske hiše je imela svoj zanesljivi

čar, kot je bila obenem tudi izraz zanesljivo dobrega slogovnega okusa tedanjih zidarskih mojstrov.

Misel o svojskem slogu doma kot ohranjevalnega sredstva v spopadu s tujim življenjem bi še posebej veljala za

tista naša ozemlja, ki so še vedno v bližnjem »sožitju« s tem tujim življenjem in njegovim vplivom. Tako bi, npr. na Koroškem spoštovanje svojega sloga veliko pomagalo pri zavesti svoje drugačnosti. Za matično domovino, v vseh njenih pokrajinah, pa je bilo še manj razumljivo in opravičljivo, da ne pazi na čistost svoje arhitektonske svojskosti, čeprav ji ravno položaj matične dežele nalaga moralno odgovornost pred zdaj že omenjenimi njenimi ozemlji. Kajti ta samomoriški arhitektonski vandalizem je bil prisoten na celotnem slovenskem ozemlju, povsod, kjer sva se vozila. Povsod je tudi enako presenečal, ne da bi se ga dalo razložiti kljub vprašanjem in ugibanjem.

Samouničevanje ali uničevanje, tudi ko »gradimo« ali »obnavljamo«? Kot da smo poslednji ljudje pred nekakšnim vesplošnim uničenjem, kot da ne bo dedičev? Nevarna popačenost nagona. Celo nagone jim je uspelo popačiti, zakaj jim ne bi uspelo oken!

Kaj pa, če prej naša, do bolezni razvita sebičnost ne izziva nesrečo, jo kliče, sili in prisiljuje priti? Kajti po zdravih nagonih človekoljubja in njegovih zakonih kliče po človeku, ki vrača človekov odmev, cilj vseh življenj pred nami in cilj naših lastnih življenj, kljub umrljivosti človeškega telesa, ni smrt, temveč to, kar zapuščamo v dediščino tistim, ki prihajajo za nami; kot so vedno prihajali, kot bodo prihajali... Dediščina, da prihajajoči tudi živijo in nadaljujejo za naslednje prihajajoče z dediščino, ki smo jim jo mi pripravili... Kot ogenj v ognjišču, kjer vsakdo doda svojo vejico, da tako nikoli ne ugasne, temveč ogreje, pregreje vsakogar in znani za vsakogar...

Tako je človeštvo večno, toda s tem tudi posameznik; ne, seveda, od sebičnosti slepi posameznik ali celo pokolenje, ki se obnaša kot posameznik – samotar, temveč dediščine sposobni posameznik.

Da pustimo za sabo zdravo dediščino, nam nikakor ni potrebno, da smo vsi doktorji te ali one vede, profesorji tega ali onega predmeta, strokovnjaki za to ali ono. Vsakdo je na svojem življenjskem prostoru enako potreben in enako odgovoren pred naslednjim rodом za to dediščino. Glede slovenske ljudske arhitekture zadostuje samo smisel za skladnost, smisel za odgovornost in da se človek ne sramuje svoje lastne izvirnosti, dediščine preteklosti. Ej, da, nič več kot to; »posebno«, ko se je od nje, od te ali druge naše dediščine premnogokrat »navdahnila« tujina in nam jo, izrojeno in popačeno, drago prodajala nazaj, potem ko nas je »oskubila« še pravice do avtorstva.

Hrepenenje po rodni grudi

Dan pogreba moje rojakinje mi bo ostal v nepozabnem spominu. Žalosten je bil ta dan. Kot bi blodila po Dantejevem Peklu, sem se zamislila nad žalostno usodo delovnega in skrbnega človeka, ki se vse življenje bori, da bi se ognil težavam in grdobiji.

Živela sta v predmestju Sao Paula. On zidar, ona gospodinjska pomočnica. Zaradi sramotno nizkih plač nista zmogla več kot preživljati sebe in troje otrok. Dolgo življenje jima ni prineslo nobenega veselja, še manj pa sreče. V Brazilijo sta prišla nekaj let po vojni. Otroci, ki so naredili v domovini le nekaj razredov šole, so se težko privadili novemu okolju. Ko so odrasli, so dobili le težke službe, pa še te so bile izredno slabo plačane. Starša sta se trudila, da bi jim vsaj delno olajšala trdo življenjsko pot: zgradila sta jim domove, oziroma sta predelala svojo skromno hišico in razdelila na štiri stanovanja, tako da so si bili vsi blizu. Nedolgo zatem je gospodarja zadela srčna kap. V četrtem delu hiše je tako ostala sama 75-letna starka. Otroci so imeli vsak svoje probleme. Najstarejši sin se je oženil z domačinko, žal pa ga je kmalu pobrala kruta bolezen. Za njim je ostalo le dvoje majhnih otrok. Tudi drugi sin si je izbral za ženo domačinko in tudi z njim se je usoda kruto poigrala. Že leta je bolan, skoraj hrom. Hčerka, ki je bila ob prihodu v Brazilijo čedno dekletce, je danes po dveh ponesrečenih zakonih ostala sama s svojo boleznijo, ki jo že dalj časa nadleguje.

Moja rojakinja je bila kljub bližini otrok izredno domotožna, saj v njeni bližini ni bilo veliko Jugoslovanov. Čeprav je živela kakih 70 km od nas, sem jo večkrat obiskala. Tako vesela je bila mojih obiskov... Skupaj sva obujali spomine na rodno Vipavsko dolino. Večkrat si je očitala, kako pustolovsko sta z možem zapustila dom in kos zlate zemlje. Tako strašno si je želela, da bi jo še enkrat videla – pokleknila bi na rodno grudo in jo prosila, naj jo spet sprejme nazaj. Ker ni premogla denarja za potne stroške, me je večkrat prosila, naj pišem njenim sestram v domovino in bratu v Avstralijo, če bi ji hoteli finančno po-

magati, da bi še enkrat pred smrtjo videla domači kraj.

Tolažila sem jo, da bova skupaj obiskali domovino in se spet vrnili nazaj v Brazilijo k najinim otrokom.

Ob koncu leta 1980 nas je presenčila z obiskom. Zelo smo je bili veseli. Čitala sem ji sestavke iz Rodne grude, navijala sem ji slovenske plošče in kasetne trakove... skupaj sva obujali spomine na domovino. Ko smo jo spremljali na postajo, je ob odhodu zaklicala: »Spomladi grem na obisk v domovino.«

Njena goreča želja, da bi še enkrat videla domači kraj, se ji ni uresničila, ker jo je še pred pomladjo zadela možganska kap. Njena smrt je prišla tako nenadno. Komaj mesec dni po njenem obisku sta mi njena vnuka sporočila žalostno novico in me prosila, da bi z njima prečula noč v mrtvaški kapeli na pokopališču. Nisem mogla odkloniti, čeprav me je že sama misel na te čudne brazilske pogrebne običaje mrazila.

Pokopališče se razprostira ob glavni cesti visoko v predmestni hrib. Vonj na pokopališču je neznosen, saj krste prekriva komaj dve pedi zemlje. Vročina je tako huda, da si se celo kavke iščejo zavetja v senci med grobovi. Tu pa tam zaide na pokopališče tudi kak mršav pes.

V mrtvaški hiši je bilo tisto noč kakih trideset mrličev. Vnuki prijateljice so me opozorili tudi na morebitne napade oboroženih falotov, ki pogosto krat vderejo na pokopališče in okra-dejo žive in mrtve...

Noč se je počasi umaknila jutru. Potem so se začele pogrebne firme pogajati, katera bo osrečena z dobičkom pogreba moje rojakinje. Ko je bila urejena tudi ta formalnost, je bil ob deseti uri pogreb, katerega se je udeležilo precej znancev in domačinov. Jaz sem bila edina Slovenka med njimi. Zamislila sem se nad usodo moje rojakinje: Kakšen konec in kje! Nekaj se je začelo upirati v moji duši. V globoki žalosti sem potegnila iz torbice revijo Rodna gruda in jo s šopkom orhidej položila na krsto rojakinje.

Anica Tončič, roj. Žorž, Brazilija

Šentpeter

V juniju letos mineva 90 let, odkar se je mesarju, gostilničarju in posestniku v Ljubljani, natančneje v takratnem šenpetrskem predmestju, rodil sin Juš, ki je po opravljenih študijah služboval kot profesor zgodovine in zemljepisa na ljubljanskih gimnazijah; vendar je pomembnejša ugotovitev, da sodi Juš KOZAK med najpomembnejše slovenske pisatelje.

Njegova ustvarjalna bera je bogata; spisal je precej povesti, esejev in novel, za njegovo najpomembnejše delo pa štejejo kritiki tudi po njegovi smrti, se pravi po zaokroženem ustvarjalnem opusu, roman z naslovom ŠENPETER. Z njim je ustvaril razgibano podobo ljubljanskega predmestja okoli leta 1850, v kakršnem je živel Zamejčeva družina iz rodu »Cunjarjev«; družboslovno je upodobil predmestne kmete in porajanje drobnoburžozne družbe, križanje interesov drobnega, začetnega kapitalizma z nagoni kmečkih ljudi, priklenjenih k zemlji.

Da ta roman zapušča pri bralcih še po petdesetih letih od izida nenavadno močan vtis, pričajo že štirje natisi in zadnji je že nekaj let razprodan.

V tokratni Umetniški besedi objavljamo odlomek iz začetnega poglavja z naslovom Grb.

Sredi svoje fare stoji mogočna cerkev sv. Petra. Široko baročno pročelje je uprto na zahod, od koder je sprejelo ljudstvo, ki je prišlo od vzhoda, novo vero. Vse ceste iz fare in od nekdanjih mestnih, barskih, posavskih in golovških podružnic se izlivajo v belo farno cesto, ki vodi čez nizki cerkveni prag v božji hram.

Pod Gradom so ulice ozke in mračne, hiše visoke in stisnjene, da se gnetejo pod strmimi pobočji. Tam so stari gosposki domovi. Med notranjim mestom in Golovcem leže redko naseljene vaške Poljane; doli ob vodi stoji velika Cukrarna. Onstran Ljubljaniice so pozidali ravno šentpetrsko cesto mesarji s pritličnimi domovi. Na cesti so le okna in vrata, zadaj se sprostirajo razsežna dvorišča, kjer stoje prostorna gospodarska poslopja. Od Znamenja do cerkve gospodarijo stari rodovi, med katerimi je Cunjarjev najštevilnejši po sorodstvu.

Šentpetrsko predmestje je široko, meje so na poljih ob Savi. Pri Znamenju zavije vijugasta Kravja dolina do mitnice, kjer se izgublja med njivami in žitom. Vroče sonce pripeka nad peščeno zemljo, kajti visoke jagredi, zasajene ob potih, ne dajejo sence.

Tod se bore ljudje s sekiro v roki in množe blage tega sveta.

Blizu cerkve stoji Zamejčev dom; v njem gospodarji s težko roko Matija iz rodu Cunjarjev. Pred vrati so kamnite stopnice, lice je lepo pobeljeno in okna večja od drugih. Čeprav v vrsti, je hiša vendarle ločena; na levi, kjer vozijo s ceste na dvorišče, stoji še mlada lipa, med Cenetom pa je ozka steza na polje. Tudi Cenetova hiša je bila nekoč Cunjarjeva. Je zadnja na levi, s čelom na cesti, ogromna stečajna vrata zapirajo veliko dvorišče med poslopji. Na klancu se je naselil med mesarje usnjar Strehar. Na desni strani

ceste je zgradil dolg in visok zid, spodaj na vodi je pripel splav, da bi lahko kože pral. Ob Streharjevem zidu prebiva Zamejcu nasproti že dolgo Godežev rod pod tako nizko streho, da jo človek lahko doseže.

Zgodaj je prižgal nocoj Matija vse luči. Rad bi prikrikl nemir, gori in doli hodi po sobi, toda ves čas napenja ušesa, kdaj mu prinese vesti, kaj se godi pri Cenetu. Tam pestita oba Hostarja, mladi in stari, vse popoldne z mešetarji starega Ceneta. Možu se je od lokavih spletk v življenju utrudil um, postal je otročji. Harmonika vrešči, ljudje lazijo iz hiše in spet nazaj, vsi so pijani in razgreti. Matija je poslal po kosilu brata Luko na prežo. Dobro ve, da starcu ni pomoči pred Hostarjevim pohlepom, ki je sklenil, da mora v mesto in kupiti to nesrečno hišo, venomer prehajajočo v druge roke.

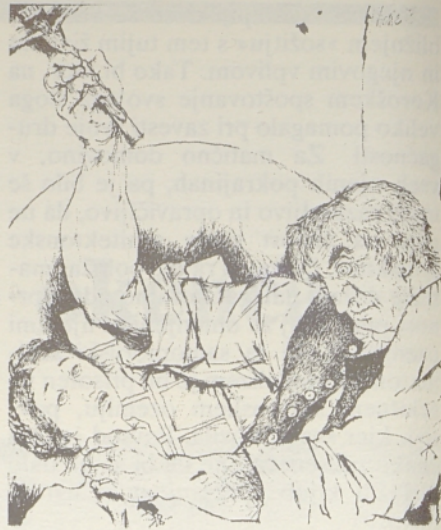
Matija ni ljubil Ceneta. Čeprav soseda, se nista pogledala nikoli več, odkar je starrec lavavo ujel v mreže brata Luko, da je zapravil dom in posstvo. Takrat je postal tudi Matija Cenetov dolžnik, ker je podpisal za brata. Ta madež ga je pekel, z menico je odlašal od dne do dne. Le kratek čas se je veselil Cene svojega plena. V faro sta pogledala bogata Hostarjeva izpod Golovca in Matija je nasršil obrvi, kadar je pomislil, da dobi zdaj Hostar nekdanje Cunjarjevo posestvo.

Da bi se umiril, je sedel za mizo in pričel računati. Z ostrim očesom je pisal številke, toda zaman, roka mu je drevenela, zopet je vstal. Stopil je k vratom, jih neslišno odprl in prisluhnil. Glas harmonike je bušil vanj. Nejevoljno je zaprl in poklical Marijo, najmlajšo.

Pod podboji je obstala, visoka in stasita. V zamišljenosti ni opazil, kako mrtvaško bleda stoji pred njim.

»Še ni Luke?«

Plaho je odgovorila, da ga še ni videla,

Ena izmed ilustracij v četrtem natisu Kozakovega Šenpetra, ki jo je narisal akademski slikar Janez Vidic

in zapustila sobo. V svoji čumnati je obstala, kakor vkopana.

Trepetala je po vsem telesu. Nocoj ni čula kako srdito godrnja tam zunaj petelin in jo z otožnim glasom kliče telička. Ne rok ne nog ni čutila, le srce je neučakano utripalo, kdaj utihne harmonika pri Cenetu.

Tam je ležala pokopana njena mladost, zagreble so jo krute roke. Pred letom dni si je pogled na Šmarni gori izbral za svojo sramežljivo tajno Godeževega Andreja, ki ni vedel, kako je goreča ljubezen, ki mu je pripela prvi nagelj. Utehe ni našla, dokler se nista srečala s Hostarjevim Rokom, postopajočim za njo s strastnimi pogledi. Toliko časa jo je motil in mešal, da je izpodrinil Godeževega Andreja in mu je dekle ob letošnji košnji odprlo okno. Ko mu je v tihi uri večera razodela, da je postala mati, se je fant prestrašil in je tajil očetovstvo. Od tega trenutka pa se zdi Mariji, da leži v grobu, kamor bi se tako željno skрила, da bi se ne razodelo očetu in drugim ljudem. Nihče ni opazil rastoče bledice na nežnem obličju pod pšeničnimi kodri, nihče ni videl, kolikokrat pripirajo roke sinje oči.

Tešila je s potnimi dlanmi utripajoče srce, ki je slutilo nocoj strašno odkritje. Pripravljala se je reva na smrt, da bi ponosu prihranila ponižanje pred njim, ki jo je zavrzel. Kajti le z ugaslimi očmi bi mogla razodeti, kako ga je ljubilo srce in kako je trpelo od žalitve.

Drsala je k oknu in odprla. Še vedno se posmehuje harmonika, divje kričanje postaja zmagoslavno. Hitro je zaprla, se pokrižala ter se po prstih približala zopet k vratom, kakor v zadnji uri so ji potne srage orosile čelo. Trdo so očetovi koraki merili sobo. Čula je, da so se vežna vrata odprla. Neslišno se je postavila pred izbo, kamor je vstopil dolgi mračni Luka. Črni brki, padajoči čez usta, so bili še vlažni od pijače, kalno je ogledoval Matijo, ki je rezko izpraševal.

»Kako?«

Brat pa je sedel k peči, v svoj običajni kot, si podprl glavo s pestmi in izpregovoril tiho:

»So ga, reveža!«

»Je prodal?«

Oni je le prikimal.

Tedaj je Marija slišala, kako neukrotljiv postaja očetov korak. Začutila pa je poleg sebe še drugo bitje, kakor bi ji prišlo na pomoč. V sobo so se upirala majhna očesca tete Zebe. Starka ji je stisnila roko in jo nežno božala.

»So ga osleparili?«

»Pa kako!«

Luki se ni mudilo s pripovedovanjem. Dobro je čutil, da se brat komaj premaguje, toda zanj, ki je preživel vse popoldne v tisti hiši, ki je bila nekoč njegova last, je že vse umrlo.

»Vse žive dni ga bo spominjalo, tako so ga ociganili.« Zopet si je počasi zvijal cigareto. »Prekletko ga kreše palica, s katero je bil prej po drugih. Že dopoldne se je bil pripeljal stari Hostar, potem so pili, da je teklo od mize. Blaž je sedel s Cenetom, mladi je nalival. Trdo sta ga grabila, nobenega usmiljenja niso imeli z betežnim starcem. Godec od ene strani Cenetu na ušesa Hostar od druge. Dobro se je držal stari skopuh, pa je zlezal hudič iz litra in ga stisnil za grlo. Revež se je pričel cmeriti, glava mu je omahovala. S solzami v očeh se je pričel braniti, da bi mu prizanesli še leto dni, dalje da ga ne bo več nosila noga. Tako neumno jih je menil sam ogoljufati. Godežev mu je pomagal. Pa je bil trden Hostar, ni odnehal. S lastnimi očmi sem videl, kako so prilili žganja v vino. Pričeli so na vso moč ljubeznivo. V kosmato brado ga je stiskal Blaž in poljubovali so starca, da se je zmehčal. Prikimal je s pijano butico, takrat sta ga zagrabila oče in sin. Tako so se zamajali, da je oni udaril z glavo ob zid. Pod pazduho sta ga trdno držala in vlekla k mizi, kjer je ležalo razgrnjeno pismo. Cene je zadržal po papirju, z rokavom pa si je brisal solze, da se mu ne bi vse razmazalo. Godec je nategoval pri peči, živinsko so kričali, ko je stal pod 'petsto' Cenetov podpis. Še na kot je pozabil.«

Matija je vzrastel. Tresle so se mu poraščene roke, ostro je sodilo oko pod nasršeni obrvmi: »Goljufi!«

Tudi teti Zebi je ušlo: »Jezus Marija, umazani ljudje!« Luka je slišal in se ozrl v vrata, kjer je zagledal blede Marijo. Objel jo je z usmiljenim pogledom. Matija pa je prekrižal roke na hrbtu in zopet meril sobo. Na čelu se mu je poznalo, da hitro premišlja. Nato je še enkrat obstal pred bratom in mu vrgel širok pogled.

»Boš pričal, da razderemo?«

»Jaz? Se ti meša? Naj se žro!« Zleknil se je na klop, položil roke pod glavo in se zagledal v strop.

»Šleva si!« je zaškrtal Matija.

Luka se ni zganil, le z roko je pomignil Mariji, ki mu je s tresočimi se prsti nalila brinjeveca v kozarček. Izpil je in ni privoščil nikomur več pogleda, še noge ni prestavil, ko je zavreščala zunaj na cesti harmonika.

Marija se je pri vratih sesedla na stol in uporno pričakovala, kaj se zgodi. Noge je niso več nosile, celo solze so ji ugasnile v očeh. Matija je obstal blede pri mizi.

Odletela so večna vrata, pijana drhal se je pričela valiti v sobo. Pred vsemi je krevsal čotasti Blaž Hostar, bil s palico ob tla in se opiral na sina. Tik za njima godec in zadaj Andrej, ves zardel od težke pijače.

»Vidiš, Matija, zdaj sva soseda!« Treščila je palica po mizi, zaropotali so hrastovi stoli. »Vina!«

Matija se ni premaknil z mesta. Proč je gledal in ni zaukazal vina.

»Vina! Ne daaaš? Boš dal, pravim! Tvoje menice sem kupil!«

Marija je tisti hip vstala. Oči so ji gorele. Matija pa se je spremenil pred očmi. Sklonil je glavo in odšel po vino.

»Mar nisem vedel!« se je na široko zasmel stari Hostar. »Daj godec, zagodi, da bodo Zamejčevi vedeli, kdaj smo prišli v šentpetersko faro!«

Nihče se ni ozrl na Marijo, ki je z boječimi očmi rotila Roka. Le-ta se je motovilil pri peči ter venomer ogovarjal Luko.

»Vstani, pa sedi k nam, modrijan!«

A Luka ni okrenil glave. Iz koščenega obraza so srepo merile črne oči strop nad seboj.

»No, zini vendar, če te ogovarja Hostarjev Rok!«

»Fant, ne otesaj hudičevega jezika!«

V tem hipu je zopet vstopil Matija. Temno je gledal, Marija je slutila, da se je spodaj v kleti odločil za težko besedo.

»Kaj bi, Zamejec? Sedi sem, Rok, da bo prostora za Matijo! Kako misliš, sin, njegove dolgove bomo brisali. Že zaradi starosti te hiše. Naš načelnik je, nama pa ni treba takih malenkosti. A?«

Zamejec je prisluhnul in ves posinel. Na visokem čelu so se mu zveržile gube, lovil je sapo. Skozi meglo pred očmi je zagledal brata, ki je dvignil blede in upadli obraz. Sprožil je pest in udaril po mizi, da je Hostarjeva palica odskočila na tla in so se okoli sedeči stisnili.

»Rečem ti, Hostar, govori spodobno v tej hiši! Zate sem načelnik zadruga in nič drugega. Če me boš dražil, te poženem kot psa iz našega ceha. Ti misliš, da mi boš milost skazoval? Našemu rodu, čigar vaga je zgled pravičnosti vsemu mestu? Ti, ki si še ves potan od goljufije? Kaj misliš, da ne vem, kaj si počel s starim Cenetom? In tak človek, ki rije kakor svinja s svojim pohlepnim rilcem pod zidovi naših poštenih hiš, bo meni očital dolgove? Le poglej v plesnive bukve, pa boš našel, da se je župniku roka tresla od spoštljivosti, ko je zapisoval imena naših krščenih in umrlih. Ne veš, da so iz našega rodu zidali hišo božjo in bili njeni ključarji od pamtveka? In ti, živina, boš Zamejčevim brisal dolgove?«

Hostar je skremžil obraz, pomežiknil, a v srcu je bil plah pred sosedovimi besedami. Zavistno srce ni mirovalo.

»Kaj boš? Cunjarjev si!« Poskušal se je smejeti.

»Sem in ostanem! Meni ni treba povešati oči za to, kar sta bila moja stara mati in oče. Res je, koščice in cunjice sta pobirala, enajst otrok izrejala, hišico zgradila sebi in še trem od otrok. Kar je onim v mestu odpadlo z mize, sta onadva skrbno pobrala pa pozidala to cesto, ki je žila vse fare, najstarejše fare. Kaj veš ti, ki še nisi zlezal iz hlapca in goljufa za gospodarja samemu sebi, o poštenju dela in njegovem blagoslovu? Naše hiše so zgrajene iz kosti, kri našega rodu jih veže, in teh hiš ne boš nikoli poznal ti, hlapec!«

Ves čas se je stari Hostar poganjal izza mize ter z očmi lovil palico. Do krvi ga je ranil sosedov ponos, da se mu je obraz spačil. V tem trenutku je zagorelo obličje mlademu, splahnela je v njem utrujenost od preobilo zaužitega vina. Mačje oči so se

zaiskrile, ponižan z očetom vred, je zavratno zarjul Zamejcu v oči.

»Pa mi boš le dal svojo hčer za ženo! Glej jo, Zamejec ošabni, tam stoji! Je bila moja in bo!«

Marija se je pri teh besedah sesedla. Z velikimi očmi je strmela v ljudi. Po licih so ji kapale debele solze, ne nog ne rok ni mogla premakniti. Čutila je, da se oni iz objestnosti in častihlepja baha z njeno ljubeznijo pred pijano drhaljo. Nocoj bi je ne bil pogledal, če se ne bi čutil tako ponižanega. Tam od peči pa so jo otožno gledale sočutne Lukove oči.

Matija je odrevenel sredi sobe. Nekaj časa je kakor otrok nejeverno obračal oči, zdaj v svojega nasprotnika zdaj zopet v hčer. Oprijel se je stola, da bi mu ne izpodneslo tal. V tem hipu se je stari Hostar škodoželjno zarežal. Godežev Andrej je skočil k Mariji ter jo prijel za roke. Odprte oči so se ga prestrašile, glava ji je zdrknila na prsi.

Tedaj se je Matija zavedel.

»Hodi!« je velel hčeri, ki se je opotekala za njim. V njeni čumnati sta se ustavila. Neopaženo jima je sledila teta Zeba. Iz prsi, ki so se od bednosti hotele pretrgati, je vrela vroča sapa.

»Govori!« Stala je pred očetom, sramežljiva in ponosna, ter molčala od bolesti. Le stisnjene ustnice so zakrnavele, kapljica krvi ji je spolzela po mehko zaočkroženi bradi.

Matija, ki do tega trenutka ni mogel verjeti, da se je razpršila neomadeževana čast njegovega rodu, na katero je sveto zidal do danes, je kar onemel od groze. Še trenutek je počakal, da bi izvedel resnico. Ona je prosila le z očmi, naj ji prizanese, ker ne more razodeti človeku, česar niti bog ne zahteva.

Zajemec se je pognal k steni, žebelj je odletel, težka roka je vihtela nad njo izsušeno telo Križanega. Žilava levica pa se je oklenila belega vratu nesrečne hčere. Telo je od silnega prijema in od notranje slabosti pričelo padati vznak in, preden se je Matija zavedel, je z vso težo udarila ob steno. Pogled na molčečo hčer ga je še bolj raztogotil.

Reva še ni okusila kaplje ljubezni na svojih žejnih ustnicah, v tem trenutku je zaman pričakovala, da bi se je usmili milosti polne oči Izveličarjeve. Niti žarek nebeske miline ni posijal v izmučeno dušo, skozi meglo je gledala strašni križ, še trši od človeške groze, ki je pretila nad njo.

Teta Zeba je poskušala odpreti, vrata se niso udala.

»Moj bog, saj jo ubije!« je boječ še petala starka pred vrati. Ko je čutila skozi vrata, da je Marija udarila ob zid, je trkala s koščenimi prsti:

»Jezus, ljudi pokličem, odpri, živina!« Nekaj trenutkov je bilo vse tiho.

»Prisezi pred križanim bogom, da laže!« je zahropel oče v izbi.

V Mariji se je utnilo, prav globoko v duši, kakor tiha prošnja otroka. »Reši me, mati!«

»Tak odpri, norec!« je zopet razbijala Zeba.

Iz sobe pa je prihajalo nežno in boječ: »Oče, usmiljeni bog, moj in tvoj, ve vse. Blagoslovljena sem.«

»Prisezi, da ne z njim!«

»Oče, oče,« je stokala, »v dušo mi vidi, ne morem lagati.«

za mlade

po srcu

Ivan Minatti

Kaj je v košku?

*Duda dudo, duda dudo...
V naši izbi čudno čudo:
v naši izbi košek pisan,
s palčki, z miškami porisan.*

*Kaj pa v košku? – Kajpak, muca
prede vneto. Ne, ni muca.
Kaj je v košku? – Pa medvedek
vleče dreto. – Ni medvedek.*

*Potlej... v košku menda račka
se ščeperi? – Ni ne, račka.
Če ni račka, se pa miška
kislo cmeri. – Ne, ni miška.*

*Pa nemara naša piška
nese jajčka? – Kakšna piška!
Če ni piška, so pa deli
v košek zajčka. – Niti zajčka.*

*Ni ne račka, niti miška,
zajček ne, ne naša piška,
muca ne, še manj medvedek,
ki smrči kot kakšen dedek.*

*V našem košku – duda dudo
na blazini, glejte čudo:
brca, brca, ves dan čivka
s tenkim glasom – naša Živka.*

Miha Matè

Nenavaden pozdrav

Marko se je vračal domov s tržnice. Bil je ves otovorjen z vrečkami, ki mu jih je dala mama. Sama pa je skočila še do mesarja. Tako je bilo vsako soboto, kajti mama je le težko sama prinesla vse stvari z nakupa.

Nenadoma pa je na pločniku pred seboj zagledal svojo tovarišico učiteljico. Zmedel se je in si mislil: »Ravno zdaj jo moram srečati!« Bila je le še nekaj korakov pred njim. Marko se je ustavil. Previdno je položil vrečke na pločnik, potem pa je imel še ravno toliko časa, da jo je pozdravil:

»Dober dan!«

»Dober dan,« mu je vrnila pozdrav tovarišica in dodala:

»Si pa res priden, da takole pomagaš mami.«

Marko je zardel, potem pa spet poprijel za vrečke, ki so se jim mimoidoč le s težavo izogibali.

V ponedeljek pa, ko je tovarišica vstopila v razred, je brž povzela:

»Vidite, otroci, lepo in prav je, da pozdravljate starejše od sebe. Če pa že

kaj nosite v rokah, tega ni treba odložiti. Za pozdrav zadostuje, če ga lepo izgovorite, pri tem se pa morda še prijazno nasmehnete. Tisti, ki mu bo namenjen, vas bo že razumel.«

Pogledala je Marka in se mu nasmehnila.

Razumel jo je, vendar ne popolnoma, zato je dejal:

»Veste... veste, tovarišica, saj ne bi položil vrečk na pločnik, pa... pa so me zbolele roke. In to prav tedaj, ko ste šli vi mimo.«

»Če je pa tako,« se je prijazno nasmehnila tovarišica, »potem pa seveda vrečke lahko odložite!«

Basen

Srna in orel

Na visoki skali je stala poskočna srna. Ko jo ugleda požrešni orel, prileti k nji in ji takole pravi:

»Pač je res, da si poskočna, oj srna, vendar ne bi hotel zamenjati svojih peruti za tvoje noge.«

»Jaz pa svojih nog ne za tvoje peruti,« se mu ponosno odreže srna.

»Hm,« reče na to orel zaničljivo, »pa skoči čez tale prepad, ko se tako hvališ s svojimi nogami. Bomo videli, kdo bo prej čezenj, ti ali jaz!«

Srno ujeze te besede. Hitro se pože in se zaleti čez prepad. Toda ta je preširok in srna trešči vanj tako nesrečno, da pri priči obleži mrtva. Orel pa se veselo spusti navzdol in si odnese svoj plen brez truda v gnezdo.

»Da, da,« pravi še, ogledujoč mrtvo žival, »kaj bi vas sam ugonabljal, ko vas pogubljata častihlepnost in jeza!«

Dragotin Kette

Jože Šmit

Uganke

Deklica zala
v polju je stala,
jervas na glavi
zlat je držala.

V jervasu bili
sladki rožiči:
prišli tatiči,
jervas spraznili.

Sončnica in plice

Dva bregova,
dva svetova,
potok vmes,
mi pa davi
vsi po glavi
šli smo čez.

Obrnjena slika v vodi

Ni snežilo ne dežilo,
tudi niso se jokale
na gredicah rože male,
a so zjutraj solzne vstale,
ko je sonce posvetilo.

Rosa

Če nič ni kriv,
dobi po glavi jih samo,
a če je kriv,
mu najprej stepejo telo.

Zebelj

Črtomir Šinkovec

Bunkov Tone

Trnje na Podrti gori
vas je, hej, klobuk z glavé!
Gozd ob vasi – trije bori,
ceste – kozje so stezé.

Hiš devet je: tri lesene,
tri iz kamna in prsti,
tri potegnjene kot štrene –
skoznje veter se lovi.

Tu doma je Bunkov Tone,
velik mojster – sladkosned,
pravi volk je na bonbone,
kakor medved liže med.

»To ni zdrava, dobra hrana!«
mati tarna od skrbi.
To je štrana zamoštrana,
če je sneden sin za tri.

V stiski se zbero k posvetu
modri vaški padarji,
po posvetu in šepetu
déjo skrbni materi:

»Tega skuhaj sinu čaja,
to encijanov je koren,
in pelina in šetraja –
kmalu zdrav bo kakor dren,

sam povlekel bo oralo,
divje bo krotil zveri,
pa še v delu bo pisalo:
»Priden je za mravlje tri!«

nove knjige

Znameniti Slovenec – Anton Aškerc

V zbirki Znameniti Slovenci, ki pod uredništvom Josipa Vidmarja izhaja pri Partizanski knjigi v Ljubljani, je izšla knjiga o Antonu Aškercu, pesniku, ki je umrl natanko pred sedemdesetimi leti.

V razvoju slovenskega pesništva je Aškerc znan zlasti kot pesnik balad in romanc, ker jih je vsebinsko in oblikovno obogatil z realistično epsko pesmijo; v njej se je razkril kot izpovedovalec narodnostnih in svobodomislenskih prizadevanj.

Knjigo o Antonu Aškercu je spisala prof. dr. Marja BORŠNIKOVA, najboljša poznavalka tega znamenitega Slovenca, o katerem je že napisala več razprav in tudi samostojno knjigo.

Spori in spopadi

IVAN KREFT, publicist in politični delavec, je izdal knjigo z naslovom SPORI IN SPOPADI V SPOMINIH IN DOKUMENTIH. Ivan, brat akademika dr. Bratka Krefta, je napisal že precej del, prav gotovo pa pomeni slednje pomemben in zanimiv prispevek k zgodovini slovenske revolucije do leta 1941.

Avtor opisuje svojo mladost, nekatere člane svoje rodbine ter vrsto drugih zanimivih osebnosti pa šolanje v Mariboru, študij tehnike v Ljubljani, Avstriji in Nemčiji, kjer je že začel delovati v študentskih komunističnih organizacijah. Beseda teče o njegovem delu v partiji in organizaciji Ljudske fronte po vrnitvi v domovino, o udeležbi v španski državljanski vojni, skratka, o dogodkih do ustanovitve Osvobodilne fronte. Med besedilom je objavljenih tudi nekaj člankov, pisem in drugih dokumentov.

Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru, opremil jo je Jure Jančič, obsega pa 487 strani.

Faksimile

Gregorčičevih poezij

Leta 1882, natančneje 17. aprila, so v 1880 izvodih izšle Gregorčičeve

POEZIJE. V štirinajstih dneh so prodali 1100 izvodov, v šestih mesecih pa je bila knjiga razprodana. Še isto leto so Poezije začeli prevajati v češčino in nemščino.

Ob obletnici izida »zlate knjige slovenskega pesništva« je Založništvo tržaškega tiska iz Trsta izdalo faksimilirano vezano izdajo Poezij, I. zvezek. S tem je kot prva slovenska in zamejska založba opozorila na pomemben literarnozgodovinski jubilej.

Gregorčič je bil in ostaja primer avtorja blaglasne lirike, tekočih verzov in rim, čustvenega poleta, domoljubnih in nacionalnih motivov. Gregorčič je ob Prešernu najpopularnejši pesnik prejšnjega stoletja. Njegovo pesniško izročilo je živo še danes.

Faksimilirana izdaja je vezana v rdeče platno z zlatimi in črnimi ornamentami.

Ameriška monografija o Prešernu

V ZDA je izšla pri založbi Twayne Publishers (A Division of G. K. Hall and Comp; Boston, zbirka Twayne's World Authors Series, A Survey of the World's Literature) knjiga FRANCE PREŠEREN. Napisal jo je slavist HENRY RONALD COOPER, ml., ki že dalj časa raziskuje tudi slovensko književnost, o kateri je objavil več študij. Te so bile natisnjene večinoma v reviji Slovene Studies, ki ji je prizadeven urednik. Izkazal pa se je še pri organiziranju ameriškega simpozija o Jerneju Kopitarju.

Cooper ml. je monografijo namenil angleško govorečim bralcem, ki doslej niso poznali pesnika slovenske romanlike niti položaja naroda, sredi katerega je ta ustvarjal. Zato je začetek knjige upravičeno namenjen orisu slovenske zgodovine in značilnostim kulturnega razvoja ter glavnim dogodkom Prešernovega življenja.

Posebno pozornost je posvetil razlagalec Krstu pri Savici, kjer opozarja na razmerje med epiko in dramatikom in pomensko odprtost pesniškega jezika. Po analizi Prešernovih nemških pesmi sklene Cooper ml. svojo knjigo

z ugotovitvijo o veličini Prešernove poezije med velikimi slovanskimi romantičnimi pesniki.

Smučarska šola Bojana Križaja

Pred kratkim je izšla knjiga SMUČARSKA ŠOLA BOJANA KRIŽAJA, katere avtor je Tone Vogrinec. S tema dvema osebama je namreč povezan prodor jugoslovanskega alpskega smučanja v svetovni vrh – Bojan Križaj kot vrhunski tekmovalac, Tone Vogrinec pa kot trener in organizator.

Smučarska šola Bojana Križaja je pestro ilustrirana in vsebinsko tako urejena, da pritegne vsakogar, ki jo dobi v roke. Poleg tehničnega dela, ki vsebuje poglavja od izbire in nakupa opreme do vseh smučarskih veščin alpskih panog, se knjiga bavi tudi z zgodovino oziroma z uspehi, ki jih je Bojan Križaj dosegel v svoji smučarski karieri. Kar štiri kolajne (dve srebrni in dve bronasti) na svetovnih prvenstvih zgovorno pričajo o smučarskih sposobnostih tega simpatičnega tekmovalca.

Knjiga je napisana razumljivo, ilustrirana pa je s številnimi fotografijami, ki ponazorjujejo Bojana Križaja pri izvajanjih številnih smučarskih likov, ki bistveno olajšujejo uk smučanja.

Slovenski skladatelji

SLOVENSKI SKLADATELJI se imenuje serija kaset in plošč, ki jo je založba kaset in plošč RTV Ljubljana zasnovala že ob samem začetku svojega delovanja.

V dolgoročnem načrtu izdaj resne glasbe so zajeta imena skladateljev iz najrazličnejših generacijskih plasti, kot osnovno vodilo pri programskem načrtovanju pa je upoštevana kakovost, obseg in raznovrstnost skladateljeve ustvarjalnosti in odmevnost v kulturnem prostoru.

Doslej so že izšle kasete in plošče z deli Zvonimirja Cigliča, Slavka Osterca, Uroša Kreka, Alojza Srebotnjaka, Primoža Ramovša, Daneta Škerla, Lojzeta Lebiča, Darjana Božiča, Viktorja Parme, Jakoba Ježa, Iva Petriča, Pavla Mihelčiča, Matije Bravničarja, Milana Stibilja, Marjana Kozine, Pavla Šivica in Demetrija Žebreta. V letošnjem letu bodo izšli posnetki z deli Vinka Globokarja, Marjana Kozine, Boga Leskoviča in Janka Ravnika, za prihodnje leto pa je predviden izid del Marjana Lipovška, Janeza Matičiča in Daneta Škerla. Seznam z imeni skladateljev, katerih posneta dela bodo še izšla, je precej obsežen, vendar ni dokončen, ker ga dopolnjujejo z imeni sodobnih mladih glasbenih ustvarjalcev.

Slovenske ljudske pesmi

Izšla je dolgo pričakovana druga knjiga *Slovenskih ljudskih pesmi* pri Slovenski matici.

Ljudska pesem je pri vsakem narodu eden izmed nosilnih stebrov narodne samobitnosti, saj priča ne le o obstoju samostojnega jezika, temveč tudi o njegovi uporabi v višjem, ustvarjalnem, umetniškem smislu.

Ravno zato je bila ena prvih in poglavitnih nalog vsakega naroda, še posebej od pomladi narodov pred poldrugim stoletjem naprej, da zbere s področja svojega jezika vsa taka pričevanja ljudskega ustvarjalnega duha in jih poveže v celoto, v zakladnico ljudskega pripovednega in pesemskega duha.

Naj je vsaka zgodba, vsaka pesem še tako otrok enega samega človeka, je vendar zložena ali zapeta tako, da ustreza podobnemu razpoloženju drugih in jim gre povrh tega rada v spomin in uho, tako da se neopazno širi od ust do ust in se pri tem spreminja in dopolnjuje, naj bo že zaradi spominskih vrzeli, zaradi drugačnih čustvenih navezav na drugačne dogodke ali pa zaradi drugačnega odnosa do snovi same.

Tako so se posamezne snovi in motivne različice bogatile in gostile in v vsaki vasi se je prav gotovo našlo po nekaj moških in žensk, ki so bili posebej nadarjeni za ohranjanje ljudskih izročil. Taki pevci in pripovedovalci so bili v časih pred tiskom, pred radiom in televizijo živa knjižnica, saj se je v njihovem spominu ohranjala pesem ali prilika za vsako priložnost posebej, naj bo že za vesele ali žalostne dni, naj bo za pouk ali zabavo.

Tudi Slovenci v tem pogledu nismo izjema, tudi slovenska ljudska pesem sega daleč v preteklost, tako rekoč v čase, iz katerih imamo prva ohranjena poročila o Slovencih in slovenščini. O tem priča puntarska pesem »Le vkup, le vkup, uboga gmajna«, o tem pričajo stare kolednice, ohranjene v naših najstarejših tiskih iz šestnajstega stoletja, o tem pričajo prva zavestna zbiranja narodnega blaga pred približno dvesto leti, ki so v Prešernovem in

Smoletovem času dobila tudi že prvo vrednostno lestvico.

Tako je bilo vse devetnajsto stoletje pri nas eno samo pričevanje ljudskega ustvarjalnega duha. Vse slovensko ozemlje je prepevalo, pripovedovalo, bogatilo mlade rodove s prelepimi pripovednimi in razpoloženjskimi, obrednimi in ljubezenskimi, stanovskimi in hudomušnimi pesmimi, da se je Karlu Štreklju in njegovim sodelavcem ob koncu stoletja posrečilo zbrati teh pesmi za štiri debele knjige.

To je bilo že v času, ko je ljudska ustvarjalnost marsikje že pešala in se umikala tisku in časopisju, ko je tehnično modernejša življenje onemogočalo nekdanjo družinsko zbranost in razbijalo vaško skupnost.

V našem času sta se knjigam in časopisom pridružila še radio in televizija s filmom, razpoloženjske ubranosti pa ubija strojna zmehaniziranost, ki je namesto na pretek časa prinesla na pretek hlastanja, naglice in skrbi. Novo obdobje je nastopilo tako silovito in revolucionarno, da je pri tem obratovalo z marsičim starim, ne da bi kaj prida premišljevalo o njegovih dobrih ali pomanjkljivih straneh.

Šele novejši čas je prinesel streznjenje. Povsod, ne samo pri nas, so se ljudje znova zavedeli svojih korenin, svoje dediščine in svojih pričevanj, jih začeli znova zbirati in zbrano pojasnjevati in jih prenašati sedanjim in prihodnjim rodovom.

Tako je Slovenska matica že leta 1970 izdala prvo knjigo *Slovenskih ljudskih pesmi*, v katero so uredniki (Zmaga Kumer, Milko Matičetov, Boris Merhar in Valens Vodusek) uvrstili pripovedne pesmi, in sicer junaške in zgodovinske, pa tudi bajeslovne in pravljичne, se pravi od Pegama in Lambergarja in Lavdona pa do Riba faronike, Trdoglava in Marjetice in Mlinarja in smrti.

Tudi druga knjiga, še obsežnejša od prve, prinaša pripovedne pesmi, vendar to pot legendarne, in sicer 78 tipov takih pesmi (druge so morali prihraniti za tretjo knjigo). Slovenska ustvarjalnost na tem področju je namreč res vsestranska in nepregledna, zato je izredna sreča, da imamo ne samo voljo za izdajanje takih knjig, temveč tudi

strokovnjake – Zmago Kumer, Milka Matičetova in Valens Vodusek – ki s tako ljubeznijo in takim znanjem pojasnjujejo vsako pesem ali različico in jo objavljajo ne samo z besedilom, temveč tudi z napevom in zgodovinskim ozadjem.

Tako dragocena je ta zamisel, da se človeku kar milo stori, ker bo trajalo celo človeško življenje, preden bo sedanja izdaja Slovenskih ljudskih pesmi uresničena v vsem obsegu. Vsaka knjiga, in naj izhajajo še tako počasi, pa zasluži, da preide v družinske zakladnice doma in na tujem, saj je shranjeno v nji neprecenljivo bogastvo slovenske miselnosti in ustvarjalnosti, obenem pa zgodovinsko pričevanje slovenščine.

Janko Moder

tiskovni sklad

AVSTRIJA: Maria Mayer 10.– Sch, Maria Pospischil 50.– Sch.

ANGLIJA: Alojz Rebernik 1.– £ Vladimir Gmajner 1.– £.

AVSTRALIJA: Franc Pečovnik 2,91 L, Bruno Zavnik 1,11 US\$, Marija Verko, 1,6 L, Ludvik Cerkvenik 5,12 L, Karel Sedmak 4.– US\$ Anka Miro Snuderl 9.– a\$, Jožica, Miro Žarkovič 2,57 L, Jože Kuščer 9.– US\$, Stanko Cesar 1,84 US\$, Dragica, Viktor Sitar 2,70 L, Andrej Fistrič 3,82 US\$.

BELGIJA: Jacques Deglorie-Rituper 60.– Bfr, Anna Rigelnik-Sollai 150.– Bfr, Anton Stembergar 360.– Bfr, Michel Vehar 160.– Bfr, Julijana Borlak 140.– Bfr, Franc Trkaj 300.– Bfr, Jean Smerke 300.– Bfr, Franc Volk 60.– Bfr, Izidor Lindič 520.– Bfr, Mirko Kruder 130.– Bfr, Ivanka Lipošek-Nasy 100.– Bfr, Magdalena K. Breznikar 120.– Bfr, Friderik Jošt 50.– Bfr, Fam. Spital 160.– Bfr.

FRANCIJA: Rudolf Šega 15.– FF, Jernej Bartol 15.– FF, Albin Mejovšek 30.– FF, Stanislav Glavič 100.– FF, Gabrijel Jamnik 8.– FF, Louis Mlakar 15.– FF, Jean Polak 70.– FF, Katarina Basa 5.– FF, Hermina Brefort 10.– FF, Štefan Kogej 15.– FF, Josepha Tempert 5.– FF.

HOLANDIJA: Mici Michon-Čebin 2.– Hfl, Francka Kurnig 23.– Hfl, Fam. Šibret 13.– Hfl.

ITALIJA: Rozina Požar 5.000.– Lit, Štefan Falež 4.860.– Lit, Luigia Territorio 2.000.– Lit, Giovanni Pečenko 11.000.– Lit, Alojzija Robida 14.000.– Lit.

JUGOSLAVIJA: Marija Rakovec 100.– din, Ivanka Bulovec 100.– din, Frank Milavec 150.– din, Ana Krasna, v spomin na pok. sestro Marijo Rumo, ki je umrla 1972 v Friburgu, Švica, ki je zelo rada prebirala Rodno grudo 550.– din.

KANADA: Milan Martinčič 5.– c\$, Alojz, Margareta Krauthaker 200.– din, Zora Forlani 150.– din, Ivan Augustin 50.– din, August Koller 9.– c\$, Angela Staresinic 2.– c\$, Louis Zuly 4.– c\$, George Mihelich 2.– c\$, Mary Jadryk 3.– c\$, Anton Grah 5.– c\$, Maria Krivacek 6.–

c\$, Ivan Hren 2.– c\$, Ivan Skerbinek 2.– c\$, Leopolda Ieroncig 9.– c\$, Frank Gimpel 6.– c\$, Viktor, Greta Zupanc 12.– c\$, Vladimir Urbanc 2.– c\$, Joseph Svoljšak 5.– c\$, Tony Borkovič 7.– c\$, T. Fiorentino 11.– c\$, Marija Breg 3.– c\$, Mirko Kump 4.– c\$, Miss Anne Skopin 8.– c\$, Florjan Duh 7.– c\$, Alojz Jelovčan 6.– c\$, Jurij Papa 1.– c\$, Frank Lovko 4.– c\$, A. Stacy Gomboc 2.– c\$, Franc Makuc 9.– c\$, Josef Černigoj 9.– c\$, Ivanka Jovanovič 2.– c\$, Tony Balazic 2.– c\$, Julie Hrup 6.– c\$, Janez Hočever (namesto provizije od SK) 37.– c\$, Frank Vrechar 12.– c\$, Jože Ivančič 2.– c\$, Kazimir C. Žižek 7.– US\$, Ludvik Dermaša 3.– c\$, Pavla Branisel 2.– c\$, Rudi Fajdiga 1.– c\$, Neimeno-vani 5.– c\$, Amalie Sustarsic 1.– c\$, Victoria Cadonic 7.– c\$, Alojz Lovšin 3.– US\$, Zora Forlani 5.– c\$, Franc Dvojmoč 2.– c\$, Miroslav Puc 3.– c\$, Marija, Karel Fartek 5.– c\$, Viktor Benko 1.– c\$, Slov. kulturno društvo Simon Gregorčič 24.– c\$, Milan Bizjak 20.– c\$, V. Mlekuz 10.– c\$.

LUXEMBOURG: Karlo Čuš 180.– Bfr, Ben-jamin Medvescek 5,99 US\$.

ZR NEMČIJA: Jožica Zosig 4.– DM, Slavko Razuba 3.– DM, Alojz Rot 200.– din, Alojz Horvat 3.– DM, Johann Krivic 3.– DM, Norbert Ogrin 13.– DM, Rudi Leskovšek 4.– DM, Ana Pulko 3.– DM, Ernest Jamšek 50.– din, Drago Juran 14.– DM, Milan Kolman 4.– DM, Stane Musar 6.– DM, Valentin Božič 4.– DM, Alois Putre 4.– DM, Johann Mesaretz 4.– DM, Maria Neumann 3.– DM, Ivan Vindiš 4.– DM, Franz Slatschek 4.– DM, Julius Aurelio 8.– DM, Dragotin Kralj 9.– DM, Ivan Kunst 4.– DM, Ernest, Maria Ditmaier 9.– DM, Vincenc Laki 10.– DM, Ludvik Sečko 1.000.– din, Vin-ko Korber 15.– DM, Štefka Klokow 5.– DM, Justi Giosini 9.– DM, Franziska Waider 9.– DM, Gabrijela Budja 4.– DM, Štefan Bartolj 4.– DM, Francka Püttman 50.– din, Marija Klajder 4.– DM, Julijana Lamprecht 5.– DM.

ŠVEDSKA: Janez Kregar 50.– din, Anica Radosavljevič 13.– Skr, Albert Zuppin 5.– Skr, Štefan Dorenčec 5.– Skr, Miško Čokolič 15.– Skr, Ela Janfjäll 15.– Skr, Štefania Lešer 15.– Skr, Angela Primar 25.– Skr, Štefan Vekaš 10.– Skr, Marian Kocioan 20.– Skr, Štefania Pevec 15.– Skr, Slavko Koren 100.– din.

ŠVICA: Ernesta Winkler-Sulič 5.– Sfr, Vida Frazzeto-Kirn 10.– Sfr, F. Feel-Galuf 10.– Sfr, Dr. P. Zupan 5.– Sfr, Martina Pizzo 70.– din, Brigita Lovrenčič 10.– Sfr.

USA: John Kucic 7.– US\$, Silvo Mlekuz 2.– US\$, Alice Mirtich 2.– US\$, Louisa Ann Man-koch 12.– US\$, Frank Fruden 2.– US\$, Ludwig R. Harvatin 5.– US\$, Frank Baits 4.– US\$, Em-ma Ferencak 7.– US\$, Mary Debevc 2.– US\$, Rose Sampson 2.– US\$, Mary Iskra 8.– US\$, Fani Malavašič 50.– din, Justi Vesel 2.– US\$, Stanley Mavri 2.– US\$, Frances Raspert 4.– US\$, Marija Štalcar 0,50 US\$, Andrew Vicić 5.– US\$, John, Agnes Repovž 2.– US\$, Mary Ivkovic 2.– US\$, Peter Verderber 2.– US\$, Ludmila Poznic 2.– US\$, Angela Roznik 1.– US\$, Andrew Lokar 2.– US\$, Mary Obreza 3.– US\$, Anne Jesenovec 2.– US\$, Louis Kirn 2.– US\$, Karl Valencak 1.– US\$, John Bergant 1.– US\$, Anna Žagar 2.– US\$, John Erjavec 5.– US\$, Jennie Peshel 2.– US\$, Frances Plevnik 6.– US\$, Ann Stromar 2.– US\$, Anton Glavac 2.– US\$, Mary Prosenca 2.– US\$, Josephine Gregor 2.– US\$, Pauline Gusdon 2.– US\$, Ani-ca, John Judnich 2.– US\$, Fred P. Bartel 1.– US\$, George Bole 5.– US\$, Frances Kapel 12.– US\$, Frances Vider v spomin na moža Freda 5.– US\$, Franc Kalan 8.– US\$, Emilia Zuzek 1.– US\$, Luka Sittinger 5.– US\$, Paul Barbuse 3.– US\$, Mary Potočnik 2.– US\$, Helen Cerar 4.– US\$, Darinka Tkalec 1.– US\$, Josephine Cigoy 2.– US\$, Mary Tursich 1.– US\$, Frances Hrvatin 2.– US\$, Maria Dolynka 2,50 US\$, Andy Gorjanc 3.– US\$, Mrs. J. P. Kirn Sr. 2.– US\$, Alice, Jože Drasler 10.– US\$.

krožek mladih dopisnikov

Zimske počitnice

Zimske počitnice sem preživel v Berlinu. Dobili smo obisk iz Rothen-burga v Zahodni Nemčiji. Obiskala nas je teta s svojo družino. Mi otroci smo se igrali, starejši pa so se pogovar-jali, velikokrat tudi pozno v noč. Zelo veliko smo se tudi vozili po Berlinu, da so si naši sorodniki ogledali mesto. Enkrat smo se šli tudi sankat, ker je v bližini naše hiše precej velik hrib. Sil-vestrovali smo doma in streljali rakete z balkona.

Počitnice so zelo hitro minile in spet se je začela šola.

Robert Ozmec, 6. r. slov. dop. šole v Berlinu

Začetek novega leta

Vsako leto ima 365 dni. Med njimi je veliko praznikov, eden od največjih pa je novo leto. Na ta dan se ljudje zelo dolgo pripravljajo. Največ časa porabijo za nakupovanje daril, hrane in pijač ter simbola novega leta – no-voletne jelke. Na ta dan ne sme niče-sar primanjkovati.

Ob letošnjih novoletnih praznikih nas je teta, ki živi v Švici, povabila k njim. Na potovanje smo se pripravljali zelo dolgo, nakupovali darila za njene otroke, za strica in tudi za teto. Za nas smo kupili smuči in smučarsko opremo.

Teden dni pred novim letom smo odšli na pot. Tam so nas že nestrpno priča-kovali. Srečanje smo tisti večer dolgo proslavljali. Postavili smo tudi jelko, jo okrasili, pod njo pa darila, ki smo jih odprli pozno ponoči. Veselju ni bilo konca.

Dneve okrog novega leta smo preži-veli na smučanju. Bilo je lepo. Bele planine, s snegom pokrite, svež zrak in prijazni ljudje so nas očarali.

Zvečer pred novim letom smo spet praznovali. Prišli so tudi prijatelji tete in strica, starši in brat. Otroci smo bili dolgo budni. Opolnoči smo drug dru-gemu voščili srečno novo leto. Nasled-nji dan pa smo bili spet na smučanju v Grindenwaldu.

V Švici smo ostali še tri dni in bilo nam je zelo lepo. Tako smo preživelii prehod iz starega v novo leto.

Doris Bakan, 6. r. slov. dopo. šole v Berlinu

Moj konjiček

Moja mamica hodi v službo, zato sem začela prav kmalu obiskovati vrtec. Nekega dne reče vzgojiteljica: »Otroci, danes gremo plavat.« Vsa srečna sem se s kopalkami odpravila z drugimi otroki v bazen. Kmalu sem se naučila plavati. Tudi v šoli sem dobila izkaznico plavalcev. Plavanje mi je priraslo k srcu in zanj izrabim vsak svoj prosti čas. Pozimi rada drsam. Moja velika ljubezen pa je poleg ma-tematike tudi glasba.

Diana Kuraj, Berlin

Novoletne počitnice

Ravno za novoletne počitnice sem bil bolan. Imel sem pljučnico, tako da sem moral jemati zdravila in biti v postelji. Poleg tega sem kašljal in smrkal. To je bil moj novoletni »do-pust«. Še zmeraj hodim k zdravniku, ker še nisem zdrav. Mama mi je kuha-la vse vrste čajev. Ata mi je prinesel za rojstni dan veliko torto. Na mizi je bil cel kup daril. Za mene je bilo vse to preveč, ker sem bil bolan.

Yonny Merhar, Luzern, Švica

Postojnska jama

Na poti do morja se turisti radi usta-vijo v Postojni. Vsi bi radi videli naj-večjo podzemsko jamo na svetu. Turi-sti v jami občudujejo lepoto stebrov – kapnikov. Skozi jamo teče reka Pivka. Jama se ponekod razširi v velike pod-zemske dvorane. Postojnska jama je tako velika, da se obiskovalci vozijo po njej z malim vlakom.

Med drugo svetovno vojno so so-vražniki uporabljali jamo za skladišče bencina in nafte. Pogumni partizani so nekoč po skritih poteh prišli do skladišča ter bencin in nafto zažgali.

Yonny Merhar, Luzern, Švica

Kakovostnejše in hitrejše obveščanje

V Novem Sadu, kjer deluje Izseljenska matica Vojvodine, so se konec marca sestali glavni in odgovorni uredniki vseh jugoslovanskih izseljenskih glasil, med njimi seveda tudi Rodne grude.

V nekajurnem plodnem pogovoru so uredniki izmenjali svoje izkušnje, govorili o težavah, s katerimi se srečujejo pri tiskanju svojih glasil in pri njihovem razpošiljanju po svetu, obenem pa so si začrtali tudi nekaj ciljev. Tako so sklenili, da je potrebno večje medsebojno sodelovanje, izmenjava najboljšega gradiva in enoten nastop, kadar gre za hitrejše in cenejše razpošiljanje glasil. Poudarili so predvsem, da je nujno stalno in poglobljeno sodelovanje z vsemi glasilci, ki izhajajo med izseljenci in delavci, ki so začasno zaposleni na tujem, prav tako pa bo treba še bolj poglobiti sodelovanje z izseljenskimi društvi.

V Jugoslaviji izhaja razen Rodne grude še šest glasil, namenjenih Jugoslovanom, ki stalno ali začasno živijo na tujem. Izdajajo jih posamezne matice: Matica izseljencev Hrvatske izdaja revijo Matica, ki izhaja že 32. leto, Matica izseljencev Srbije z Matico izseljencev Vojvodine izdaja že 29. leto revijo Zavičaj, Matica izseljencev Makedonije izdaja prav tako že 29. leto revijo z naslovom Makedonija, Matica izseljencev Bosne in Hercegovine pa izdaja časopis z naslovom Naš svijet, ki izhaja v Sarajevu že 18. leto.

Potem sta tu še dve izseljenski reviji, ki pa izhajata kratek čas. Prva se imenuje Susreti in jo šele tretje leto izdaja Matica izseljencev Črne gore, druga pa se imenuje Agimi, kar pomeni moško ime Zoran. Njeni dve številki sta doslej izšli pri Matici izseljencev Kosova, obe pa sta pisani v celoti v albanščini.

Trideseti Slovenski koledar

Pred kratkim je že začel z delom poseben uredniški odbor, ki pripravlja gradivo za Slovenski koledar za leto 1983. To bo že trideseti Slovenski ko-

ledar, ki ga izdaja Slovenska izseljenska matica, če ne upoštevamo tradicije Ameriškega družinskega koledarja, ki naš koledar nadaljuje njegovo tradicijo.

Uredniškemu odboru tudi letos predseduje književnik Mitja Vošnjak, odgovorni urednik je Jože Prešeren, v odboru pa sodelujejo še Janez Kajzer (izbor leposlovja), Mila Šenk in Jagoda Vigele.

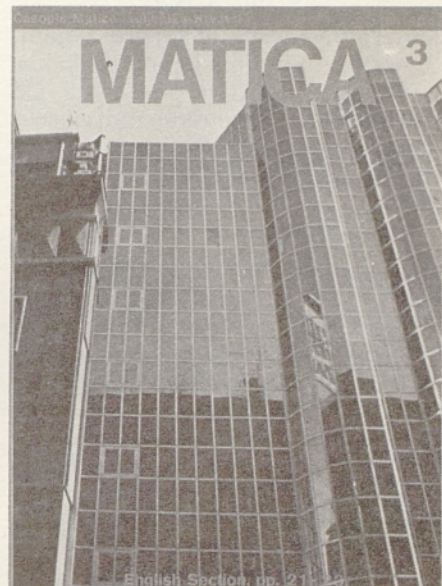
Slovenski koledar za leto 1983 bo ob tridesetletnici izhajanja še posebno bogat. V koledarskem delu bodo predstavljeni nekateri vidnejši slovenski izumitelji, vsebina bo upoštevala nekatere vidnejše obletnice v prihodnjem letu, bogat bo izseljenski del, ki bo med drugim predstavil zlasti vsa slovenska izseljenska društva v Evropi in društva delavcev na začasnem delu v tujini, za bralce oziroma naročnike Koledarja pa pripravljamo še posebno presenečenje – barvnih fotografij slovenskih krajev bo v naslednjem koledarju toliko, kot jih ni bilo še nikoli. To je prav gotovo tudi vaša zasluga, saj je bil lanski koledar v celoti razprodan in upamo, da bo tako tudi v prihodnje. Tiskali ga bomo v nakladi 6 000 izvodov.

Letos dve turneji med rojaki na tujem

V trenutku, ko to pišemo, še ne vemo točno, katera ansambla bosta letos potovala med naše rojake na tujem, zagotovo pa že lahko napišemo, da bo Slovenska izseljenska matica letos organizirala dve turneji – prva bo odšla po že dokaj ustaljeni poti med našimi rojaki v zahodnoevropskih državah v počastitev dneva republike (v novembru), druga pa si je letos po dobrih desetih letih spet izbrala za cilj Avstralijo.

Posebna strokovna skupina izbira ansambla, ki bosta sodelovala na teh turnejah, zato zdaj še ne moramo reči točno, kateri ansambel bo odpotoval, prav gotovo pa lahko rečemo, da izbiramo samo med najboljšimi slovenskimi ansambli domače zabavne glasbe. V Avstraliji bo ansambel skupno s

predstavniki Matice sodeloval tudi pri slovesnem odprtju Slovenskega doma Triglav v Sydneyu in seveda obiskal tudi vsa druga slovenska društva in narodne domove na petem kontinentu.

Naslovna stran hrvaške izseljenske revije z naslovom Matica; na njej je posnetek novega dela hotela Dubrovnik v Zagrebu

mislimo na glas

In potem je jezno zaloputnil z vrati...

Vrata – vsak dan imamo opravka z njimi, ko prihajamo ali odhajamo. S kolikerimi, najbolj različnimi smo se v svojem življenju že srečali, stali pred njimi s strahom, s tesnobnim upanjem, z veseljem pričakovanjem. Lahko rečemo, da so neločljiv delček našega življenja, a smo dostikrat kaj grdi z njimi. Če smo jezni, z njimi loputamo, kakor da so naše jeze kriva prav vrata. Če smo radovedni, prisluškujemo, ali celo oprezamo skoz ključavnico pri vratih. To žali naše dostojanstvo, bi nam rekla, če bi znala govoriti.

Vrata, vrata, vrata...

So nekatera, ki se ti neizbrisno vtišnejo v spomin. Vrata, skozi katera nepričakovano vstopi nekdo, ki ga imaš zelo rad, so vesela vrata, takšna, da bi jih človek kar pobožal. Bridka vrata so bila zame vrata sivega rešilnega voza, ki so nam otrokom odpeljali v bolnišnico težko bolno mamo. Ko so jih reševalci zapirali, so zajecala, kakor da jokajo z nami. Pa velika, temna cerkvena vrata, podobna skrivnostnim široko odprtim ustom, skozi katera sva s sestro morali v cerkev, da bi pri Mali Tereziji prižgali svečo za našo mamo. Pa lepa, rezljana, rumeno pleskana vrata botrine vile pod Rožnikom, kamor sva prinesli mamino pismo iz bolnice. Zgoraj so bila vrata iz samih majhnih steklenih okenc in zvonec na njih je zapel celo melodijo. Kako se je prestrašila dobra gospa botra, ko je prebrala pismo, v katerem jo je mama prosila, naj nama pomaga, če umre. Ja, ljubi moji, kako naj vama le pomagam? Ali sta lačni? Odkimali sva, saj je bilo grlo zadržneno od žalosti. Čakajta, prinesla vama bom domačih češenj. Kmalu so se spet za ozko režo odprla vrata in bela roka s prstani je potisnila sestrici v naročje vrečko češenj, potem pa so se lepa rumena vrata trdo zaprla za nama. Sonce se je lovilo v stekla na vratih, ko sva odhajali. Sestrica je stiskala vrečko k sebi, pa se ji je pod prsti strgala. Šele čez čas sva opazili, da je vrečka že napol prazna. Vrata, vrata, vrata. Ti-

sta siva, železna na Miklošičevi. V sredi okence, ki se je odprlo, kadar si pozvonil. To so bila vrata groze, vrata jetnišnice. Tja smo prihajali med vojno povpraševati za naše drage in jim prinašali skromne zavojčke. Ali so še tukaj? So jih že odpeljali?

Kam? Kdaj? Trd glas z onkraj okenca je nerad in skopo odgovarjal... Pa bela visoka vrata z medenasto ploščico z imenom zdravnika. Vrata strahu, saj boš onkraj zvedel, ali te je življenje obsodilo... Pa široka zeleno tapecirana vrata z napisom: Operacijska dvorana. Vrata trpljenja, obupa in upanja... da, vrata, vse življenje, prav do konca so in bodo z nami.

Pred leti smo bili na izletu v krajih ob našem morju. Med drugim smo se ustavili tudi pred visoko sivo patricijsko hišo, staro tristo let. Imela je temna rezljana vrata, vsa okrašena s kovinskimi okraski. Vodič nam je podrobno razlagal o tej hiši in vratih in tako se nam je še zvečer, ko smo sedeli na terasi pred hotelom, pomenek napletel na to.

Da, vrata, – je rekla starejša žena, – meni bodo ostala v najbolj živem spominu vrata krematorijskih peči v Dachau, kjer sta zgorela moj oče in dedek. Drugi je pripovedoval o domači hiši, ki jo je sezidal na novo, ko se je po dolgih letih vrnil iz Amerike. Domačija je bila vsa dotrajana, štirje rodovi so zrastle v njej. Ni se splašalo popravljati. Morali smo na novo. A za vrata v izbo sem zahteval, da ostanejo stara, saj je toliko spominov povezanih z njimi. Smejali so se mi, potem smo se še kregali, a nisem odnehal. Kako bi mogel? Ko je kdo v hiši umrl, smo ta vrata sneli in naredili pare, da je mrtvi ležal na njih. Tako so tam ležali praded in prababica, ded in babica, oče in mati, pa strici in tete, pa bom tudi jaz, ko pride moj čas. Tako sem sklenil. In tako bo.

Majhen okrogel možak in njegova še bolj okrogla žena pa sta se zasmejala v en glas: Ja tudi midva bi vedela povedati nekaj o naših vratih. Spogledala sta se in se spet zasmejala. Oba bi rada govorila, potem je mož prepustil

besedo ženi. Brez stanovanja sva bila, ko sva se vzela. Morala sva pohiteti, ker se je vesel dogodek že napovedal. Stiskala sva se pri starših, potem nama je pa stric prepustil svojo bajtico. Bila sva res srečna. Vse sva prebelila, vrata in okna pa zeleno prebarvala in se takoj preselila. Komaj sva se vselila, že je bil tu tudi porod. Najbrž zaradi razburjenja malo prezgodaj. Povrh vsega so prišli še dvojčki. To je bil direndaj. Tekanje sem in tja. Ko je bilo vse za menoj in sem odprla oči, pa sem se morala od srca nasmejati: babica in mož sta bila vsa štemplana po obrazu in obleki – od naših zeleno prepleksanih vrat. Še celo dvojčka sta imela na čelu zeleni zvezdici. Tako smo imeli pri nas zeleni krst že takoj po porodu. Res, veliko smo se nasmejali na račun naših vrat.

Ja, ta naša vrata. Kaj vse je povezano z njimi. Zato jim prizanašajte in ne loputajte z njimi, če vas kaj ujezi.

Ina

filatelija

5. aprila bi morala iziti serija štirih znamk »Muzejski eksponati«. Zaradi tehničnih ovir pa je bil njen izid predstavljen na 10. september. V seriji »Spomeniki revolucije« pa je izšla še zadnja vrednota v ofsetnem tisku. Tako obsega serija v linijskem globokem tisku 6 znamk (za 3, 4,50, 5, 10, 20 in 50 din – izšle leta 1974), v ofsetnem tisku pa le 4 (za 5, 10, 20 in 50 din).

Po sklepu CEPT (Evropske konference pošt in telekomunikacij) naj bi njene članice na letošnjih znamkah, posvečenih Konferenci, prikazale dogodke iz svoje zgodovine. Skupnost jugoslovanskih PTT je zato posvetila dve večbarvni znamki serije »Evropa-CEPT«, ki sta izšli 5. maja, naši pomorski zgodovini. Na znamkah sta upodobljena naslednja motiva:

8 din – portret kapitana Iva Visina (iz cerkve Matere božje v Prčnju) pred starim pomorskim zemljevidom Boke Kotorske (iz Pomorskega muzeja v Kotorju) in

15 din – dvojambornica »Splendido« (slika iz cerkve Matere božje v Prčnju, naselju v Boki Kotorski).

Ivo Visin (1806–1868) se je rodil v Prčnju kot potomec ugledne pomor-

ske družine. Že v mladih letih je želel spoznati pomorsko trgovino na drugih celinah in jo iztrgati iz njenih drobnih trgovinskih poslov. Leta 1850 je naročil pri ladjedelcu Andriji Zenonu na Reki dvojambornico vrste »brig«. Ladja se je imenovala »Splendido«, njena nosilnost je bila 311 ton, oborožena je bila z dvema topoma, posadka pa je štela 11 mož. Pod poveljstvom kapitana in največjega navigatorja Boke Kotske Iva Visina je »Splendido« odplula na pot okrog sveta 11. 2. 1852 iz Antwerpna s tovorom tekstila za Valparaiso. Od tam je nadaljevala pot s tovorom hrane proti San Franciscu, nato pa po Tihem oceanu proti Honoluluju. Od leta 1853 do leta 1859 je Visin plul s »Splendidom« v vodah Kitajskega morja, Sundskih otokov in Avstralije. Med plovbo je doživljal veliko težav, kot so neurja, napadi piratskih ladij in upori ladijske posadke.

vaš kotiček

Zastopnik za Rodno grudo

Rojake, ki ne želijo poravnati naročnine neposredno na naš naslov, obveščamo, da lahko dobe vse informacije glede naročnine za Rodno grudo in Slovenski koledar pri našem stalnem zastopniku v Pennsylvaniji. Njegov naslov je: **Mr. John Urbas, 301 Hawkins Ave. N. Braddock, Pa. 15104**

Mali oglasi

Jeseni 1982 nameravam potovati v Severno in Južno Ameriko ter v Avstralijo in Novo Zelandijo. Na ta način bi se rad spoznal s slovenskimi izseljenci. Če je katerikoli izseljenec poleti na poti v Evropo, bo dobrodošel pri meni na Švedskem.

Star sem 37 let in po poklicu gostinski delavec. Pišete mi lahko v slovenskem, srbohrvaškem, nemškem ali italijanskem jeziku.

Janez Kregar, Sätunavägen 9c, S-19500 Märsta, Sweden, tel. 0760/18205

Sem filatelist, zbiram samo žigosane znamke naslednjih dežel: Velike Britanije, Švedske, Danske, Avstrije ter Zahodnega Berlina. Morda je med našimi izseljenci kdo filatelist iz katere od teh dežel in želi menjati znamke Jugoslavije? Piše naj na naslov:

Anton Sterle, 61210 Ljubljana-Šentvid, Kurirska 3, Jugoslavija. Menjava po katalogu MICHEL ali YVERT.

Prodajam nadstropno hišo na lepem kraju v Beli krajini blizu Črnomlja na Viniški cesti 13. Poleg hiše je lep sadni vrt in majhen vinograd blizu asfaltirane ceste.

Informacije po telefonu: 22-37-02-20 Francija ali na naslov:

Antonija Loyer, Roud d'Ailly 36, 80500 Montdidier, France

Prodajam do tretje faze zgrajeno atrijsko hišo na čudoviti lokaciji ob gozdu pri Kamniku. Informacije se dobijo na tel. (064) 28-071. Naslov je v upravi Rodne grude.

Hišo enodružinsko, novo, veliko z vrtom, telefonom in centralnim ogrevanjem, štirinajst kilometrov oddaljeno od Ljubljane, prodam.

Anton in Alenka Bajuk, Hudo 42, 61234 Radomlje.

slovenski lonec

Medeni kolač

Iz pol kg moke, 25 dkg medu (ki smo ga v topli vodi segrele, da je tekoč), 2 stepenih jajc, 15 dkg surovega masla ali margarine, 15 dkg sladkorne sipe, 1 vanilina, nastrgane limonine lupine, ščepa cimeta, žličke kakava, 1 zavitka pecilnega praška in 1/4 l mleka zamesimo testo, ki ga dobro pognetemo, damo v omaščen z moko potresen model in pečemo v pečici eno uro.

Medene rezine

Pol kg moke, 20 dkg sladkorne sipe, 3/8 l mrzlega mleka, 15 dkg medu, žličko cimeta in mletih dišečih klinčkov, nastrgano lupino od pol limone, cel pecilni prašek in žličko jedilne sode dobro premešamo in stepemo v testo, ki ga enakomerno razravnamo na omaščen z moko potresen pekač. Po vrhu potresemo testo z drobno narezanimi orehi ali lešniki. V precej vroči pečici naj se peče eno uro. Pečeno in ohlajeno zrežemo na poševne rezine.

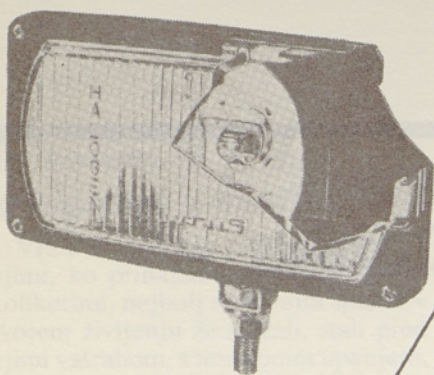
Medeni keksi

Iz pol kg pšenične, bolj črne moke, 16 dkg medu, 3 jajc, 20 dkg sladkorja žličke drobno nastrgane limonine lupine, pol žličke cimeta in dišečih klinčkov ter pol dkg jedilne sode zamesimo testo, ga razvaljamo za nožev rob debelo. Iz testa izrežemo z obodom različne oblike, ki jih pokladamo na pekač za prst narazen. Vsak keks zgoraj pomažemo z beljakom in damo v sredo pol orehovega jedrca. Pečemo jih v srednje vroči pečici. Pečeni so hitro.

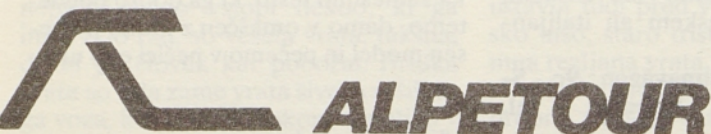
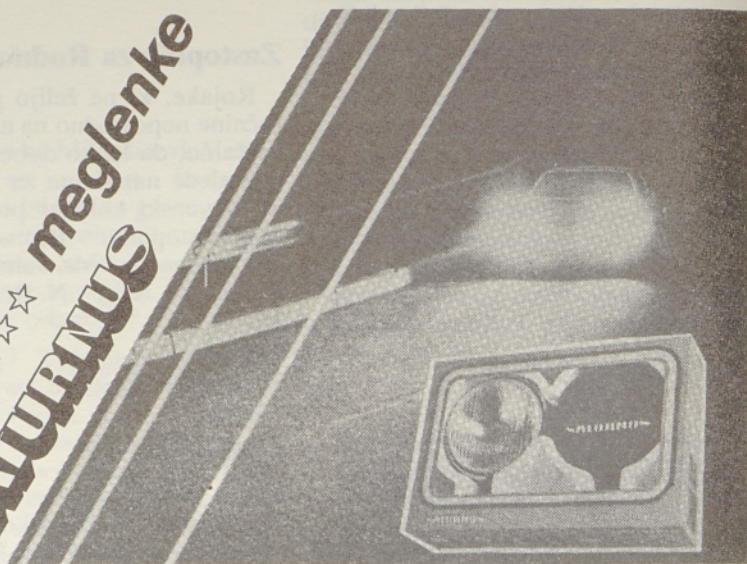

Februarja leta 1859 je Visin izplul iz Singapura mimo Rta dobre nade proti Trstu, kamor je priplul 3. junija 1859. Za njegovo potovanje okrog sveta, ki je trajalo 7 let, 6 mesecev in 19 dni, so kapitanu Ivu Visinu v Trstu podelili častno belo zastavo »Merito navali«, kar je največje odlikovanje za pomorske zasluge. Ivo Visin je tako prvi pomorščak jugoslovanskega rodu, ki je preplul zemeljsko oblo.

Osnutka za znamki je narisal akademski slikar Andrija Milenković iz Beograda. Večbarvno heliogravuro je oskrbela švicarska tiskarna Courvoisier v prodajnih polah po 9 znamk. Ob izidu serije pa je delovna organizacija Jugomarka dala v prodajo poleg običajnega ovitka prvega dne še dve analitični razglednici.

varno vožnjo
zagotavljajo
SATURNUS
meglenke

ALPETOUR DO GOSTINSTVO ŠKOFJA LOKA

vam predstavlja svoje objekte in kraje, kjer se le ti nahajajo. Prepričani smo, da poznate BOHINJ, eno najlepših dolin v Julijskih Alpah, idealno alpsko letovišče in zimsko-športno središče. Je izhodiščna točka za planinske ture v osrčje Triglava. Gozdната okolica in čudovito Bohinjsko jezero nudita možnosti za sprehode, lov in ribolov; v zimskem in spomladanskem času vas gondolska žičnica popelje na smučišča Vogla (1880 m). Primerna so tako za začetnike kot za izurjene smučarje.

V hotelih **Zlatorog**, **Pod Voglom**, **Bellevue** in **Ski** vam bodo postregli z dobro domačo hrano in bohinjskimi specialitetami. V hotelu **Zlatorog** vam je na voljo zimski bazen.

POKLJUKA je znan gorsko klimatski kraj od koder vodijo poti v pogorje Triglava, v svet alpske flore in favne. Poleti je Pokljuka »raj« za nabiralce jagod, borovnic in malin, v mesecu septembru pa za nabiralce gob. V zimskem času je prekrita z debelo snežno odejo, ki se obdrži vse do meseca aprila. Smučišče ob hotelu **Sport** je primerno za smučarje začetnike; urejenih je 25 km tekaških prog. V hotelu se boste lahko okrepčali, zabavali in si odpočili.

KRANJ je gospodarsko in kulturno središče Gorenjske. Je izhodišče za izlete na Bled, Jezersko, Krvavec (alpski rekreacijsko-turistični center) in drugam. Z avtobusnimi in železniškimi progami je direktno povezan z Ljubljano, Zagrebom,

Beogradom, Trstom, Pulo in Celovcem, letališče Brnik pa je od mesta oddaljeno 6 km. V hotelu **Creina** vas bodo prijazno sprejeli in vam postregli z domačimi specialitetami.

ŠKOFJA LOKA je slikovito srednjeveško mesto. O njegovi tisočletni zgodovini pričajo številni kulturni spomeniki. Je prijeten kraj za oddih in rekreacijo tako v poletnem kot zimskem času. Turistom so na voljo poletno kopališče, camping in kegljišče ter urejena smučišča na Starem vrhu. Vsako leto, 4. julija, se v mestu zberejo izseljenci z vsega sveta na tradicionalnem škofjeloškem pikniku.

Če se odločite, da boste del svojih počitnic preživeli v tem kraju, vas vabimo v hotel **Transturist**, sodoben hotel s pokritim bazenom in savno ter dobro kuhinjo.

STRUNJAN je letoviško naselje ob obali strunjanskega zaliva z izredno blago klimo blizu znanega letovišča Portorož in slikovitega mesta Piran. Hotelsko naselje je obdano s skrbno urejenimi parki in nasadi, prepreženim, s sprehajalnimi stezami. Hotel **Salinera** ima urejeno trim stezo in lastno plažo. Postregli vam bodo z izvrstnimi primorskimi specialitetami.

IZOLA – SIMONOV ZALIV je primorsko mesto ob Koprskem zalivu, ki se je zaradi ugodnih klimatskih in drugih naravnih pogojev razvilo v prijetno letovišče.

V hotelu **Haliaetum** je gostom na voljo zimski bazen in savna, kozmetični salon in plaža.

Obiščite nas in prepričajte se o kvaliteti naših gostinskih storitev. Poskrbela bomo za vaše dobro počutje in razvedrilo.

Informacije in rezervacije:

- Hoteli Bohinj
- Hotel Šport – Pokljuka
- Hoteli Škofja Loka
- Gostinstvo Kranj
- Hoteli Simonov zaliv
- Hoteli Strunjan

(064) 76-441
(064) 77-027
(064) 61-261
(064) 23-650
(066) 62-221
(066) 73-261

PRIPOROČAMO SE ZA OBISK!

INLES iz Ribnice

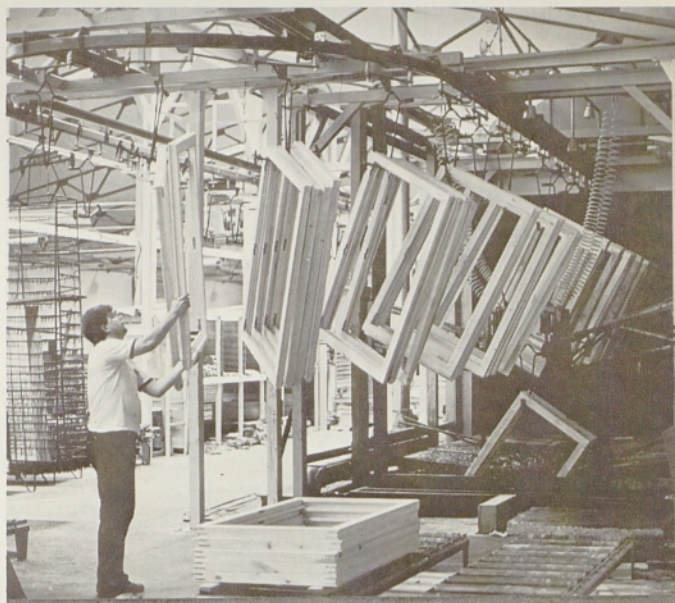
Inles, industrija stavbnega pohištva, iz Ribnice si je ustvaril dobro ime in upravičeno lahko trdimo, da je danes dobro poznan projektantom, investitorjem in graditeljem družinskih hiš po vsej Jugoslaviji. Uveljavil se je s svojim specifičnim programom stavbnega pohištva, ki se odlikuje po primernosti, raznovrstnosti in popolnosti. Vse to pa temelji na dolgoletni tradiciji obdelave in predelave lesa v ribniški dolini. Naj omenimo, da je bila leta 1852, torej še predno je stekla tržaška železnica, v Travniku zgrajena prva žaga na parni pogon na Kranjskem. Žaga je bila postavljena le 10 let potem, ko je stekla prva parna žaga v Avstriji, v Gumpendorfu pri Dunaju. Iz tega je razvidno, da se je poleg že uveljavljenega ročnega načina obdelave lesa že zelo zgodaj uveljavil tudi industrijski način obdelave. Na teh osnovah se je razvijala in se še razvija lesna industrija v ribniški dolini.

Leta 1962 se je združilo 6 samostojnih lesno-industrijskih podjetij ribniško-kočevskega območja in se poimenovalo Inles, industrija stavbnega pohištva. Že leta 1966 so se v Inlesu odločili za reorganizacijo in prešli so na proizvodnjo stavbnega pohištva. Zahvaljujoč specifičnemu proizvodnemu programu, ki je bil tedaj oblikovan, je Inles v preteklih letih izredno hitro rasel. V tem času ni povečal le absolutnega obsega svoje proizvodnje, pač pa tudi svojo relativno udeležbo na tržišču stavbnega pohištva, namenjenega individualni stanovanjski gradnji.

Leto	proizvodnja v kosih
1965	86.484
1970	275.488
1975	436.211
1980	439.946

V zadnjih letih se je ta rast umirila, saj se daje čedalje večji poudarek kvaliteti. Kot rezultat preusmerjanja proizvodnje na zahtevnejše izdelke stavbnega pohištva je bil oblikovan današnji proizvodni program. Tako v Inlesu sedaj izdelujejo:

- KOMBIVAK okna s kombinirano trojno zasteklitvijo
- INOVAK izolacijska okna
- vezana okna
- okna s polkni
- roletne omarice
- mokromontažna vrata
- suhomontažna finalizirana vrata
- vhodna vrata
- garažna vrata
- okovje za stavbno pohištvo.

Inles je specializirana tovarna stavbnega pohištva

Strokovnjaki pravijo, da je uspeh Inlesa prav v njegovem specifičnem proizvodnem programu. Ta je zasnovan tako, da je primeren za vgrajevanje v individualne stanovajske hiše, je različen po konstrukcijski izvedbi in dimenzijah. Popoln pa je glede zadovoljevanja graditeljevih potreb, ko gre za zapiranje notranjih in zunanjih stenskih odprtih pri individualni gradnji.

Zato je prav, da si podrobneje ogledamo zadnje uspehe Inlesa na področju stavbnega pohištva in tehnologije. Leta 1974 so v Inlesu začeli izdelovati lamelirana okna, razvita v lastni razvojni službi. S tem je Inles postal prvi v Jugoslaviji, ki je začel pri oknih s posebnim postopkom lepljenja tanjših letev, ki imajo večjo trdnost kot letve iz enega kosa. Na teh osnovah so izdelana okna in balkonska vrata INOVAK in KOMBIVAK. Okna INOVAK so enojna okna s termoizolacijskim steklom in zagotavljajo prihranek do 20% energije v primerjavi s klasičnimi netesnjenimi okni. Izdelana so po najvišjih jugoslovanskih in tujih standardih, po svoji obdelavi in zaščiti pa dosegajo najvišji kvalitetni razred.

V preteklem letu je INLES poslal na tržišče nov izdelek na jugoslovanskem tržišču – okna in vrata KOMBIVAK. To so lesena okna s kombinirano trikratno zasteklitvijo. Zasnovana so kot toplotno in zvočno izolacijska okna najnovejše izvedbe. Uporabljena je najsodobnejša oblika tesnilnih pripor, ki zagotavljajo odlično tesnjenje oken, kar vse so potrdili tudi različni testi. To

**industrija
stavnega
pohištva**

61310 Ribnica
Partizanska 3
Jugoslavija

telefon: direktor (061) 861-050
h.-c. (061) 861-411
telegram: Inles Ribnica
telex: 31262 yu inles

okno je prvenec na jugoslovanskem tržišču stavbnega pohištva.

Velik poudarek dajejo v Inlesu obdelavi in zaščiti svojih izdelkov, ki tako dosega najvišji kvalitetni razred. Svoje izdelke zaščitijo po posebnem postopku, ki se ga je v Jugoslaviji prvi lotil prav Inles. Lesene dele okna zaščitijo po postopku vakuumske impregnacije, ki je v svetu dokaj nov in zagotavlja, da so izdelki ne samo površinsko zaščiteni, temveč tudi globinsko – les je impregniran 3 do 5 mm globoko. To pa daje Inlesovim izdelkom večjo »trdoživost« in obstojnost. Do živega jim ne bodo prišle niti vremenske razmere, niti glivice in mrčes.

Dosedanji poslovni uspehi Inlesa ne uspavajo. Delavci se zavedajo, da mora razvoj teči naprej. Njihovo nadaljnje iskanje novih rešitev je usmerjeno na področje večje izrabe domačega lesa oziroma reševanje pomanjkanja lesne surovine na področju stavbnega pohištva. V Inlesu so prišli do spodbudnih rezultatov, ki kažejo, da je usmeritev pravilna. Rezultati so že uveljavljeni v dosedanjih izdelkih hkrati pa se širijo dopol-

Del Inlesovega skladišča lesa

Pri številnih delih so zaposlene tudi ženske

nilni programi, s čimer se bodo povečale možnosti za izvoz končnih izdelkov.

Razvoj novih izdelkov bo imel za cilje: vse večje poenostavitve (od škatlastega prek vezanega do izolacijskega okna), vse večjo komponibilnost oziroma sestavljivost, s čimer bo z majhnim številom osnovnih elementov možno doseči še širši izbor ter vse večjo stopnjo finalizacije – zasteklena in pleskana okna, površinsko obdelana vrata in podobno.

Če k vsemu temu prištejemo še smotrnejšo razdelitev proizvodnega programa znotraj delovne organizacije in rast tehnološke ravni, pa izpolnitev prodajnega sistema, uvedbo racionalnejše organizacije poslovanja in nenehno skrb za vse zaposlene ter njihova višja življenjska raven, dobimo zaokroženo sliko današnjega Inlesa iz Ribnice.